

ČASOPIS MINISTERSTVA NÁRODNÍ OBRANY

VOJENSKÁ MYSL

DVACÁTÝ SEDMÝ ROČNÍK

4

Společenské vědy, vědeckotechnický pokrok a obranyschopnost země

Vědeckotechnický pokrok proniká stále více do všech sfér života člověka a společnosti. Vzniká tak celý komplex složitých sociálních politických a ideologických problémů, jejichž řešením se zabývají vědci a odborní pracovníci. Do popředí se dostávají zejména otázky vlivu vědeckotechnického pokroku na život společnosti, filosofické problémy přírodních věd, nové vědecké směry, zákonitosti rozvoje vědy a techniky a jejich sociální poslání.

Na XV. sjezdu Komunistické strany Československa ve „Zprávě o činnosti strany a vývoji společnosti od XIV. sjezdu KSČ a další úkoly strany“ bylo v této souvislosti uvedeno, že „v 6. pětiletce dále vzroste význam vědeckotechnického pokroku jako hlavního faktoru zvyšování efektivity společenské práce pokroku ve výrobě, technologii, rozvoji a využívání surovinových a energetických zdrojů, ve zlepšování podmínek života a práce lidí“.

Stále nová zdokonalení a objevy ve vědě a technice jsou jedním z nejdůležitějších předpokladů všestranného rozvoje naší země a zároveň jedním z prvků upevňování její obranyschopnosti.

V současnosti vyvstává požadavek zobecnit výzkumy z vlivu vědeckotechnického pokroku na výstavbu a obranu společnosti a objasnit úlohu společenských věd v samotném vědeckotechnickém pokroku.

Dnes se běžně hovoří o společenských vědách v souvislosti se sociálními důsledky vědeckotechnického pokroku v tak složitých oblastech jakou je bezesporu upevnění obranyschopnosti naší socialistické republiky. Nynější vědeckotechnický pokrok nabyl charakteru vědeckotechnické revolu-

ce, jež umožnila kvalitativní změny ve výrobních silách a v důsledku toho i v bojových prostředcích. Úspěchy vědy a techniky dovolují rychlým tempem konstruovat moderní druhy zbraní a bojové techniky.

Mnohé společenské vědy, které bezprostředně souvisí s vědeckotechnickým pokrokem ve vojenství, vstupují po XV. sjezdu KSČ do nové etapy. Tato nová etapa je charakteristická rostoucí ekonomickou silou našeho socialistického státu, která umožňuje nejen kvantitativní, ale především kvalitativní změny v každém druhu ozbrojených sil.

Bojová síla našich ozbrojených sil nespočívá jen ve skvělé technice. Nejdůležitějším činitelem obranyschopnosti naší země je morální duch vojáků, jejich oddanost pracujícímu lidu a slavné komunistické straně, jejich výtečná bojová připravenost splnit vlasteneckou a internacionální povinnost obrany vlasti. V rozvíjení a prohlubování těchto vlastností mají nezastupitelné místo společenské vědy.

Mimořádné postavení v soustavě věd, které se zabývají otázkami vojenské teorie a praxe, zaujímá marxisticko-leninská filosofie. Zabývá se studiem obecných zákonitostí bytí a myšlení, čímž plní důležitou metodologickou a světonázorovou funkci. Proto se přírodní a vojenskoodborné vědy, nehledě na jejich značné úspěchy, nemohou obejít bez této stránky poznání. Jakýkoli pokus ignorovat dialektický materialismus vede nutně na pozice idealismu.

Marxisticko-leninská filosofie je vědeckou filosofií socialistického vojenství a

stává se stále mocnějším nástrojem jeho poznání, rozvíjení a prohlubování v zájmu upevnění míru ve světě.

Soudobý vědeckotechnický pokrok ve vojenství je spjat s rozvojem automatizace, se vznikem samočinných počítačů, s objevením a využíváním jaderné energie, s pronikáním člověka do vesmíru, s novými objevy v oblasti chemie, s matematizací věd, s bouřlivým rozvojem biologie, s objevením kybernetiky a mnoha dalších nových oblastí vědy a techniky, s jejich praktickou aplikací.

V důsledku těchto úspěchů se teoretické a praktické ovládnutí stránek vojenství dostává do nové fáze. Znalosti lidí se rozšiřují a prohlubují, vznikají nové vědní obory, nové metody a prostředky bádání mnohé staré představy a pojmy se přehodnocují.

Výstavba socialistických ozbrojených sil se nemůže obejít bez využívání automatizace, zavádění a využívání samočinných počítačů. Zvláštnosti samočinných počítačů a úkoly, které jsou schopny a mají plnit, si vyžádaly, aby již při samotném jejich konstruování a posléze při jejich provozu bylo použito poznatků jak přírodních, tak i společenských věd. Společenské vědy nemohou pochopitelně nahradit speciální vědy, které se zabývají inženýrsko-technickými a konstrukčními otázkami. Vyzbrojují však tyto vědy potřebnými poznatky ze své oblasti.

Využití samočinných počítačů pro řídicí a velitelské funkce v ozbrojených silách souvisí s modelováním důležitých myšlenkových pochodů, se zpracováváním, uchováváním, vyhledáváním a předáváním informací. To se ovšem nemůže obejít bez vyřešení mnoha logických a lingvistických problémů. Vystává potřeba formalizace jazyka, logických vývodů, vypracování umělých algoritmických jazyků pro automatizované systémy, vypracování jednoznačných termínů a symbolů, vybudování nových systémů kódování a klasifikace informačních zdrojů.

Řada těchto úkolů velmi úzce souvisí s uplatněním filosofie, která si pochopitelně ponechává svou metodologickou funkci, ale současně získává i technická uplatnění. Do oblasti techniky proniká zejména logika a její nejnovější disciplíny, bez nichž je nemyslitelné konstruování kybernetických zařízení, vytváření informačních jazyků, algoritmů a programů pro modelované procesy.

Důležitou funkci má rovněž jazykověda. Se zvláštnostmi moderní vojenské techniky, s jejím nebyvalým rozsahem, rychlost-

mi a složitou výrobou bude stále více spjato využívání poznatků logiky. Stále větší možnosti uplatnění se rýsují i před inženýrskou psychologií.

Mnohé společenské vědy jsou spjaty s organizací práce v procesu výroby vojenské techniky a s používáním automatizovaných prostředků pro řízení a velení, vyhledávání informací, strojový překlad (např. sociologie, politická ekonomika, psychologie, demografie, sociální statistika, lingvistika, pedagogika, bibliografie atd.), v nedaleké budoucnosti jistě i pro vojenскоeekonomické a sociální programování a prognostiku.

Bylo by směšné, kdyby ještě dnes někdo tvrdil, že kybernetické a elektronické stroje ve vojenství jsou (nebo budou) všemocné. Stále více představitelů přírodních a technických věd si uvědomuje, že např. vytvoření modelu optimální výstavby ozbrojených sil, příprava vhodného programu pro počítač se neobejdou bez aplikace poznatků společenských věd. Sociální informace má nejen obecné zákonitosti, jež jsou vlastní informací jako takové, ale má i své specifické zvláštnosti, které jsou předmětem zkoumání společenských věd.

Široké uplatnění společenských věd v oblasti vojenské techniky a její výroby potvrzují poučku, že se i tyto vědy postupně stávají bezprostřední výrobní silou. Jejich použití ve výrobě je z hlediska techniky nutné. Svědčí o tom změny, které se týkají struktury výroby, řízení a organizace práce, výpočetních středisek, v nichž ruku v ruce s inženýry, matematiky a programátory začínají spolupracovat psychologové, ekonomové a v nedaleké budoucnosti jistě i filosofové, sociologové.

Z této skutečnosti vyplývají závažné závěry pro společenské vědy v Československé lidové armádě. Silný impuls dostaly v tomto smyslu na celarmádní poradě stranického aktivu společenskovědních výzkumných pracovníků, která se konala dne 27. 1. 1977 v Praze, na níž vystoupil se stěžejním referátem zástupce náčelníka hlavní politické správy ČSLA generálmajor PhDr. Jaroslav Klícha.

Vlivem vědeckotechnického pokroku, který zintenzivnil prolínání metod společenských a přírodních věd ve výzkumu otázek zvyšování bojové připravenosti a pohotovosti ČSLA, pronikají principy historického materialismu stále hlouběji do systému znalostí o armádě socialistického typu. Na druhé straně stoupá vliv přírodních věd, od nichž směřuje proud k pod-systému společenskovědních znalostí o armádě. Dochází k rychlejší matematizaci řady jevů, typických pro armádní organis-

mus. jako nikdy dosud vyvstává potřeba přesných znalostí o armádě a jejích příslušnicích, vytvoření vědecké soustavy řízení sociálních procesů v armádě, překonání všech pozůstatků subjektivismu a voluntarismu ve vojenské teorii a praxi.

Postupně budované automatizované systémy řízení a velení v ČSLA budou muset mít k dispozici vědecké programy, přesné sociální údaje, ekonomická kritéria a ukazatele. Důležité metodologické problémy vznikají už dnes v oblasti informace, indexování a klasifikace jevů. To vše bude často přerušovat rámec organizačních a technologických úkolů a zasáhne do složitěho komplexu sociálně politických a ideologických problémů. Vystane potřeba ještě větší plánovitě a racionálně organizace života vojsk a veškerého řídicího procesu, což lze realizovat pouze v socialistické armádě.

Úloha marxisticko-leninské metodologie se tak ještě zvýší, neboť vyzbrojuje velitele a všechny příslušníky armády potřebným vědeckým světovým názorem.

Největším zdrojem poznatků a zkušeností pro naši společenskovední základnu jsou a nadále budou i v této oblasti výsledky společenskovední výzkumné práce v Sovětské armádě. Naši vědečtí pracovníci by měli ještě cílevědoměji využívat ideově teoretického bohatství zkoumání metodologických problémů vojenské teorie a praxe i nových otázek, vyvolaných současnou etapou rozvoje sovětských ozbrojených sil, v souvislosti s rychlou dynamikou mezinárodních vztahů, vědeckotechnickým pokrokem, změnami ve vojenském a intenzifikací procesu bojové a politické přípravy. Sovětské přátelé rozpracovávají na vysoké poznávací a metodologické úrovni takové otázky, jako je místo a úloha vědeckého potenciálu ve vojenské síle státu, vědeckotechnický pokrok a úloha morálně politického faktoru v soudobé válce, výchova vysokých morálních a bojových vlastností příslušníků armád socialistického typu, otázky morálně politické a psychologické přípravy vojáků a další.

Komunistická strana Československa řeší v armádě důležitý úkol: organicky spojit výsledky vědeckotechnického pokroku ve vojenském s přednostmi socialistické armády. Důležitým článkem je vybudování nejefektivnějšího systému řízení a velení, z čehož plynou úkoly nejen pro vědy přírodní, vojenské, ale i společenské.

Je proto nutné dále široce rozvinout dosavadní sociální výzkumy, dále zdokonalovat jejich metody a prostředky, intenzivněji se zaměřit na problémy řízení, optimalizaci funkcí socialistické armády, na další

zdokonalování dlouhodobých výhledů. Zvláštní pozornost si zaslouží klasifikace a unifikace termínů.

Společenské vědy, které se stávají význam vědeckotechnického pokroku bezprostřední výrobní silou, se tudíž organicky spojují s přírodními vědami. Rozdíly mezi těmito vědními oblastmi se stále více stírají. Na bázi vědeckotechnické revoluce se utváří nová jednotná věda, jak to kdysi předvídal Karel Marx. „Přírodní vědy posléze zahrnou i vědu o člověku stejnou měrou, jako věda o člověku zahrne přírodní vědy: bude to jedna věda“ [K. Marx, B. Engels: Z raných děl, Moskva 1956, str. 596, rusky].

Integrace věd a postupné utváření jednotné vědy nese s sebou závažné problémy, které se týkají přípravy a vzdělávání specialistů a vědeckých kádřů. Nejinak tomu je i v armádě. Je zcela zřejmé, že novou výzbroj a techniku mohou úspěšně ovládnout jen odborníci, kteří si neustále rozšiřují svůj vojenskotechnický, ale i vojenskopolitický rozhled, a sledují všechny novinky vědy a techniky ve svém oboru i v příbuzných oblastech.

Někdy se setkáváme s tvrzením, že v současných podmínkách je v armádě vyloučena úzká specializace vědeckých pracovníků. S tímto názorem nelze souhlasit, i když v přípravě a specializaci vědeckých pracovníků v naší armádě dojde, a již dochází, k podstatným změnám.

Specializace bude i v budoucnu zachována. Vždy budou existovat matematikové, chemici, sociologové atd. Uvnitř těchto věd bude i nadále zachována úzká specializace, neboť jinak by bylo vyloučeno obsáhnout potřebné informace a nashromážděné poznatky. A právě takováto základna bude zdrojem nových vědeckých poznatků ČSLA.

Věda se stává hlavním faktorem, který ovlivňuje výchovu, výcvik a plnění všech úkolů v armádě. Vědeckotechnický pokrok dále zvyšuje úlohu marxisticko-leninských společenských věd a jejich metodologický význam pro celý systém znalostí o válce a armádě. Současně vytyčuje i nové vojenskoso sociální úkoly, které se shodují s perspektivami postupného komunického přetváření naší společnosti. Z hlediska své společenské podstaty je vědeckotechnický pokrok nezbytným nástrojem etapy budování rozvinuté socialistické společnosti v naší zemi, jeho materiálně technickou základnou, s níž je spjata i řešení nejzávažnějších problémů naší armády, zdokonalování vztahů uvnitř její struktury a utváření nového člověka — budovatele a obránce socialistické vlasti.

XXV. sjezd KSSS a aktuální otázky vědeckotechnického pokroku ve světě

Současná doba je etapou velkých společenských, hospodářských a technických revolucí. Jednotlivé objevy vědy si relativně rychle osvojují technici a praktikové, v jejichž působení dostávají konkrétní podobu a mění se postupně ve věci denní potřeby společnosti. Tak se v praxi uskutečňuje myšlenka, kterou vyjádřil B. Engels ve své práci „Dialektika přírody“, když napsal: „Právě měnění přírody člověkem, nikoli jen příroda jako taková, je nejpodstatnějším a nejbezprostřednějším základem lidského myšlení“.

Rozvoj vědy a techniky vytváří vědeckotechnickou základnu pro překonání rozporů samotného technického pokroku v procesu budování materiální základny nového společenského řádu. Rozhodující roli v tomto vztahu však zaujímá člověk jako aktivní a tvořivá síla přírody a společnosti.

Jak zdůraznil XXV. sjezd KSSS, zvláště výrazně se vědeckotechnický pokrok projevuje a vyvolává hluboké změny v socialistické společnosti.

K základním rysům vojenské politiky

KSSS v období vědeckotechnického pokroku patří **především** jeho organická jednotu s řešením úkolů hospodářské výstavby, jejíž základní strategickou linií je zvyšování efektivnosti národního hospodářství.

Za druhé — v socialistické společnosti se věda a technika stávají zbraní revolučního boje proletariátu a dělnická třída je vedoucí silou zápasu za jeho realizaci; výrazně tím vyniká třídní pojetí vědeckotechnického pokroku.

Za třetí — má vědeckotechnický pokrok rys internacionální, který chápeme v nedílné jednotě s prohlubováním mezinárodní socialistické integrace.

Konečně za čtvrté — nebývale vzrostla úloha marxistickoleninské strany jako vedoucí síly v tomto procesu.

Tyto rysy mají obecnou platnost, a to jak v oblasti vývoje společnosti, tak i armády. V podmínkách armády má však vědeckotechnický pokrok zvláštní význam, neboť v důsledku celé řady okolností působí výrazněji především v oblasti vojenské vědy, bojové techniky, zbraní a zvláště samotného člověka.

V uplynulém pětiletí vycházela KSSS ve své vojenské politice důsledně ze závěrů XXIV. sjezdu strany. Proto také bylo z tribuny XXV. sjezdu KSSS konstatováno,

že úspěšná realizace deváté sovětské pětiletky dále rozvinula materiálně technickou základnu, životní a kulturní úroveň sovětského lidu jako nezbytného předpo-

kladu dalšího rozvoje vojenství a socialistické vojenské vědy, odpovídající soudobým podmínkám, a tím i dalšího upevnění obranyschopnosti celé socialistické soustavy.

Díky trvalé a všestranné péči KSSS dosáhly ozbrojené síly v uplynulém období výrazných úspěchů. Největší podíl na dosažení tohoto úspěchu má dovedné spojení vymožeností vědeckotechnického pokroku s přednostmi socialismu, spojení vědy s praxí vojsk a požadavky kladenými na vedení soudobého ozbrojeného zápasu.

Jedním z hlavních prostředků praktické realizace dosažených výsledků vědeckotechnického pokroku ve vojenství je **jednotná vojskotechnická politika KSSS** jako systém vědecky zdůvodněných názorů na otázky rozvoje zbraní a bojové techniky. Jak ukazují zkušenosti zvláště z posledního období sovětské vojenské výstavby, zabezpečovala jednotná vojskotechnická politika KSSS tyto úkoly:

1. Přednostní rozvoj těch směrů vědeckotechnického pokroku ve vojenství, které všestranně uspokojují stále rostoucí potřeby obrany země efektivními prostředky vedení soudobých vojenských operací. Spolu s řešením běžných otázek orientovala vědeckotechnické kádry na rozpracování problémů, jejichž výsledky najdou v budoucnosti nejširší využití. Zvláštní důraz byl kladen na základní výzkumy zaměřené na odhalení ještě neznámých vlastností hmoty, jevů a zákonů přírody a jejich využití k upevňování obranyschopnosti státu.

2. Zabezpečení úzkého spojení průmyslu s vědou v zájmu vytvoření takových typů zbraní a vojenské techniky, které dlouhodobě morálně nestárnou, jsou vysoce efektivní a při exploataci mají co nejvyšší takticko-technické ukazatele a mohutné bojové vlastnosti. Mimo jiné byly řešeny problémy rekonstrukce jaderného pohonu, aby se zvýšila hospodárnost a exploatace zdrojů. U konvenčních prostředků byly řešeny problémy rozšíření rozsahu plnění úkolů, zvětšení donosu, mohutnosti a přesnosti palby, mobility, rychlosti, životnosti a spolehlivosti.

3. Jednotná vojskotechnická politika se zabývala vytvářením takových zbraní a vojenské techniky, které umožňují úspornost vojenské práce, snižují nutnost využívání fyzické práce. To znamená, že byl kladen vysoký důraz na širokou mechanizaci pracovních činností s postupným přechodem ke komplexní automatizaci nejdůležitějších procesů exploatace techniky.

4. Dále se zabývala jednotná vojskotechnická politika KSSS všestranným zdokonalováním dosavadních a vypracováním

nových metod řízení vojsk a zbraní, rozvojem techniky velení, vylepšováním systému spojení. Mezi nejdůležitější úkoly patří zavádění automatizace velení vojskům, využití různorodé elektronkové samopočítací techniky jak v procesu soustřeďování nejrozsáhlejších informací, tak i v procesu zpracovávání rozhodnutí a předávání různých pokynů a úkolů vojskům.

Vojskotechnická politika KSSS plní úkol zajištění vysokého pokroku v oblasti výzbroje, organizace a výroby. Tento úkol má trvalý, dlouhodobý charakter. Proto také, jak řekl L. I. Brežněv ve zprávě na XXV. sjezdu KSSS „... strana a stát potřebují výzkum problémů, spojených především s všestranným rozvíjením a řízením výroby, potřebuje doporučení, která by umožnila podstatně zvýšit efektivnost výroby.

Usnesení KSSS z posledního období několikrát zdůraznila nutnost vědeckého přístupu k uskutečňování všech úkolů a zvyšování věcnosti v řízení. To se bezprostředně vztahovalo i na řízení ozbrojených sil. Neobyčejně aktuálně zní v současných podmínkách leninská poučka, že bez vědy nelze soudobou armádu vybudovat. Vznik raketových jaderných zbraní podstatně změnil způsoby a formy ozbrojeného boje a tudíž i strukturu a organizaci výcviku a výchovy vojsk. Vojenství se stalo natolik složitým, že bez vědecké organizace a řízení bojové a politické přípravy není možné dosáhnout trvalých výsledků.

Rostoucí úloha vědeckého řízení vojsk vyplývá také ze zvláštního významu předvídání ve vojenství. V současné době vystaly zcela ostře takové složité a obtížné otázky, jako správné hodnocení charakteru budoucí války, možných forem a způsobů ozbrojeného zápasu a v souvislosti s tím i volba cest a metod přípravy vojsk na bojovou činnost.

Výsledky vědy a techniky v oblasti vojenství se stále více odrážejí ve způsobech vedení bojových operací. Objevení kvalitativně nových, účinnějších druhů zbraní a jejich masové zavádění do vojsk předpokládalo změny v bojovém členění vojsk, v hloubce úkolů, tempech útoku, formách manévru, charakteru obrany a dalších druhích bojové činnosti. Dříve měly tyto změny zpravidla evoluční charakter, ale nyní nabývají často charakteru prudkého kvalitativního zvratu a doslovně je možné tuto skutečnost hodnotit jako skutečnou revoluci ve způsobech vojenské činnosti. Bez vlivu na rozvoj způsobů vedení operací i boje nezůstaly ani objevy nových nebo zdokonalení dosavadních zbraní.

V uplynulém pětiletí sovětská vojenská věda, s přihlédnutím ke kvalitativním změnám, dále rozvíjela problémy strategie, operačního umění a taktiky se zřetelem k působení vědeckotechnického pokroku v oblasti vojenství.

Ve strategii byly např. v posledních letech vědecky propracovány základní směry organizační výstavby ozbrojených sil. Značná pozornost byla věnována otázkám součinnosti různých složek ozbrojených sil, zkoumání vzájemného sepětí strategie s ekonomikou a morálně politickým a psychologickým činitelem.

V operačním umění byly propracovány základní principy použití jaderných zbraní v operacích a bojové činnosti. Novými myšlenkami byla doplněna teorie operační obrany za podmínek soustředěného nasazení zbraní.

V taktice byla teoreticky propracována teze o zvětšování prostorového rozsahu a dynamičnosti soudobého boje, o růstu významu taktických úspěchů pro dosažení cílů soudobých operací a o zvyšování úlohy nepřetržité bojové pohotovosti útvarů všech druhů vojsk.

To všechno vyvolalo další změny v organizační struktuře, ve vzájemném poměru složek ozbrojených sil a druhů vojsk. Prudký zvrat v oblasti zdokonalování prostředků ničení a jejich dopravy na cíle způsobily principiální změny v řešení problémů rozvoje současných a vytváření nových druhů ozbrojených sil a druhů vojsk, vymezení jejich úlohy, místa a důležitosti ve vojenské státní organizaci, určení nejvýhodnějšího poměru vztahů mezi nimi.

V dnešní době tvoří základ sovětských ozbrojených sil strategická raketová vojska. Zároveň s nimi byly zkvalitněny a posíleny i všechny ostatní druhy ozbrojených sil — pozemní vojska, vojska protivzdušné obrany, vojenské letectvo, válečné námořnictvo a příslušné druhy vojsk. Všechna vojska jsou vyzbrojena nejmodernější soudobou technikou a zbraněmi, které mistrovsky ovládají příslušníci ozbrojených sil.

Na další zvýšení bojeschopnosti Sovětské armády a námořnictva mají významný vliv směle cíle a úkoly, vytyčené v „Hlavních směrech rozvoje národního hospodářství SSSR na léta 1970—1980“.

Mezi nejvýznamnější patří zejména orientace na neustálé zvyšování hmotné, kulturní a životní úrovně lidu cestou dynamického a proporcionálního rozvoje společenské výroby, zvyšování její efektivnosti, urychlování vědeckotechnického pokroku, růstu produktivity práce, všestranného

zkvalitňování práce ve všech člancích národního hospodářství. Realizace usnesení XXV. sjezdu KSSS, plnění úkolů desáté pětiletky, současně napomáhá i dalšímu posilování obranyschopnosti země.

Nejdůležitějším zdrojem, vedle ekonomické síly SSSR, jeho ozbrojených sil, je vedoucí úloha komunistické strany. Je to základní princip sovětské vojenské výstavby. Ústřední výbor a jeho politické byro neustále sledují a systematicky zkoumají i řeší množství otázek spojených s upevňováním obranyschopnosti země, zvyšováním bojové pohotovosti ozbrojených sil. Tak např. za období od XXIV. sjezdu se konalo 215 zasedání politického byra ÚV KSSS, které se zabývalo otázkami upevňování obrany země.

V podmínkách rozvinuté socialistické společnosti, která v maximální míře využívá výsledků vědeckotechnického pokroku, byly vytvořeny reálné možnosti k dalšímu všestrannému zdokonalení všech rozhodujících komponentů ozbrojených sil — tedy nejen materiálních, ale také lidských.

Rozsáhlé sociálně politické a kulturní přeměny v životě země, spjaté s upevňováním reálného socialismu, vedly i k vyšší kvalitě příslušníků armády a námořnictva. Tak např. vzestup politické uvědomlosti sovětských lidí se v ozbrojených silách projevuje růstem tvůrčí aktivity vojáků, vzorným plněním jejich vojenských povinností.

Značně se zvýšila úroveň všeobecného vzdělání a kulturní vyspělosti příslušníků ozbrojených sil.

Každoročně přichází do armády a námořnictva vzdělanější a technicky připravenější mládež. Skoro všichni vojáci mají vyšší, střední nebo alespoň neúplné střední vzdělání. Strana a orgány státní moci zabezpečují dnes stále náročnější přípravu mladých lidí předvojenského věku i branců pro službu v Sovětské armádě, kontrolují činnost škol v branné přípravě žáků vyšších ročníků a studentů. To jim umožňuje rychle si osvojit vojenské odbornosti a efektivně využívat novou techniku, na vědeckém základě cvičit, vychovávat vojáky a velet. Zcela právem můžeme říci, že voják armády rozvinuté socialistické společnosti je vojákem nového typu, vojákem vychovávaným v komunistickém duchu, s hlubokými vojenskými znalostmi, rozsáhlým kulturním přehledem a s vysokým všeobecným vzděláním.

Proto i nadále kladl XXV. sjezd KSSS důraz na neustálé zdokonalování systému všeobecného školství a odborné přípravy. Je to zejména důležité dnes, v podmínkách vědeckotechnické revoluce, kdy je

třeba naučit se samostatně si doplňovat znalosti, umět se orientovat v rychlém proudě vědeckých a politických informací.

Současné XXV. sjezd KSSS ukázal nezbytnost včasného vyzdvihování mladých, politicky a odborně vyzrálých lidí na funkce ve stranické a kulturní výstavbě země, spojujících v sobě stranickou s hlubokou zodpovědností, kázní a tvůrčím přístupem k práci.

V přípravě takových kádrů mají velkou úlohu vojenské akademie, školy a zařízení. Ze posledních léta byl systém přípravy důstojnických kádrů postaven na úrovni současných požadavků. To dovolilo obsazovat důstojnické funkce výsoce připravenými specialisty. Charakteristickým rysem důstojnického sboru v současných podmínkách bylo zvýšení počtu inženýrů a techniků. Jestliže v roce 1940 jejich počet v ozbrojených silách činil 16,3 % důstojnického sboru, v roce 1954 to už bylo 28,4 %; nyní 45 % funkcí v armádě a námořnictvu zaujímají inženýrskotechnické kádry a v raketových vojskách strategického určení má každý druhý důstojník inženýrský diplom.

Významný podíl na plnění těchto požadavků v sovětských ozbrojených silách má intenzivní ideologická práce. Jak zdůrazňují materiály z porad ideologických pracovníků Sovětské armády v letech 1975 a 1976, je třeba brát v úvahu řadu zvláštností. Je to především podstatné zvýšení rozsahu a významu ideologické práce, která se stává jedním z nejdůležitějších faktorů úspěšného plnění prakticky všech úkolů. Ať se to týká rozpracování nových způsobů bojových činností, nebo prosazení nových forem organizace vojsk, rozvoje vojenské vědy nebo řešení konkrétních otázek přípravy vojenských kádrů — vždy prvořadá úloha náleží ideologickému působení. Bojová a politická příprava, další upevňování vojenské kázně, socialistického soužití, vlastenecké a internacionální výchovy, ale i další stránky života a činnosti sovětských ozbrojených sil, závisí v nebyvalé míře na stavu ideologické práce, pedagogickém mistrovství propagandistů. Bitva idejí byla vždy přední frontou třídního boje. Jestliže v mezistátních vztazích zemí socialismu a kapitalismu existuje možnost navazovat kontakty a řešit vznikající konflikty mírovou cestou, potom v ideologické oblasti nemůže být mírového soužití. Mezi komunistickou a buržoazní ideologií nejsou možné kompromisy, boj mezi nimi je nevyhnutelný. „...otázka stojí pouze takto: buržoazní nebo socialistická ideologie“, psal V. I. Lenin, „střední cesta

neexistuje... jakékoliv snižování významu socialistické ideologie, jakýkoli ústup od ní je současně posílením ideologie buržoazie“ (V. I. Lenin: Spisy 5, str. 396—397).

Antikomunistická, oportunistická a maoistická propaganda v souvislosti se zavedením moderní techniky, automatizace apod., zvláště aktivně spekuluje s morální etickými problémy: osobnosti, společnosti, osudu demokracie, práv člověka, jeho svobody, sociálních důsledků vědeckotechnického pokroku. Jedním z objektů, na který se zaměřují buržoazní ideologové a maoisté, jsou sovětské ozbrojené síly. Buržoazní vojenští teoretici se snaží „dokazovat“, že v důsledku vědeckotechnického pokroku ztratily sovětské ozbrojené síly svůj politický charakter mocenského nástroje dělnické třídy a nijak podstatně se již neliší od soudobých imperialistických armád. Tyto koncepty odvozuji z teorie industriální společnosti, z teorie konvergence, negující poslání dělnické třídy a její vedoucí úlohu. Jestliže tedy, dle nich, dělnická třída ztratila v důsledku vědeckotechnického pokroku vedoucí úlohu v socialistické společnosti, pak armáda socialistického státu není nástrojem dělnické třídy. Tím vším se snaží oslabovat nigrální stav vojáků a narušovat bojovou sílu a pohotovost sovětských ozbrojených sil. Je proto úkolem ideologické práce odhalovat nevědeckost buržoazních koncepcí a účinně s nimi bojovat.

Jednou ze zvláštností ideologické práce je, že se v ní stále šíří využívají výsledky a doporučení vědy. Známá leninská definice o tom, „aby věda u nás nezůstávala mrtvou literou, anebo módní frází...“, aby věda účinně pronikala až do krve přetvářela se v soustavnou součást života vcelku“ (V. I. Lenin: Spisy 33, str. 488), se realizuje stále hlouběji a důsledněji. V praxi ideově výchovné práce se to projevuje systematickou analýzou probíhajících procesů, použitím konkrétních vědeckých doporučení, kvalitativně nejpřesvědčivějších argumentů a důkazů, v dovedném využívání všech prostředků masové informace a jejich aplikace ve všech formách politické přípravy příslušníků ozbrojených sil, v celém výchovném procesu vůbec.

Na základě leninského učení o obraně socialistické vlasti, konkrétní vnitřní a mezinárodní situace, rozpracovává KSSS v čele s ÚV strany svou vojenskou politiku, která je základem vojenské výstavby.

KSSS nejen řídí a usměrňuje činnost ozbrojených sil cestou příkazů, směrnic a nařízení, ale hlavně tak činí osobní příkladem svých členů. XXV. sjezd KSSS ukázal fakta o růstu členské základny

strany, posílení jejího dělnického jádra, zvyšování počtu nejlepších pracovníků z výroby mezi komunisty. Stejně příznivý proces probíhal i ve stranických organizacích armády a námořnictva. „Od XXIV. sjezdu KSSS přijali do svých řad okolo 250 tisíc nejlepších vojáků, poddůstojníků, námořníků, praporečků a mičmanů, žáků vojenských škol i mladých důstojníků“, píše A. A. Grečko v článku v Krasnoj zvezdě ze dne 17. března 1976. „Absolutní většina komunistů pracuje na rozhodujících úsecích boje za vysokou bojovou pohotovost.“

Jestliže se ve zprávě ÚV KSSS na XXV. sjezdu strany hovoří o tom, že „jedině na základě urychleného rozvoje vědy a techniky mohou být splněny konečné úkoly společenské revoluce — vybudování komunistické společnosti“ a je přikládán zvýšený význam práci vědců a odborníků, potom se to projevuje i na jejich vzrůstající početnosti a organizovanosti v KSSS. Z celkového počtu 15 694 000 komunistů je mj. 20 % příslušníků technické inteligence, asi 20 % vědců. Podobně je tomu i v sovětských ozbrojených silách.

Vědeckotechnický pokrok nijak nesnižuje úlohu člověka, ale naopak jeho význam a úlohu zvyšuje. V podmínkách možné raketové jaderné války velmi rychle roste úloha morálního faktoru. Proto jsou dnes kladeny neporovnatelně vyšší požadavky na morálně politické i morálně psychologické kvality vojáků, než tomu bylo v minulosti. V soudobé válce má velkou úlohu vysoký morální duch, statečnost a pevnost příslušníků ozbrojených sil, proto-

že na nich ve značné míře závisí efektivnost použití moderních prostředků ozbrojených sil.

Správné chápání vztahu člověka, bojové techniky a zbraní v soudobé válce má mimořádný význam. Vždyť ozbrojené síly vstupují do střetnutí s takovou bojovou technikou a zbraněmi, s takovým bojovým mistrovstvím, vědomostmi, dovednostmi a návyky, politickým uvědoměním a přesvědčením, jaké získaly a osvojily si již v době míru. Způsob zahájení války a její průběh v prvních dnech ozbrojeného zápasu může podstatně ovlivnit a předurčit celý další průběh války.

Přesto, že marxisticko-leninské učení přikládá člověku a morálnímu faktoru zásadní význam pro dosažení vítězství ve válce, jeho důležitost neabsolutizuje. Vidí člověka v organickém spojení s ostatními činiteli. Nedělá však mezi technikou a člověkem rovníku, ani nenadsazuje, ale ani nepodceňuje techniku a její možnosti. Chápe vztah člověka a techniky v mnohostanné dialektické jednotě.

Žádné, ani ty nejsložitější stroje, vybavené „elektronickými mozky“ nejsou schopny nahradit člověka, jeho práci, jeho rozum, jeho morální sílu. Přesto, že vybavení armády nejmodernější vojenskou technikou má pro socialistické armády ohromný význam a podcenění této stránky jejich výstavby by mohlo mít nedozírné následky, nelze ztrácet se zřetelem, že rozhodující sílu moderní armády tvoří lidé, jejich bezvýhradná oddanost socialismu, komunistické straně a pracujícímu lidu. z něhož sami pocházejí.

V sovětských ozbrojených silách je pod přímým vedením KSSS vytvořen ucelený systém vojenského výcviku a politické výchovy příslušníků ozbrojených sil, jehož pevným ideovým základem je marxismus-leninismus. Celý systém výchovy v Sovětské armádě všestranně připravuje sovětské vojáky na obranu socialistické vlasti a ke splnění internacionálních úkolů, vychovává v nich vysoké morálně bojové vlastnosti, vštěpuje vojákům pevné politické vojenskotechnické znalosti, pěstuje u nich potřebné návyky a učí je umění bojovat. Tyto úkoly vyplývají z leninského požadavku — učít vojáka tomu, co budou potřebovat ve válce.

To má své opodstatnění především v kontextu s internacionálním chápáním úlohy a významu obrany socialistického společenství. V současné etapě je obrana

socialismu, jak XXV. sjezd zdůraznil, objektivně dána těsnou spojitostí politické, ekonomické, ideologické, a vojenské činnosti, které jsou uskutečňovány společným úsilím komunistických a dělnických stran, národů a armád bratrských zemí socialistického společenství.

Druhý závěr, který potvrdilo jednání XXV. sjezdu KSSS je, že působení vědeckotechnického pokroku na vojenství je poměrně rozsáhlé:

— Vědeckotechnický pokrok působí na vojenskou sílu státu přes ekonomiku, která je materiální základnou obranyschopnosti země.

— Vědeckotechnický pokrok působí na vojenskou sílu států svými sociálními důsledky. Rozvoj vědy a techniky vede k rychlému zvyšování vzdělání a kulturnosti obyvatelstva.

— Pokrok vědy a techniky působí na vojenskou sílu i tím, že zabezpečuje v dané míře úspěchy v boji v důsledku vojenské technické převahy.

Celý tento široký okruh problémů svědčí o tom, že KSSS vedle důsledného boje za realizaci mírového programu XXIV. sjezdu strany a obrovského úsilí, které vynakládá v otázkách mezinárodního uvolňování napětí a odzbrojení, které dále rozvinul XXV. sjezd KSSS v „Programu dalšího boje za mír a mezinárodní spolupráci, za svobodu a nezávislost národů“, věnuje náležitou pozornost posilování svých ozbrojených sil. To je jedna z obecných zákoni-

tostí výstavby socialismu, která má plnou platnost i v současné době.

Proto KSSS věnuje pozornost vytvoření atmosféry celospolečenské pozornosti, péče a lásky ke své socialistické armádě a úcty k vojenské službě jejich příslušníků. K tomu z tribuny XXV. sjezdu strany L. I. Brežněv ve „Zprávě ÚV KSSS“ říká, že „nikdo nemusí pochybovat o tom, že naše strana učiní vše, aby slavné ozbrojené síly Sovětského svazu i nadále disponovaly všemi nezbytnými prostředky pro splnění svého odpovědného úkolu — střežit pokojnou práci sovětského lidu a být záštitou světového míru.“

Úloha lidského činitele v soudobém vojenství

V soudobé epoše, charakteristické mohutným rozvojem revolučních procesů, růstem možností dalšího postupu revolučních a pokrokových sil, vystupují otázky války a míru do popředí se vši naléhavostí. Imperialismus sice definitivně ztratil vedoucí postavení v určování směru a perspektiv světového vývoje, avšak pokud existuje, trvá objektivní nebezpečí války. Vzhledem k poměru sil mezi silami pokroku a reakce v celosvětovém měřítku, vznikla reálná možnost odvrátit nebezpečí rozpoutání světového válečného konfliktu a nastolit trvalý mír. Mírová politika SSSR a celého socialistického společenství dosáhla významných úspěchů. Socialistické státy však neponechávají mimo pozornost objektivní nebezpečí války a tím i úsilí o zajištění své bezpečnosti a obranyschopnosti.

Otázky soudobé války a její důsledky se bezprostředně dotýkají perspektiv a další existence lidstva. V důsledku vědeckotechnického pokroku dosáhly ničivé prostředky nadozírných rozměrů ničivosti a

parametrů účinnosti. Hypertrofie prostředků ozbrojeného zápasu, jejich ničivá síla, masové účinky se bezprostředně dotýkají obyvatelstva, nutné a základní podmínky existence a vývoje společnosti.

Významnou úlohu v každé válce sehrává lidský činitel, jeden ze základních a nezbytných faktorů každé válečné konfrontace. V soudobé epoše vývoje vojenství, charakteristické objevením a rozvojem raketových jaderných zbraní a jiných prostředků ozbrojeného zápasu, které dosahují vysokého stupně dokonalosti a účinnosti, jsou kladeny mimořádné nároky na lidskou a společenskou dimenzi tohoto procesu. Nová technika a zejména masové použití jaderných a ostatních zbraní hromadného ničení nejen že nesnižují potřebu lidí v ozbrojených silách a úlohu člověka ve válce, ale naopak kladou vyšší požadavky na početnost i připravenost lidského činitele na frontě i v zázemí. Úlohu člověka, jeho postavení, funkce, odpovědnost a rozhodování staví do kvalitativně nových, složitých souvislostí.

Obyvatelstvo a vojenská síla státu

Obyvatelstvo, vedle jiných činitelů, je jedním ze základních činitelů, které mají podstatný vliv na průběh a výsledky války. Počet obyvatelstva, jeho hustota, všeobecná kulturní úroveň a připravenost, morálně politická vyspělost a pevnost sehraávají významnou úlohu při určování a tvorbě vojenské síly státu.

Pojmem obyvatelstvo vymezujeme strukturovaný soubor jedinců, kteří mají individuální kvantitativní (počet, hustota aj.) i kvalitativní (všeobecná, politická, morální a kulturní úroveň, připravenost a vyspělost aj.) znaky, vývoj, místo v prostoru a čase apod. Nejde o abstraktní pojem, ani ne o homogen-

ni, poč. mechanický souhrn individuů na určitém území, ale vždy jde o konkrétní populaci, o určitý složitě uspořádaný a diferencovaný celek, v němž rozeznáváme na základě určitých kritérií jednotlivé hlavní skupiny lidí (třídy a nejrozsáhlejší sociální, věkové, etnické a jiné skupiny), z nichž se daná populace skládá.

Obyvatelstvo ve svém kvantitativním a kvalitativním určení, v třídní a sociální strukturovanosti, je výchozí podmínkou a subjektem dějinného procesu. Je jedním z hlavních činitelů materiálních podmínek života společnosti — společenského bytí.

Biologická podstata a vlastnosti, fyzické uzpůsobení vytvářejí u lidí potřebu potravin, oděvu, bydlení, rozmnožování atd. Jsou to potřeby základní, biologické, ale již způsob jejich uspokojování je modifikován a určován sociálními podmínkami života lidí. Rovněž rozmnožování, reprodukce obyvatelstva, jako základní biologický proces se uskutečňuje v souladu s přírodními zákonitostmi, ale samotný růst počtu obyvatelstva i jeho hustota již je především sociálním jevem.

Tempo a dynamika růstu populace, počet a kvality obyvatelstva podstatně, ale konečně ne rozhodujícím způsobem ovlivňují tempo ekonomického a sociálního rozvoje, možnost osvojení si a industrializaci nových oblastí, i vojenskou sílu státu.

Početnost obyvatelstva, jeho přírůstek, hustota osídlení a územní rozmístění jsou kvantitativní ukazatele, které vytvářejí možnost tvorby a formování vojenské síly. Tak jako početnost obyvatelstva a jeho hustota ve vztahu k rozvoji výroby není hlavní silou, která by určovala dějiny či podmiňovala zásadní progresivní změny ve společnosti, tak i ve vztahu ke konstituování vojenské síly je tento kvantitativní ukazatel jen základním předpokladem. Přeměna dané možnosti ve skutečnost a její využití závisí na samotné společnosti, na jejím sociálně ekonomickém zřízení, na uvědomělé, cílevědomé aktivitě lidí, vycházející ze znalosti a využití objektivních zákonů války.

Pro vojenskou sílu mají bezprostřední význam kvantitativní a kvalitativní charakteristiky konkrétní populace, které zahrnují ukazatele: biologické, ekonomicko-sociální, politickomorální a kulturní. Závěry ze strukturálních ukazatelů jsou více či méně relevantní pro jednotlivé činitele vojenské síly.

Biologické charakteristiky — pohlaví, věk, zdravotní stav, tělesná zdatnost aj. — mají bezesporu své odpovídající zastoupení v kalkulacích a úvahách o vojenské síle státu. Poměr pohlaví, který vzniká u

číté populaci složitým procesem reprodukce, je vyvážený, pokud ovšem nezasahují vnější události, jako např. válka. Tato citelně negativně ovlivňuje především počet mužského pohlaví, zvláště v některých věkových kategoriích (středních) a způsobuje deformaci tzv. stromu života, typickou po velkých válkách. Války pronikavě působí na dynamiku početnosti, růstu a složení obyvatelstva. Zvyšuje se úmrtnost, klesá porodnost a je menší počet realizovaných sňatků. To vše působí na snižování přírůstku obyvatelstva. Avšak sociální důsledky jsou širší než jen nenávratné ztráty na lidských životech. Z věkové struktury obyvatelstva, doplněné ukazatelem zdravotního stavu (nemocnost, invalidizace a odolnost lidí), můžeme stanovit potenciál lidských sil pro ozbrojený zápas. Tělesná zdatnost patří spíše ke kvalitativním faktorům a doplňuje předešlé. Její význam je nepochybný, moderní bojová technika sice celkově snižuje požadavky na fyzickou sílu člověka, začíná jej osvobozovat z bezprostředního řízení a obsluhy některých druhů techniky, ale přesto zůstávají některé činnosti a úkony, které jsou mimořádně náročné na fyzickou připravenost. Z charakteru možné války taktéž jasně vyplývá, že by kladla mimořádné nároky na tělesnou zdatnost vojáka na frontě i obyvatelstva v týlu. Proto ukazatel tělesné připravenosti stojí trvale v popředí pozornosti.

Charakteristika ekonomicko-sociální sleduje několik základních hledisek: třídní a sociální strukturu, ekonomickou aktivitu, povolání, začlenění podle národního hospodářství, funkcí a kvalifikace. Všechna hlediska mají bezprostřední vztah k vojenské síle státu celkově i k jednotlivým potenciálům — ekonomickému, vědeckému, morálně politickému a vlastnímu vojenskému. Je jisté rozdíly v možnostech využití potenciálu lidských sil ve společnosti třídně antagonistické, kde v důsledku ostrých a hlubokých třídních rozporů je problém lidských zdrojů a jejich morálně politický stav zvláště palčivý, a naopak ve společnosti třídně neantagonistické, kde jde o kvalitativně jiné vztahy a tím také o mnohem širší možnost mobilizace lidských zdrojů. Z hlediska ekonomického potenciálu má významnou úlohu poměr mezi obyvatelstvem ekonomicky aktivním a neaktivním. Pro mobilizaci lidských zdrojů ve válce je relevantní členění populace podle odvětví národního hospodářství. Hledisko povolání, funkce a kvalifikace sehrává svou úlohu především při doplňování armády — využitelnosti příslušných profesí civilních pro obdobné zaměstnání a funkce v ozbrojených silách.

Charakteristika politicko-morální a kulturní zaujímá vždy v úvahách a kalkulacích o obyvatelstvu mimořádnou pozici. Má význam především z hlediska hodnocení kvalitativní stránky lidského činitele. Sleduje se politická a třídní uvědomělost světónázorová a hodnotová orientace, morální pevnost, celková připravenost, stupeň vzdělání, popř. náboženská příslušnost, národnost apod. Výjimečnou důležitost má kázeň a morálně politický stav lidu a armády. Jejich ideová pevnost, houževnatost, odolnost a hrdinství na frontě i v zázemí jsou rozhodujícím faktorem, protože výsledky ozbrojeného zápasu určují konečnými svou aktivitou lidé, kteří ovládají bojovou techniku. Pevnost morálně politického faktoru závisí především na sociálně ekonomickém zřízení, na uplatňované politice a charakteru války. Danou problematiku sledujeme v jednotě prvků — lidové masy (jejich určité sociálně politické morální vlastnosti), typ ozbrojených sil a úroveň technických prostředků ozbrojeného zápasu.

Technický pokrok a revoluce ve vojenském, nová bojová technika, zbraně i prostředky obrany proti nim, jejich použití v průběhu bojů, objektivně vyžadují od všech účastníků války — příslušníků ozbrojených sil i civilního obyvatelstva — nejen mnohem vyšší všeobecnou úroveň a vysoké technické vědomosti, ale také

morálně politickou pevnost a silné volní úsilí. Jenom lidé morálně politicky pevní, třídně politicky uvědomělí, vojenskotechnicky připravení jsou schopni plně využívat nejmodernější zbraně a vojenskou techniku, správně je uplatnit a zvítězit. I přes vysokou nasycenost armád nejmodernější technikou nelze ozbrojený zápas plně zmechanizovat, automatizovat a vyčlenit člověka z této aktivity. I za podmínek raketové jaderné války by člověk objektivně zůstal rozhodujícím činitelem.

Konečný výsledek ve válce závisí za prvé na objektivních faktorech (ekonomika, počet a hustota obyvatelstva, přírodní prostředí, společenské zřízení, materiální zabezpečení apod.) a za druhé na subjektivních faktorech (především člověk, jeho uvědomění, vůle, úsilí, připravenost, aktivita apod.). Obě skupiny faktorů se přímo i nepřímo projevují v činnosti vojsk, ekonomické a válečné aktivitě lidu, politické a diplomatické činnosti státu atd. Samy o sobě však nerozhodují o výsledku. Vítěství či porážka ve válce jsou výsledkem součinnosti všech objektivních i subjektivních činitelů a podmínek. Nemůžeme proto např. absolutizovat kvantitativní hledisko u lidského činitele, tj. počet a hustotu obyvatelstva, i když patří mezi faktory základní. Lidského činitele musíme brát v jeho totalitě, v kvantitativní i kvalitativní určenosti.

Souvislost mezi rozmachem války a potřebami lidských zdrojů

Zákon závislosti průběhu a výsledku války na poměru vojenských možností válečnických stran zahrnuje v sobě i zákon závislosti forem a způsobů vedení ozbrojeného zápasu na kvalitě a kvantitě lidského činitele.

Množství ozbrojených sil je jeden z kvantitativních ukazatelů, který v historickém rozměru válek neustále roste. Čím rozsáhlejší — prostorově i časově — a čím urputnější a ničivější je válka, tím větší je potřeba lidí, a to především pro bezprostřední zapojení v ozbrojených silách, v ozbrojeném zápase, ale také ve válečné ekonomice i v ostatní životně nutné výrobě. V této souvislosti tím ostřeji a naléhavěji vystupuje problém rozmístění a zapojení lidských rezerv pro frontu a zápolí.

Výrazně se tato zákonitost projevila ve světových válkách XX. století. V důsledku velkého prostorového rozmachu a intenzity potřeba a nároky na lidské zdroje enormně vzrostly. První světové války se zúčastnilo 34 států, přímo se bojovalo na území 14 států. Počet obyvatel bojujících zemí činil asi 1050 miliónů, tj. 62 % tehdejšího

slavu obyvatelstva světa. Druhé světové války se zúčastnilo 61 států, bezprostředně se bojovalo na území 40 států. Počet obyvatelstva zemí vtažených do války činil asi 1700 miliónů, tj. 80 % tehdejšího počtu obyvatel zeměkoule.

V souvislosti s prostorovým a časovým rozmachem, úporností a změnami ve vedení válek XX. století prudce vzrostly požadavky fronty a týlu na počet, kvalitu a připravenost lidského činitele.

Existence přímé souvislosti mezi rozmachem války a potřebami lidských zdrojů se projevuje i v potřebách válečné ekonomiky a ostatní nutné výroby. Vítězství ve válce se nevytváří jen v boji, v bitvách, na frontě, i když úspěchy v ozbrojeném zápase jsou rozhodující, ale také ve výrobě, v týlu, v zázemí.

Týl, zázemí, politický systém, organizovanost a morálně politický stav lidu, vytvářejí základní předpoklady pro dostatek zbraní, vojenské techniky, potravin a jiných důležitých prostředků. Zázemí uvolňuje a formuje rezervy pro bezprostřední

zapojení do ozbrojeného zápasu a významně ovlivňuje frontu i myšlením a náladami obyvatelstva. Jednota fronty a týlu, armády a lidu — to jsou nejdůležitější zdroje vítězství ve válce. V tomto směru mají nesporně přednost a tím i převahu socialistické státy nad kapitalistickými, tak jak to prokázal Sovětský svaz, jeho lid a slavná armáda vítězstvím ve Velké vlastenecké válce a v současnosti vietnamský lid.

Složitost zbraní a bojové techniky i jejich množství vyžadují již v čase míru ve válečné výrobě značné lidské zdroje. Strojový charakter války vytváří v době její přípravy, ale zejména v jejím průběhu, značný tlak na lidského činitele. Ekonomika v důsledku rozsáhlé mobilizace musí nahradit celkový úbytek pracovních sil ženami, lidmi v postproduktivním věku a pracovníky se sníženou pracovní schopností. Roste intenzifikace práce a hledají se i další zdroje. I v tom se zcela evidentně v minulé válce projevila převaha socialistického zřízení nad kapitalistickým.

Raketová jaderná válka a lidský činitel

Soudobou válku, kterou by imperialisté rozpoutali proti socialistickému společenství, chápeme jako raketovou jadernou. Z její charakteristiky vyplývá, že by enormně zvýšila požadavky na kvantitu i kvalitu lidských zdrojů již v přípravě, ale zejména při její realizaci. Ve své podstatě by byla pokračováním politiky tříd a států (koalic států) násilnými prostředky. Byla by produktem agresivní a dobytčácké politiky imperialismu a politika by opět určovala, kdy začít a jakými způsoby vést válku.

V porovnání s předcházejícími válkami dvacátého století by se však v mnohém odlišovala. Zejména v třídně politickém obsahu, v cílech, ničitosti, prostorové rozsáhlosti, průběhem, v rozhodnosti cílů a důsledcích. Tyto faktory bezesporu v té či oné míře i směru měly vliv na lidského činitele a naopak kvantitativní i kvalitativní charakteristiky obyvatelstva by zpětně ovlivňovaly průběh a výsledky dané války.

Ostrý třídní charakter této války by vedl ke krajní rozhodnosti, k vyhranění a úpornosti ozbrojeného zápasu, se sledováním těch nejrozhodnějších strategických cílů. Řešila by nikoli dílčí a omezené politické otázky, ale velké historické problémy, rozhodující o osudech všeho lidstva. Z hlediska politickoekonomických vztahů společenských soustav by byla ve své podstatě rozhodujícím střetnutím dvou naprostě protikladných společenských systémů — socialismu a kapitalismu.

V důsledku válečných akcí a použití prostředků ozbrojeného násilí docházelo v každé válce ke ztrátám na lidských životech ať na frontě, či v zázemí. Světové války XX. století svou urputností a ničivostí překonaly co do rozsahu a intenzity nenávratných ztrát na lidských životech všechny války předešlé. V první světové válce bylo zabito 10 miliónů vojáků a zraněno či jinak zmrzačeno více jak 20 miliónů lidí. Druhá světová válka byla až dosud nejničivější ze všech válek. Vyžádala si nesmírné oběti na lidských životech. Přesně určit počet mrtvých se dosud nepodařilo. Odhady počtu lidí padlých ve válce nebo zemřelých krátce po ní v důsledku válečných útrap se pohybují mezi 40—50 milióny.

Tato čísla naprosto jasně dokumentují, jak velké oběti přineslo lidstvo během imperialistických válek. Ještě více ztrát na životech a negativních následků na obyvatelstvu by přinesla možná raketová jaderná válka.

Z hlediska vojenskotechnického charakteru by tato válka znamenala radikální kvalitativní změny u věcné složky ozbrojeného zápasu. Těmito změnám musí a také by odpovídaly příslušné požadavky na lidského činitele.

Rakety a zbraně by vedly nejen k obrovskému prostorovému rozsahu války: vedle by byla na pevninách, na moři, ve vzduchu i v kosmickém prostoru. Dodaly by jí nevídaný ničivý ráz. Tím, že protistojící strany disponují raketami libovolného dosahu, jadernými zbraněmi vysoké účinnosti a dalšími nejmodernějšími strategickými bojovými prostředky je prakticky zasažitelný každý bod na povrchu zeměkoule. V podstatě by byl setřen rozdíl mezi frontou a zápolím. Tato potenciální hrozba vyvolává obyvatelstvo maximálnímu nebezpečí masových ztrát a druhotných následků. Každá dosavadní válka byla ničivá a přinášela ztráty, to je jeden z trvalých znaků válek. V případě soudobé války by nešlo o pouhou ničitost a ztráty, ale o ztráty a ničení hromadné, masové, všeobšíhlé a rychlé. Tato reálná možnost vytváří kvalitativně jiný, vyšší stav. Proto je především potřebné řešit tyto otázky ve vztahu k živé síle, k obyvatelstvu, uvědomovat si je a připravovat se na ně. Bylo by nanejvýš škodlivé a nezodpovědné předpokládat, že budoucí válka by se lišila jen pouhou vyšší kvantitou ztrát. Jde i o rozsáhlé zamoření terénu, zhoršení prostředí a masové druhotné následky u obyvatelstva.

Charakteristika raketové jaderné války ještě více zvýrazňuje úlohu, místo a význam lidského činitele a dialektickou jednotu všech objektivních a subjektivních faktorů ve válce. Teze o závislosti války na podmínkách a úrovni společenského rozvoje výrobních sil, ekonomické a politické struktury společnosti poprvé vyslovili zakladatelé marxismu-leninismu: "... celá organizace armád a jejich způsob vedení boje, a tedy i vítězství a porážka jsou závislé na materiálních, to jest ekonomických podmínkách: na lidech a na zbraních, tedy na kvalitě i kvantitě obyvatelstva a na technice" (K. Marx, B. Engels: Spisy sv. 20, Praha 1966, str. 177). V. I. Lenin již na začátku tohoto století ukazuje na závislosti války v nových historických podmínkách. Úlohu lidského činitele zvýrazňuje slovy: "Válka je zkouškou všech hospodářských a organizačních sil každého národa" (V. I. Lenin, Spisy sv. 30, Praha 1955, str. 149). Vítězí ta strana, kde je odolnost, houževnatost, organizace a vojenské umění na vyšší úrovni. "Ve válce vítězí ten, kdo má větší zálohy, větší zdroje síly a jehož masy jsou odolnější" (V. I. Lenin, Spisy sv. 30, Praha 1955, str. 68).

Tyto teze jsou platné dodnes a vedle dalších jsou základním metodologickým a teoretickým východiskem při zkoumání dlohy a místa lidského činitele v soudobé válce. Hluboké změny v třídně politickém obsahu a vojenskotechnické charakteristice možné raketové jaderné války, v její specifitě staví člověka do výjimečně závažného postavení.

Do této války by byly zapojeny obrovské stamiliónové masy obyvatelstva. Mohutné masové, dokonale připravené armády, vybavené nejmodernější technikou jsou objektivní nutností a kladou objektivně vysoké požadavky na počet a celkovou připravenost lidského činitele i na týlové složky všech stupňů. Soudobý ozbrojený zápas vyžaduje nejen vynaložení obrovského úsilí mnohomiliónových armád, všech druhů vojsk, ale také společné pevné úsilí fronty a týlu.

Největší úsilí v možné raketové jaderné válce bude vyvinuto na jejím počátku, aby se dosáhlo nejrozhodnějších výsledků v co nejkratší době. Proto je nutný vysoký stupeň bojové pohotovosti ozbrojených sil, zvláštní mobilizační příprava celé země, branná připravenost obyvatelstva, ekonomiky apod. Je třeba počítat i s případným

prodloužením války. Tento předpoklad implikuje potřebu vytvářet odpovídající mobilizační rezervy. Značné ztráty vyžadují existenci mohutných vycvičených záloh. Nutnost likvidace následků raketových jaderných úderů požadavky na materiální a lidské zdroje ještě stupňuje.

Soudobá válka, složitost a vysoká technická úroveň bojové techniky a zbraní by vyžadovala a ve vojenské přípravě již v míru vyžaduje při ovládnutí techniky speciální vycvičenost, vojenské znalosti a návyky, taktické a operační mistrovství a umění, morální, fyzickou a volní připravenost a odolnost každého jednotlivce. Obdobné nároky klade na člověka vývoj a výroba této techniky. Socialistické státy však mají všechny předpoklady pro to, v jednotě s vojenskou připraveností, řešit v nejšířším měřítku brannou přípravu obyvatelstva, a tak v souladu s dalšími opatřeními v případě potřeby podstatně omezit negativní vlivy ničivého válečného konfliktu.

Nemůže být pochyb o tom, že sociálně a třídně politická motivace armády a lidových mas ve válce dvou antagonistických světových společenských soustav by hrála rozhodující roli. V případě války na obranu socialismu by lid uvědoměle bránil vymanění socialistického zřízení, které těžce vybojoval. Za socialismu sféra aktivity pracujících se podstatně rozšířila a stala se všezahrnující. Lidové masy budují svůj život, upevňují obranyschopnost své vlasti a také vytvářejí novou kvalitativně vyšší vojenskou organizaci.

Socialistický stát se může a také se opírá o veškeré zdroje lidu. Ozbrojený zápas proti imperialistickým agresorům by měl skutečně všelidový charakter a vítězství v této válce by bylo dosaženo sjednoceným a mohutným úsilím všeho lidu, vedeným a usměrňovaným vedoucí silou socialistické společnosti — marxisticko-leninskou stranou. Tato charakteristika je vlastně jen socialistickému zřízení a jsou v ní vyjádřeny ohromné přednosti socialismu, osvobozeného lidu ve všech sférách společenské praxe, tedy i ve vojenství. V tom je velká převaha nad imperialistickými zeměmi, kde jsou nesmiřitelné protiklady mezi buržoazií a pracujícími masami, mezi dobytými a agresivními cíli imperialistické války a objektivními zájmy lidových mas.

ZABEZPEČENÍ STYKŮ A ODKRYTÝCH BOKŮ V ARMÁDNÍ OPERACI

V článku chci na základě analýzy vedení bojové činnosti a možností vojsk armády rozpracovat úkoly a opatření k zabezpečení styků mezi sousedy a odkrytých boků. Tím chci zejména mladým velitelům a příslušníkům štábu ukázat na úkoly v této oblasti.

Zabezpečení styků a boků spadá do řady operačně taktických opatření, která zahrnují:

- odrážení nenadálých útoků a úderů nepřátelských vojsk na styku mezi sousedy, nebo do odkrytého boku;

- odrážení vklínivšího se nepřítele do bojové sestavy vojsk na styku v průběhu plnění základních bojových úkolů.

Jak důležitá je tato problematika ukazují zkušenosti Sovětské armády z Velké vlastenecké války. Zvláště vystoupila do popředí s používáním tankových a mechanizovaných útvarů a svazků.

J. V. STALIN v jedné ze směrnic veliteli Voroněžského frontu uvedl:

„... Snaha všude útočit a dobývat co možná nejvíce území bez upevnění úspěchů a spolehlivého zabezpečení boků úderných uskupení je útokem bez rozmyslu. Umožňuje nepříteli zasazovat údery do boků a týlu našich daleko postoupivších a z boků nekrytých uskupení...“

Novodobým příkladem jsou poznatky z bojové činnosti na Středním východě. V posledním arabsko-izraelském konfliktu izraelská armáda vedla v prostoru HORÝCH JEZER průlom na styku dvou armád s dalekosáhlými důsledky pro egyptská vojska.

Operační i taktická opatření musí předvídat nenadálé útoky nepřítele na stykách mezi sousedy a do odkrytých boků v celé hloubce operace a její úspěšné odrážení v průběhu plnění hlavních bojových úkolů.

Zabezpečení styků a boků organizuje velitel a štáb na celou hloubku operace (boje) s nepřetržitým upřesňováním plánovaných opatření.

Spolehlivé zabezpečení boků a styků mezi sousedy vytváří základní podmínky pro splnění hlavních úkolů operace a dosahuje se:

- stanovením zodpovědnosti za každý styk;
- organizací a vedením nepřetržitého průzkumu před styky mezi sousedy a na bocích;
- úzkou součinností útvarů a svazků na bocích, udržováním nepřetržitého spojení a vzájemné informovanosti mezi nimi;
- vyčleněním potřebného počtu jaderných úderů, množství sil a prostředků, zvláště dělostřelectva, minometů, organizováním paleb a případnou podporou bojové činnosti letectvem;
- vhodným uspořádáním operační (bojové) sestavy vojsk zvláště vhodným umístěním druhých sledů a záloh tak, aby byl zabezpečen rychlý manévry na styk;
- zabezpečením trvale vysoké pohotovosti sil a prostředků vojsk, vyčleněných nebo určených k zásahu na styk, nebo odkrytý bok;
- překrytím styků a křídel zátarasy.

Základním dokumentem velení vojskům je rozhodnutí velitele pro operaci. Musí zahrnovat vedle zámyslu operace i hlavní organizační opatření k zabezpečení styků a boků v celé hloubce operace, nebo stanoveného bojového úkolu.

V rozhodnutí velitel armády (svazku) stanoví:

- zámysl zabezpečení styku a případného odkrytého boku s uvedením způsobu zabezpečení;
- učlenění operační (bojové) sestavy;
- úkoly svazků, druhů vojsk a speciálních vojsk s vyjádřením zodpovědnosti za zabezpečení styku, síly a prostředky, které mají zabezpečit styk do BÚ armády;
- použití záloh;
- síly a prostředky, kterými se nadřízený podílí na zabezpečení styku mezi armádami;
- základní otázky součinnosti sil a prostředků při zabezpečení styku mezi sousedem;
- organizace velení silám a prostředkům, které zabezpečují styk.

Význam styku a boku vyžaduje, aby velitel (náčelník štábu) opatření k zabezpečení styků a boků konkretizoval samostatně ve svých pokynech.

Všechna opatření musíme předvídat a závazně uvádět ve všech plánovacích dokumentech druhů vojsk a speciálních vojsk stanovené úkoly. Úkoly k zabezpečení určovat ne pouze pro vševojskové svazky, ale raketovému vojsku a dělostřelectvu, podporujícímu letectvu a pro speciální druhy vojsk podle potřeby a situace.

Při zabezpečení styků a odkrytých boků vystupuje do popředí nutnost důkladné **organizace součinnosti**. Otázky organizace součinnosti řeší nejen nadřízený stupeň velení, ale i oba spolupůsobící svazy (svazky):

- součinnost mezi armádami — velitel fronty;
- součinnost mezi křídelními divizemi — určený funkcionář armády, který zpracuje protokol o zabezpečení styku.

Základním předpokladem organizace součinnosti je dokonalá znalost cílů armádní operace, úkolů divizí na bocích a způsobu použití druhů vojsk, působících k zabezpečení styku, nebo vyčleněných k ochraně nekrytého boku, jejich možností.

Základem součinnosti je rozhodnutí velitele armády, kde uvádí úkoly prvkům operační sestavy. Musí stanovit ty základní otázky součinnosti, které se upřesňují v průběhu organizace boje, zpravidla vždy na příští den.

Štáb armády (divize) soustřeďuje k tomuto nutné podklady a operace taktické propočty. Pozornost věnuje přesnému sladění činnosti spolupůsobících vojsk co do prostoru i času, se stanovením způsobů plnění úkolů spolupůsobícími prvky obou křídelních divizí a prostředků armád.

Obsahovými problémy zpravidla budou:

- směr a prostory předpokládané činnosti nepřítele na styku dvou sousedů;
- sladění činnosti sil a prostředků divizí na bocích, vyčleněných k překrytí styku mezi armádami, nebo zabezpečení otevřeného boku sestavy;
- organizace průzkumu před stykem a na odkrytých bocích (směry a prostory činnosti);
- jaderné údery a systém paleb (úder letectva, palby dělostřelectva a zásahy PTZ);
- využití protitankových zátarasů;
- opatření k přehrazení mezer vzniklých po jaderných úderech nepřítele;
- směry protiztečí a protiúderů při vklínění se nepřítele;
- organizace součinnostního spojení a výměna orientačních bodů;
- organizace velení silám a prostředkům, které zabezpečují styk;
- koordinace činnosti vojsk.

Součinnost organizujeme především k těm prostředkům, které mohou působit nepříteli největší ztráty a mají rozhodující význam pro zabezpečení styku, nebo při ochraně odkrytého boku sestavy.

Při organizaci součinnosti z hlediska jejího zabezpečení položíme důraz hlavně na tyto úkoly:

- způsob a charakter prací, jejich rozsah při budování postavení jednotek, útvarů a svazků určených k odrazení protiztečí a protiúderů;
- uspořádání a systém zátarasů, čar minování a dobu přípravy objektů pro ničení na předpokládaných směrech činnosti nepřítele;
- způsob překonávání zátarasů vlastních vojsk, kde ponechat průchody, kdo a kdy je bude uzavírat;
- rozsah prací při úpravě cest k zabezpečení manévru a k rozvinutí útvarů a svazků určených k odrazení protiúderů a protiztečí.

V obraně budeme řešit další specifické problémy.

(Možné zabezpečení styků v obraně — viz obr. 1)

- organizaci léček na stycích a sladění jejich činnosti;
- budování klamných záložních rotních opěrných bodů a organizaci protitankové obrany na stycích;
- pořadí a způsob budování systémů zátarasů na styku;
- opatření k sladění bojové činnosti v noci s důrazem na vzájemné rozpoznávání se vojsk (signály vzájemného poznání apod.);
- využití radiotechnických prostředků pro rušení nepřítele na stycích;
- systém opatření zabraňující pronikání nepřátelského průzkumu.

Zvláštností bude řešení otázek bojové činnosti v **noci**. Této problematice budeme věnovat zvýšenou pozornost, zvláště dohovorem velitelů a štábů útvarů, svazků na styku, s důrazem na upřesnění otázek součinnosti v noci mezi sousedními útvary a dělostřelectvem. Půjde zejména o

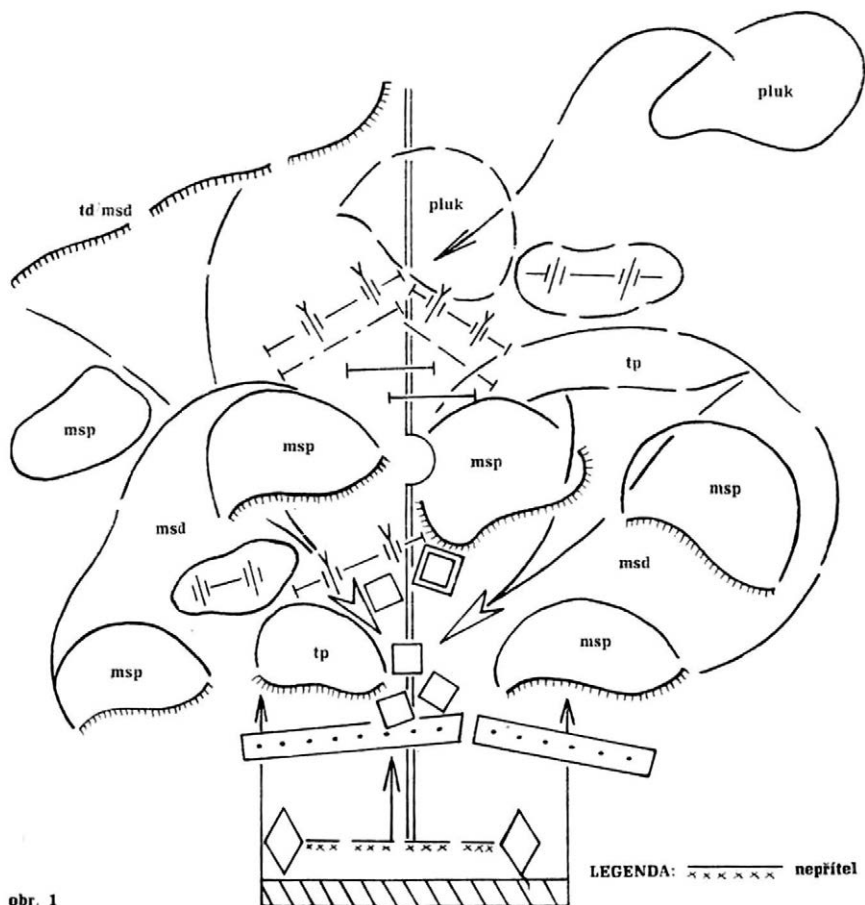
- stanovení způsobu vytyčování rozhraní a jeho osvětlování;
- signály pro vyžadování a přenos palby;
- způsob vytyčování prostorů palby;
- opatření proti vzájemnému oslňování infrapřístrojů, palebných prostředků jednotek působících na styku.

Při aktivní činnosti nepřítele v noci na styku bude bojová činnost vlastních vojsk zpravidla charakterizována a orientována na odrážení protiztečí palbou z místa a dočasným přechodem do obrany.

Pro součinnost zpracovává operační oddělení tabulku součinnosti a připraví mapu, na které se bude organizovat součinnost k zabezpečení styků a řešit další opatření.

V mapě budou zaznamenány:

1. předpokládaný základní zámysl nepřítele, s důrazem na směry protiztečí a protiúderů působících na styk mezi sousedy;
2. všechna opatření sousedních svazů a svazků k zabezpečení styků;

obr. 1

3. směry přesunů, čáry, prostory a úkoly vojsk působících na styku;
4. organizace systému paleb;
5. organizace velení.

V popředí činnosti velitelů a štábů všech stupňů (zvláště operačních) bude zpracování **protokolu o zabezpečení styku**.

Zkušenosti Sovětské armády z Velké vlastenecké války dokazují, že tento dokument byl v popředí pozornosti velitelů při řešení otázek zabezpečení operace (boje).

V tomto dokumentu, který spadá do řady důležitých dokumentů, zpracovávaných v období plánování operace, musí být přesně vymezena odpovědnost a závazné úkoly obou sousedů k zabezpečení styku. V popředí však stojí zodpovědnost velitele, kterému náleží povinnost zabezpečení styku a to zprava do leva, neboli zabezpečení svého levého boku.

Důležitost protokolu vystupuje zvláště v obranné operaci (boji). Zpracovává se za řízení funkcionáře nadřazeného stupně velení u svazku, kterému je rozkazem velitele armády určená zodpovědnost za styk. Nevylučuje se zvláště při organizaci obranného boje, že tento dokument zpracují přímo v terénu po skončení rekognoskace.

Zpracování protokolu se zúčastňují funkcionáři za nadřazený stupeň velení a za obě sousedící strany:

- náčelník operačního oddělení;
- velitel dělostřelectva a raketového vojska;
- náčelníci ženijního a spojovacího oddělení;
- velitelé pluků a praporů na bocích.

V protokolu se u v á d í :

— funkce, hodnost a jméno účastníků v pořadí za nadřazený stupeň velení, za svazek, svaz, na pravé straně a za svazek nebo svaz na levé straně;

- průběh rozhraní;
- velitel zodpovědný za zabezpečení styku;

— složení sil a prostředků, které vyčleňují sousedící svazky k zabezpečení styku;

— síly a prostředky, opatření přijímaná nadřazenými velitelskými stupni k zabezpečení styku, je-li na styku dvou svazů;

— směry a čáry plánovaných protiztečí, síly a prostředky a jejich zabezpečení;

— protitankové zálohy, pohyblivé odřady zatarasovací a čáry jejich rozvinutí k zásahu;

- organizace velení a spojení mezi sousedy;

— zásady vzájemné informovanosti, otázky zabezpečení součinnosti a její nepřetržitě udržování;

- signály;
- hodina, datum ukončení dohovorů a podepsání protokolu;
- podpisy všech zúčastněných funkcionářů.

Možný vzor tohoto protokolu — viz přílohu (str. 26).

Zabezpečení odkrytých boků

Zabezpečení boků v bojové činnosti má svoji opodstatněnost, zvláště při použití jaderných zbraní i ostatních prostředků hromadného ničení. Při manévrové činnosti vojsk budou vytvářeny podmínky k úderům do odkrytých

boků. (Využití odkrytého boku nepřítelem, při rozvíjení úspěchu hlavních úderných uskupení frontu v prostoru KONSTANTINOVKA, mělo za následek odchod vojsk a ztrátu získaného území — viz obr 2.)

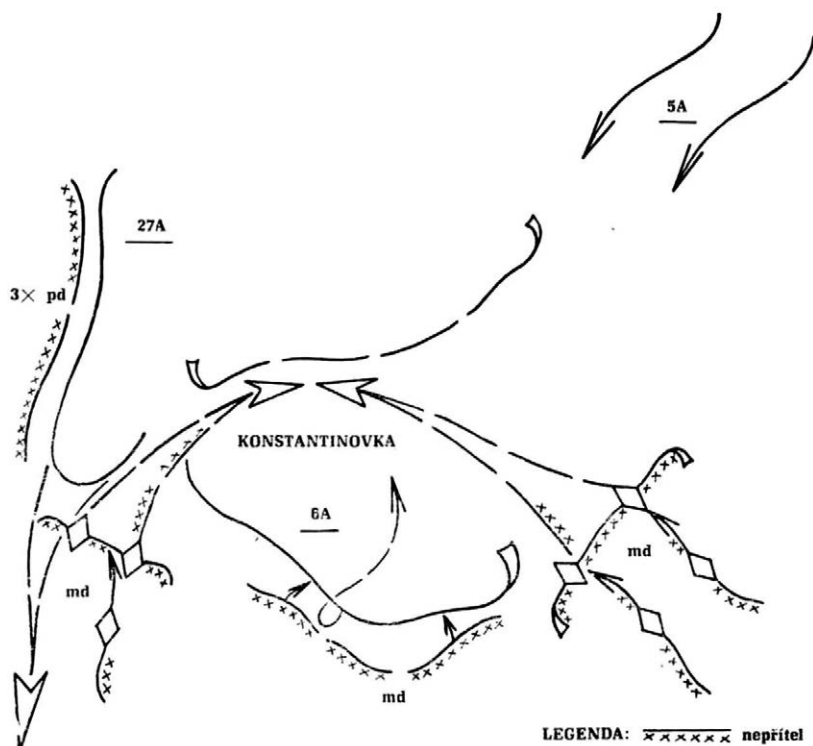
K tomuto může dojít

- při útoku vojsk armády na samostatném operačním směru;
- při vedení bojové činnosti v operační hloubce a odtržení hlavních sil armády od hlavního uskupení vojsk frontu;
- při odchodu vojsk.

Za boje v operační hloubce je možná změna směru útoku vojsk armády, nebo některé z divizí k zmaření připravovaného protiúderu nepřítele, k předejití nepřítele v ovládnutí důležité čáry či prostoru, k pomoci sousední armády, nebo k vedení útoku do jednoho z boků nepřátelského uskupení.

Zvláštností operačních úkolů a podmínek bojové činnosti vojsk armády a divizí při odtržení od ostatních sil je, že si vyžaduje přijmout organizační opatření k zabezpečení boků. Čím dále budou divize rozvíjející úspěch od hlavních sil armády, a vojska armády od ostatních sil frontu, tím důležitější, ale i složitější bude organizace a řešení zabezpečení odkrytých boků.

Bok operační (bojové) sestavy je velmi slabou a zpravidla nejvíce zranitelnou částí bojové sestavy a vytváří nejvhodnější podmínky pro nepřátelské údery.

obr. 2

LEGENDA: x x x x x nepřítel

Odkrytým a nezabezpečeným bokem operační (bojové) sestavy se vytváří pro nepřítele nejpříznivější podmínky k překvapivému úderu do boku a týlu operační (bojové) sestavy vojsk, zvláště v podmínkách, kdy vojska bojují odtrženě od hlavních sil. Údery nepřátelských vojsk do boku jsou jedním z nejnebezpečnějších pro útočící vojska armády.

Důležitost a opodstatněnost zabezpečení boků ukazuje A. M. VASILEVSKIJ v knize „SMYSL MÉHO ŽIVOTA“, kde v souvislosti s přípravou stalingradské operace uvádí s jakou pozorností vedoucí funkcionáři frontů, armád, sborů a divízi sledovali a prověřovali opatření k zabezpečení boků v průběhu operace, pochopení složitých úkolů, otázek součinnosti a organizaci velení k zabezpečení boků (Naše vojsko, 1. vydání 1975, str. 223—224).

Důležitost zabezpečení boků zdůrazňuje též ustanovení Oper-1-1, čl. 165.

V některých případech bude nutné opatření řešit jako jednostranné a nebo jako oboustranné zabezpečení boků operační sestavy. Druhý případ bude typický při vedení útoku vojsky armády na samostatném operačním směru, anebo při odtržení se od hlavních sil frontu. Tato skutečnost vyžaduje z hlediska zabezpečení boků a mezer zvláštní přístup k učenění operační (bojové) sestavy, která musí být velmi pružná a zabezpečovat

- údernou sílu,
- vysokou manévrovost jadernými prostředky a vojsky,
- těsnou součinnost,
- neustálou pohotovost vojsk k odražení nepřátelských úderů do kteréhokoliv boku, nebo z kteréhokoliv směru,
- síly, vyčleněné k zabezpečení a ochraně boku.

Základem pro realizaci opatření je rozhodnutí velitele armády, kde stanovi — jaké síly a prostředky budou k tomuto vyčleněny, kdo a jak je učení v operační sestavě.

Stanovená opatření uskutečňujeme jak před zahájením bojové činnosti, tak i v jejím průběhu.

Z počtu vojsk armády je nutné vyčleňovat zvláštní síly a prostředky k zabezpečení křídel, zvláště při vedení bojové činnosti svazků a svazů v odtrženosti od hlavních sil, při útoku vojsk armády na samostatném směru, při vedení rozhodného a hlubokého průlomu k obklíčení nepřítele.

Zpravidla velitel armády určuje část svých vojsk především ze záloh, nebo na úkor vojsk, která nejsou na směru hlavního úderu.

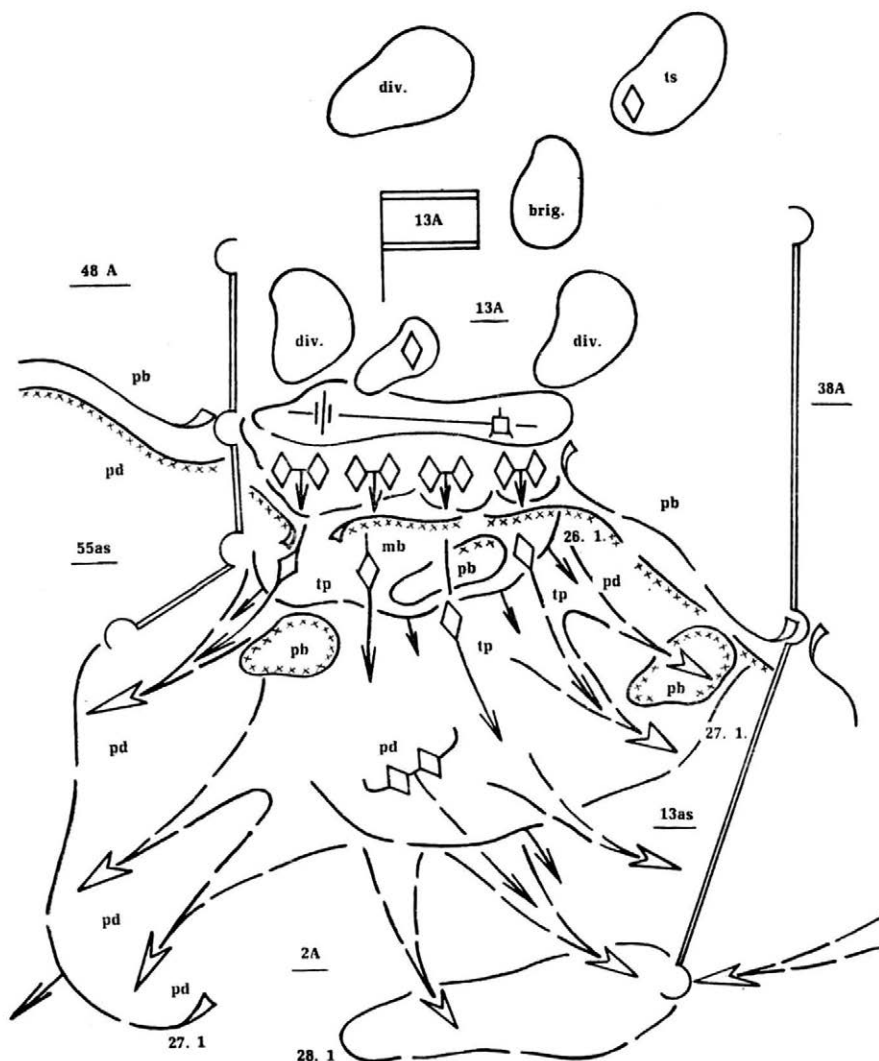
Odkryté boky můžeme při plánování zabezpečovat těmito způsoby:

1. při průlomu připravené obrany nepřítele současným rozšiřováním průlomu ve směru křídel (příklad řešení zabezpečení boků vel. 13. A při průlomu připravené obrany nepřítele ve voroněžsko-kastornenské operaci — viz obr. 3);
2. vyčleněním sil a prostředků svazků k přechodu do obrany a k upevnění důležitých čar a prostorů na bocích operační sestavy vojsk armády;
3. postupným vysíláním bočních zajišťovacích jednotek a tak vytvářením bočních clon.

Při organizaci bočního zajištění zvážíme vzdálenost a místo těchto jednotek a útvarů ve vytvářených clonách z hlediska úkolů. Při vysoké manévrovosti vojsk je žádoucí, abychom křídla zabezpečovali na hloubku 10—15 km od hlavních sil a tím i vytvářeli podmínky pro včasné přijetí opatření k odražení případného křídelního úderu nepřítele. K splnění těchto úkolů plánujeme síly a prostředky vojsk druhých sledů.

Mimo tato opatření je povinností štábů plánovat a zabezpečovat na křídlech armády:

- jaderné a chemické údery, umožňuje-li to situace;
- soustředěné a přehradné palby dělostřelectva;
- položení nepohyblivých ženijních zátarasů;
- připravit zásahy protitankových záloh, pohyblivých odřadů zatarasovacích i zásahů bitevních vrtulníků proti útočícím vojskům nepřítele.

obr. 3

LEGENDA: ----- nepřítel

K zabezpečení boků odcházejících svazků a útvarů budou organizovat:

- nepřetržitý průzkum;
- boční zajištění;
- úder y raketového vojska, dělostřelectva a zásahy bojových vrtulníků na předpokládané čáry nebo prostory rozvinutí vojsk nepřítele na bocích našich vojsk;
- zřízení zátarasů i využitím vrtulníkových POZ;
- ničení objektů na komunikacích používaných nepřítelem;
- přípravu manévru sil a prostředků na ohrožené směry i použití vzdušných výsadků.

Vzhledem k možnému rychlému vývoji situace na bocích při vedení bojové činnosti, zvláště v operační hloubce, je třeba mít v pohotovosti nejen pozemní síly, ale i potřebné síly **vzdušného výsadku** k jeho vysazení.

Hrozí-li nebezpečí protiúderu, nebo protizteče ze strany odkrytého boku, je účelné zabezpečit tyto včasným shozem vzdušného výsadku.

Vzdušné výsadky mohou zabezpečit jednotlivé směry anebo zhustit bojovou sestavu jednotek, které jsou v krycích clonách, anebo bojují na odkrytých bocích.

Vzdušný výsadek určený k ovládnutí a udržení výhodných čar, uzlů, cest a různých objektů v nepřátelském týlu má možnost poutat manévrující zálohy a zabráňovat jim vyjít na směry úderů do našich boků.

V součinnosti se vzdušným výsadkem bude účelné rychlé využití vrtulníků k položení výbušných zátarasů na ohrožených směrech. Tímto dochází k značné úspoře času, sil a získáme předstih pro ochranu boku proti činnosti nepřítele. Vrtulníků a zřizování mýnových výbušných zátarasů můžeme použít i samostatně, v součinnosti s jednotkami působícími v mezeře, nebo vyčleněnými k ochraně boku.

Důležité místo má zde **použití bitevních vrtulníků**.

Správné využití bitevních vrtulníků — jejich značné palebné a úderné síly, manévrovosti a prostředku využívajícího momentu překvapení, bude mnohdy rozhodujícím při zabezpečení styku a ochrany boku.

Jako vysoce mobilní a zvláště protitankový prostředek bude schopen ovlivnit poměr sil v pásmu použití jako protitanková záloha a při použití v palebných léčkách.

Základním způsobem bojové činnosti je vedení

- jednoho nebo několika postupných úderů na útočící vojska nepřítele,
- úderu na výzvu, při využití momentu překvapení, což je nejefektivnější způsob.

Při organizaci a plánování úderů je důležité, aby zteč bitevních vrtulníků probíhala z několika směrů k rozptýlení PVO nepřítele.

Při použití je nutné řešit otázky součinnosti s prostředky PVO armády a divizí, podporujícím letectvem a RVD.

Závěrem chci zdůraznit, že zabezpečení styků a odkrytých boků v současných bojových podmínkách nepozbylo svoji důležitost, ale naopak tato značně vzrostla v důsledku značné mechanizace sil a prostředků určených k vedení bojové činnosti. Důležitost zabezpečení styků a boků potvrzují zkušenosti Sovětské armády z Velké vlastenecké války.

„ V Z O R “

VELITELSTVÍ
 Čj.:
 SCHVALUJI:
 VELITEL ARMÁDY
 hodnost, jméno
 Den /h

T A J N Ě Í
 Výtisk číslo:
 Počet listů:

P R O T O K O L

o zabezpečení styku mezi msd a td, sepsaný
 dne h. na VS , mapa

Účastníci:

1. Za nadřízené velitelství:
funkce, hodnost, jméno | 3. Za svazek na levé straně:
— náč. oper. oddělení
— velitel dělostřelectva
— ženijní náčelník
— náčelník spojení
— velitel pluku
— velitel praporu | 2. Za svazek na pravé straně:
— náč. oper. oddělení
— velitel dělostřelectva
— ženijní náčelník
— náčelník spojení
— velitel pluku
— velitel praporu |
|--|---|--|

Rozhraní mezi msd a td probíhá

V souhlase s rozkazem velitele A je za styk odpovědný velitel td.

Po skončení osobního průzkumu jsme uzavřeli tento protokol o zabezpečení styku mezi svazky:

1. Složení sil a prostředků vyčleněných od každého sousedícího svazku (útvary) k zabezpečení styku.
2. Síly a prostředky, které budou působit na styk péčí velitele A.
3. Směry protiztečí a složení útvarů (jednotek) při plánovaných protiztečích na stycích (uvést čáry a směry protiztečí).
4. Organizace velení vojskům a spojení.
5. Opatření vzájemné informovanosti a udržení součinnosti na styku.

Přílohy:

- Schéma systému obrany na styku (bude-li protokol sepsán pro vedení obranného boje (operace)).
- Schéma paleb dělostřelectva a ženijních zářezů.
- Schéma linkového a rádiového spojení — plánek spojení sousedících svazků, přehled volacích znaků a funkčních čísel.
- Tabulka signálů.

Protokol podepsán v ... h dne za účastí:

Podpisy účastníků:

F u n k c e	hodnost	Za stranu pravou	Za stranu levou

Pořízeno ve 4 výtiscích o ... listech, odesláno:

- Výtisk číslo: 1 — pro vel. msd
 2 — pro vel. pravého pluku msd
 3 — pro vel. pluku od td
 4 — založen u A

SOUČINNOST ŠTÁBŮ PŘI ŘEŠENÍ SLOŽITÝCH SITUACÍ

Složitost situace v průběhu války (zvláště při použití jaderných zbraní a ostatních prostředků hromadného ničení) bude vyžadovat úzkou součinnost všech kompetentních orgánů, kteří se na jejím řešení budou podílet.

Na vlastním území budou působit vedle polních vojsk i teritoriální vojenské jednotky a pochopitelně i příslušné stranické a státní orgány, hospodářské, společenské i jiné organizace a instituce. Složitost situace a její rychlé řešení bude většinou vyžadovat společný, maximálně pružný a efektivní postup. Půjde většinou o řešení takových společných úkolů, které těžko můžeme plánovat dopředu. Vytváří se tak ve společném zájmovém prostoru zvláštní vztahová situace, zejména mezi polními a teritoriálními štáby.

Složitost těchto vzájemných vztahů bude narůstat směrem k čáře dotyku s nepřítelem. Hluboký prostor, který budou polní vojska potřebovat pro svou operační činnost, bude mít zákonitě vliv i na řídicí činnost všech teritoriálních orgánů. Tato situace musí při zabezpečování obrany státu vyvolat i potřebu vymezit pravomoc, nebo působnost polních i teritoriálních orgánů v tomto společném prostoru.

V článku uvedu některé otázky vzájemných vztahů mezi polními a teritoriálními štáby při řešení složitých situací na vlastním území.

Vzájemné vztahy při řešení složitých situací na území státu musí vycházet ze zásady, že vše činíme ve prospěch obrany socialistické vlasti a že tedy rozhodující budou úkoly a potřeby polních vojsk. Půjde tedy o jednotu zájmů polních vojsk a teritoria — dosáhnout vítězství nad agresorem.

Obecné uznání priority úkolů a potřeb polních vojsk bude tedy i rozhodujícím kritériem ke konkrétnímu řešení vzájemných vztahů polních a teritoriálních štábů i ostatních teritoriálních orgánů. Tato nezbytná preference operačních zájmů a potřeb polních vojsk bude rozhodující i při zabezpečování potřebné součinnosti mezi jednotlivými vykonavateli společných úkolů, popř. i mezi těmi, kteří mohou o požadavcích polních vojsk rozhodnout.

Chci připomenout, že vojenské a civilní teritoriální orgány si ve vzájemném styku již v míru vytvářejí určitý systém a k tomu odpovídající metodiku

práce. Je stanovena určitá delimitace úkolů. Připomínám to proto, že jsou názory o dočasném podřízení teritoriálního systému řízení a velení polnímu systému velení. Tyto názory zdůvodňují jejich nositelé hlavně tím, že činnost vojenského organismu ve válečných podmínkách vyžaduje vysoký stupeň centralizace. Přijmout tento názor za obecný princip řízení ve společném prostoru polních a teritoriálních orgánů by znamenalo, že velitel polních vojsk by na sebe přebíral řadu složitých úkolů, které nepatří do jeho kompetence. Tím by svoje hlavní úsilí rozptyloval i na řešení řady otázek výlučně teritoriálního charakteru.

Proto platí obecná zásada, že při řešení situací ve společném prostoru musí fungovat vedle sebe nezávisle dva systémy velení — polních vojsk i teritoriální, přičemž prioritu zákonitě má systém velení polních vojsk.

Tak např. velitel polních vojsk bude na území ohraničeném hranicemi jeho týmu plně odpovědný za řešení všech otázek, spojených s řízením a zabezpečováním bojové činnosti vojsk i udržování pořádku. Ve svém pásmu má především zabezpečovat:

- nepřetržitou součinnost s místy velení nadřízeného stupně, štábem vojenského okruhu, s příslušnými stranickými a státními orgány;
- likvidaci nepřátelských taktických i operačních výsadek a pomoc při zneškodňování diverzních odřadů a skupin nepřítelů;
- koordinaci a schvalování veškerých přesunů a přeprav v jeho pásmu;
- v součinnosti s kompetentními orgány obnovu silniční sítě a ve vymezeném rozsahu i železnic;
- v součinnosti se štáby civilní obrany a vojenských okruhů odstraňování následků napadení polních vojsk zbraněmi hromadného ničení;
- ve spolupráci se stranickými a státními orgány stanovení potřebného režimu pro obyvatelstvo, orgány a organizace, především v přífrontovém pásmu, prostorech soustředění vojsk a evakuačních prostorech.

Velitel vojenského okruhu a jeho štáb má mimo jiné přednostně zabezpečovat:

- dokončení mobilizace svazků, útvarů a zařízení;
- trvalou součinnost se štábem polních vojsk při plnění úkolů vyplývajících z rozkazů a nařízení nadřízeného stupně;
- součinnost podřízených vojsk, teritoriálních vojenských orgánů i činnost územních řídicích orgánů k podpoře polních vojsk na teritoriu okruhu;
- technické přikrytí určené komunikační sítě, zvláště rozvinutí a činnost etapních stanic, pořádkovou službu, rozvinutí a provoz dočasných překládkových prostorů;
- pomoc při likvidaci nepřátelských výsadek, diverzních odřadů a skupin;
- v součinnosti se štáby civilní obrany odstraňování následků napadení ZHN na podřízené svazky, útvary a zařízení.

Tyto i popř. další úkoly a vztahy mají být vyjádřeny a podrobně propracovány v působnostech, metodikách práce obou těchto štábů a v potřebné dokumentaci. Tím můžeme již v míru vytvořit podmínky pro správné chápání obsahu funkční odpovědnosti jednotlivých řídicích stupňů při řešení složitých situací na teritoriu státu. Součinnost mezi jednotlivými vykonavateli společných úkolů, popř. i mezi těmi, kteří o jejich realizaci mohou rozhodovat, bude nezbytná všude tam, kde úkol nebyl předem předvídan nebo plánován.

Proto při řešení složitých situací ve společném prostoru bude třeba promyšlená součinnost, ze které je třeba vyloučit šablonovitost a formálnost. Součinnostní otázky musíme řešit s maximální jednoduchostí a v žádném případě nesmí být potlačen ani z jedné strany základní požadavek na rozhodovací proces, tj. požadavek pružnosti, operativnosti a rychlosti rozhodování.

Požadavky velitelů polních vojsk na teritoriální orgány je třeba realizovat zásadně cestou přímé podřízenosti. Ke splnění dílčích požadavků nebo při nebezpečí z prodlení při řešení složité situace můžeme uplatnit zásadu, že se polní štáby obracejí na příslušné teritoriální štáby takto:

- orgány velitelů svazů na štáb okruhu;
- orgány velitelů svazků na krajské vojenské správy;
- velitelé samostatných útvarů na okresní vojenské správy.

Požadavky polních štábů budou pochopitelně odlišné nejen co do obsahu, ale i co do času a metod jejich plnění. Nedostatek času, složitá situace, stálá aktivní činnost nepřítele, snaha o rychlé plnění úkolu a další příčiny mohou vést k prosazování lokálních zájmů, k rozporům a tím působit průtahy i jiné nesnáze v řešení naléhavých úkolů. Rozhodující hledisko zde vždy musí být dodrženo, tj. priorita požadavků polních vojsk. Rozhodování ve všech sporných případech musí být rychlé, věcné a musí být vedeno vždy ve prospěch hlavního úsilí polních vojsk.

Formy organizace součinnosti mezi polními a teritoriálními štáby budou různé. Rozhodující bude nejen situace, která se ve společném zájmovém prostoru vytvoří, ale hlavně požadavky polních štábů k zabezpečení úkolů a činnosti polních vojsk.

Podle konkrétní situace a podmínek může součinnost mezi polními a teritoriálními štáby a dalšími teritoriálními orgány probíhat na těch místech velení, které v době součinnosti oba tyto štáby nebo jiné orgány zaujímají a nebo na jiných smluvených místech. Vzhledem k tomu, že půjde většinou o zabezpečení polních vojsk, měla by ve většině případech součinnost probíhat na místech velení polních štábů. V některých případech může organizace součinnosti probíhat na místech velení teritoriálních štábů. Tento způsob bude výhodný zejména tehdy, je-li dostatek času a jde o takové otázky, že se jejich řešení musí zúčastnit i další teritoriální orgány.

Podkladem k organizaci součinnosti mezi polními a teritoriálními štáby a jinými orgány budou většinou ústní pokyny a nebo výjimečně i písemné požadavky velitelů polních vojsk a nebo jeho orgánů. Z toho již vyplývá, že k organizaci součinnosti bude vysílat většinou jedna nebo druhá strana operační skupiny, složené z potřebných funkcionářů obou štábů podle problematiky součinnosti. Jiné složení těchto operačních skupin bude při organizaci součinnosti k pomoci při odstraňování následků po hromadných nebo skupinových jaderných úderech nepřítele, jiné složení bude při součinnosti k zabezpečení přesunů nebo převozů a jiné při součinnosti k řešení otázek materiálního nebo technického zabezpečení polních vojsk.

Výsledky organizace součinnosti si budou účastníci zaznamenávat přímo do pracovních map nebo si zpracují krátké zápisy. O plnění dohodnutých úkolů se budou polní a teritoriální štáby vzájemně informovat. Proto by si oba štáby měly mezi sebou vyměnit a nebo dohodnout pomůcky utajeného velení, signální nebo kódové tabulky, zakódované mapy a nebo i další nezbytné dokumenty.

Nejdůležitějšími problémy, které budou polní a teritoriální štáby mezi sebou řešit, budou otázky odstraňování následků po jaderných úderech nepřítele, otázky zabezpečování přesunů a přeprav a otázky materiálního zabezpečování polních vojsk.

Nejčastější součinnost mezi polními a teritoriálními štáby bude k otázkám odstraňování **následků hromadných a skupinových jaderných úderů ve společném prostoru**. Vyplyvá to z toho, že použití těchto prostředků vytváří jak pro polní vojska, tak i pro teritorium složitou situaci, která bude charakterizována zejména velkými ztrátami vojsk a civilního obyvatelstva, nebezpečným a někde i dlouhodobým zamořením terénu a ovzduší, vytvořením těžkodostupných úseků, destrukcí, závaly, požáry, záplavami a také silným morálně psychologickým účinkem na vojáky i civilní obyvatelstvo.

Při odstraňování následků půjde o dohovoření společných opatření, které by napomohly rychle tuto situaci řešit. Zvlášť urychleně bude třeba sladit:

- prostory soustřeďování vojsk pro vyvedení z center zasažení a jejich sladení s prostory evakuace obyvatelstva;
- léčebně evakuační opatření, hlavně využití teritoriálních prostředků a kapacit ve prospěch polních vojsk;
- pomoc jednotek civilní obrany ve prospěch polních vojsk;
- opatření k likvidaci velkých požárů a k odstranění závalů na komunikacích;
- obnovení komunikací, zvláště v komunikačních uzlech a v prostorech záplav;
- pomoc při odmořování vodních zdrojů a při zabezpečování pitné vody;
- společná opatření proti šíření paniky apod.;

Velmi nutná bude součinnost polních a teritoriálních štábů **při zabezpečování přesunů a přeprav**. Ve společném zájmovém prostoru budou uskutečňovány přesuny a přepravy nejen polních svazků, útvarů a zařízení, ale i zásobovací přepravy do určených prostorů v týlovém pásmu polních vojsk, odsuny raněných a nemocných, odsuny poškozené techniky, zajatců, evakuační přepravy a národohospodářské přepravy. Vychází tedy otázka, kdo bude koordinovat přesuny a přepravy. Zde by mělo jednoznačně platit, že v týlovém pásmu polních vojsk řídí a koordinuje veškeré přesuny a přepravy polní velení v součinnosti s teritoriálními orgány vojenské dopravy. Složitá situace na teritoriu si bude mnohdy vyžadovat, aby teritoriální jednotky vojenské dopravy byly na určených automobilních silnicích po určitou dobu dočasně podřízovány polním orgánům vojenské dopravy.

Na druhé straně polní orgány vojenské dopravy budou těsně spolupracovat s teritoriálními vojenskými orgány v otázkách zabezpečování provozu na komunikační síti. Půjde zejména o sladování těchto opatření:

- technické ochrany a obnovy komunikační sítě;
- zabezpečení pořádkové služby a využití etapních stanic na teritoriu;
- provizorní úpravy na silniční síti civilními resorty;
- zřizování dočasných překládkových prostorů a zabezpečování jejich provozu;
- zabezpečování přechodů přes velké vodní toky při zničení mostů;
- poskytování informací o radiační, chemické a epidemiologické situaci;
- zásobování přesunujících nebo přepravujících se vojsk vodou v prostorech celodenních odpočinků nebo v prostorech soustřeďení;

— otázky technického zabezpečení přesunů a opravárenské činnosti;
— léčebně odsunové zabezpečení, pomoc při zásobování krví, využití nemocničních teritoriálních zařízení apod.

Neméně důležitou otázkou ve vzájemné součinnosti polních a teritoriálních štábů bude **materiální zabezpečování vojsk** na teritoriu vlastního území. Vyplyvá to z povinnosti týlových orgánů vojenských okruhů plnit určité úkoly ve prospěch polních vojsk na teritoriu vojenského okruhu. Půjde nejen o trvalé zabezpečování v míru již dohodnutých úkolů, hlavně v přísunu zásob, organizaci zdravotnických odsunů apod., ale hlavně o některá opatření dočasného charakteru, která vyplynou ze složité situace na teritoriu vojenského okruhu, zvláště v údobí, kdy nebude plně rozvinut tyl polních vojsk. Oba tyto úkoly se budou časově prolínat. I když se dají některé úkoly předem plánovat, vzniklá složitá situace značně tyto plány naruší. Bude to tedy vyžadovat trvalou součinnost polních a teritoriálních týlových orgánů. Půjde hlavně o sladění těchto úkolů:

— plánování a organizaci vývozu zásob z různých okruhových skladů a z národního hospodářství;
— úhradu zničených zásob a kapacit ze zachovalých zdrojů na teritoriu;
— zabezpečování různých služeb polním vojskům vzhledem ke vzniklé situaci;
— výdej a doplňování zásob zdravotnického materiálu;
— doplňování všeho druhu přesunujícím se vojskům, apod.

Otázky materiálního zabezpečování budou vždy složité a budou vyžadovat dohovy různých plánů a společných dohod. Všechna opatření musí být maximálně konkrétní a měly by být v těchto plánech a dohodách řešeny variantně.

Celkový závěr

V článku jsem nemohl rozebrat celou problematiku součinnostních vztahů mezi polními a teritoriálními štáby. Ukázal jsem jen na některé hlavní problémy těchto vztahů v době, kdy oba partneři budou řešit složitou situaci ve společném prostoru. Půjde o složité období, kdy vedle sebe budou pracovat dva systémy velení, jejichž styk nebude založen na vztazích nadřízenosti a podřízenosti, ale na součinnostních vztazích. To bude vyžadovat některá pravidla jejich vzájemných vztahů, které budou určovány prioritou zabezpečování úkolů polních vojsk.

Aby mohly polní i teritoriální štáby dále prohloubit potřebné návyky a zkušenosti při společném řešení složité situace ve společném prostoru, je účelné, aby tuto problematiku pravidelně procvičovaly již v míru při různých válečných hrách, velitelsko-štábních cvičeních i operačních cvičeních v terénu.

VYUŽITÍ SAMOČINNÉHO POČÍTAČE V TERITORIÁLNÍ OBLASTI

Obrana a ochrana teritoria nabývá na významu. Je to proto, že na něm jsou hlavní masy obyvatelstva, příslušné státní, hospodářské a jiné instituce, organizace a zařízení. V příští možné válce nebude z hlediska ohrožení rozdíl mezi frontou a zápolím. Proto se musí také teritorium na válku připravovat.

K zefektivnění jeho přípravy přikročili jsme k zavádění prostředků mechanizace a automatizace. Jejich využití jsme si ověřili na řadě cvičení. Jejich zavedení znamenalo skutečně krok vpřed. Cvičení ukázala další možnosti a cesty k rozšiřování mechanizace a automatizace v teritoriální oblasti, zejména při odstraňování následků po jaderných úderech.

Na základě těchto zkušeností jsme připravili i projekt „Předpověď ztrát obyvatelstva při jaderných úderech na města“ a vyzkoušeli na řadě cvičení.

Aby mohly teritoriální štáby tento projekt využít při cvičeních, popř. při plánování obrany a ochrany teritoria, uvádíme jeho stručný popis.

Zkušenosti ze cvičení ukázaly, že tato úloha (projekt) je velice efektivní, vzhledem k tomu, že vlastní výpočet na samočinném počítači ZPA 600 (Příprava II) trval pro asi 800 měst při 100 jaderných výbuších cca 4 1/2 minuty.

Úloha má tu přednost, že téměř většina informací o městech je zpracována předem z dostupných informací a jen malá jejich část je zaznamenávána při vlastním cvičení.

Po hromadném jaderném úderu nepříteli na města a důležité objekty na státním území je nutné znát ztráty obyvatelstva a osazenstva jednotlivých závodů, aby příslušné teritoriální orgány byly v přijatelné době schopny připravit reálné podklady pro odstraňování následků.

Vzhledem k tomu, že úplné hlášení o skutečných ztrátách obyvatelstva by přišlo na příslušné teritoriální orgány opožděně, je výhodné vycházet z předpovědi pravděpodobných ztrát obyvatelstva, získané výpočtem na samočinném počítači.

Zpracovaný program výpočtu pravděpodobných ztrát obyvatelstva po jaderných úderech nepříteli na města sumarizuje tyto ztráty po jednotlivých krajích a republikách a stupeň narušení jednotlivých míst. Kromě toho u každého města je uveden stupeň narušení objektů a budov. Řešení úlohy „Předpověď ztrát obyvatelstva při jaderných úderech na města“ vychází z podkladů uvedených v předpisech. Pomocí nich byly spočítány potřebné konstanty a převzaty veškeré vztahy. Dále řešení vychází z dostupných informací o městech a objektech, které jsou uloženy v masivu informací úlohy. A konečně z údajů o jaderných úderech, evakuaci a ukrytí obyvatelstva, které jsou dodány před zahájením výpočtu spolu s údajem o požadovaném druhu výstupních sestav.

Pro počet ztrát je město rozděleno na obdélníky mající přibližně stejnou hustotu obyvatel a stejný druh objektu. Obdélníky se opět dělí na body, představující určitou

část obdélníků. U každého bodu se porovnává vzdálenost od epicentra s poloměry ničení a poškození daného objektu pro zadanou ráži jaderného výbuchu. Přenásobným koeficienty a konstantami a sumarizací se obdrží ztráty v jednotlivých městech, krajích, republikách a ve státě a též poškození zastavěné plochy měst.

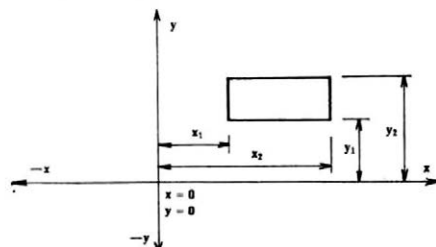
Podobně probíhá hodnocení pro určité vybrané závody s tím rozdílem, že závody se nedělí na více obdélníků a že ztráty se dále nesčítají. Přesnost výpočtu je dána hlavně přesností zadání, tj. v první řadě přesností odhadnutí ráže jaderného výbuchu, dále zpracováním masívu informací, na základě dostupných nejnovějších údajů. Zatímco ráži lze odhadnout s přesností asi $\pm 50\%$, zpracování informací může činit odchylku asi $\pm 10\%$. Výpočet je přesný až na několik desetin procenta.

Nejdůležitější součástí řešení úlohy je masív informací obsahující údaje o městech a závodech, popř. o dalších objektech měst, které mohou mít význam při ozbrojeném střetnutí jako např. mosty, železniční uzly, přehrady, letiště apod.

Masív informací je bezpodmínečně nutno zpracovat předem. Fyzicky je umístěn na formuláři „MĚSTA“, ze kterých jsou údaje děrovány do děrné pásky.

Podrobněji se seznámíme s údaji, které obsahuje masív informací. Pro zpracování masívu informací bylo nutné přidělit každému městu a kraji číslo. K tomuto účelu jsme zpracovali číselník měst a krajů.

Počet obyvatel ve městě uvádíme ve stovkách osob.

Obr. 1

Postup sestavení obdélníků:

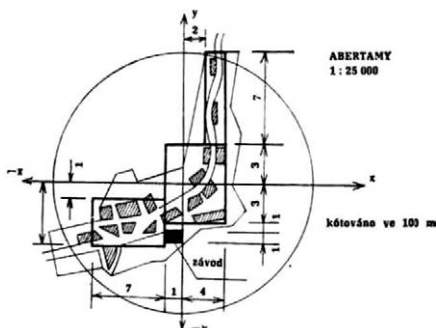
1. Určí se centrum města tak, že se opíše kružnice souvislé městské zástavbě. Střed této kružnice je totožný s centrem města.

2. Zvolí se souřadný systém podle obr. 1. Počátek souřadného systému ($x=0$, $y=0$) bude ležet v centru města. Směr os

je výhodné volit rovnoběžný s kilometrovou sítí nebo orientovat shodně se světovými stranami. Je však možné volit jej i jinak. Osy však musí být na sebe kolmé.

3. Město se rozdělí na části, které mají převážně jeden okruh objektů, stejnou hustotu zástavby i počet obyvatel na 1 ha.

4. Každá část, na kterou je město rozděleno se pokryje jedním nebo více obdélníky, jejichž strany jsou rovnoběžné se souřadnými osami tak, aby plocha i tvar této části odpovídal přibližně ploše a tvaru obrazce, skládajícího se ze seskupení obdélníků sestavených pro tuto část. Příklad sestavení obdélníků pro město — viz obr. 2.

Obr. 2

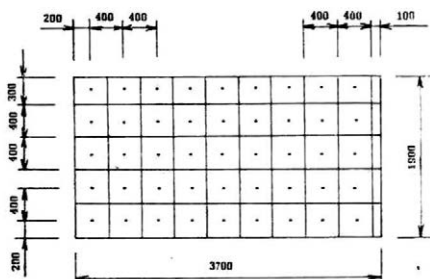
Počet obdélníků u jednoho města je omezen na 15 obdélníků.

Obdélníky dělíme pomocí tzv. „kroku“. Krok dělení obdélníků je vzdálenost mezi dvěma sousedními body po kterých je postupně obdélník vyhodnocován. Stanovením kroku se obdélník při výpočtu rozdělí na čtverce, které mají stranu o velikosti délky kroku. Jednotlivý čtverec je při výpočtu představován bodem umístěným ve středu čtverce. Přesnost výpočtu je závislá na velikosti čtverce, tj. na velikosti kroku. Zmenšení kroku zpřesňuje výpočet, ale prodlužuje dobu výpočtu. Závislost je kvadratická neboť zmenšení kroku na jednu polovinu znamená čtyřnásobný počet výpočtů.

Velikost kroku se uvádí ve stovkách metrů. Můžeme volit krok od 100 m do 900 m. Je účelné u větších měst volit krok větší, u malých menší. Krok můžeme volit libovolně, bez ohledu na velikost obdélníků. Bude-li velikost kroku taková, že by se do některého obdélníku nevešel ani jeden bod, je v algoritmu výpočtu pamatováno na automatické zmenšení kroku.

Při výpočtu pomocí bodů může dojít k určité odchylce. První bod je vzdálen o 1/2 kroku od okraje obdélníku. Vzhledem k různým velikostem obdélníků může na poslední řadu bodů připadnout větší nebo menší část plochy, než ostatní body. Tato odchylka má u jednoho obdélníku povahu systematické chyby, neboť všechny body v posledním sloupci nebo v poslední řadě jsou zastoupeny buď větší, nebo menší plochou. U většího počtu obdélníků a při větším počtu měst jde o chybu nahodilou, která se statisticky vyrovnává.

Obr. 3. znázorňuje příklad rozdělení obdélníku na body, jejich umístění i vznik odchylky.

Obr. 3

Obdélník na obr. 3 má rozměry 3700 × 1900 m, krok je zvolen 400 m. Body představující jednotlivé plochy jsou označeny tečkami. Horní řada bodů má jen 0,75 plochy normálního čtverce, odchylka pro celý obdélník je

$$\frac{100}{1900} = 5,3 \%$$

Poslední pravý sloupec není v ploše obdélníku započítán, protože pro něj neexistují body, které by jej zastupovaly. Odchylka činí

$$-\frac{100}{3900} = -2,7 \%$$

Rozdíl obdélníku, který je představen jednotlivými body od zadaného, je 2,6 %. Obdélník byl zvolen tak, aby odchylky byly výrazné a to jak kladná, tak záporná. U jednoho obdélníku mohou odchylky ovšem být stejného znaménka, což v uvedeném příkladě by mohlo znamenat odchylku o 8 %. Při větším počtu obdélníků se odchylka bude podstatně snižovat. Rovněž tak při zmenšování kroku. Pro velikost

kroku rovnou 100 m [tj. krok označený znakem 1] bude odchylka nulová.

Souřadnice obdélníku určíme podle obr. 1. Jsou to vzdálenosti od počátku souřadného systému ležícího v centru města.

Stanovené centrum města není obecně totožné se skutečným centrem města z funkčního hlediska. Lze je definovat jako bod, v němž bude-li umístěno epicentrum jaderného výbuchu, bude dosaženo maximálních ničivých účinků na městskou zástavbu.

Souřadnice x_1 , x_2 , y_1 , y_2 se udávají ve stovkách metrů. Záporná čísla se uvádějí beze změny a bez znaménka, trojmiřným číslem. Kladná čísla a nulová hodnota se uvádějí bez znaménka s přidáním čísla 500 k vlastní souřadnici uváděné ve stovkách metrů. Počet obyvatel na 1 ha se uvádí v počtech osob. Zastavěná plocha se uvádí v procentech.

U názvu závodu (objektu) se udávají rovněž jeho souřadnice, které se určí tak, že závod se vepíše do obdélníku, jehož strany jsou rovnoběžné se souřadnicemi osami x a y podle obr. 1. Souřadnice se pak určí stejně jako u obdélníků ve městě. Pokud je závod bodového charakteru, uvažuje se jako čtverec o rozměru 100 × 100 m. Rovněž u lineárních objektů je nutné uvažovat minimální šířku obdélníka 100 m.

Počet zaměstnanců se uvádí v desítkách. Uvádí se nejvyšší počet pracujících v jedné směně.

Pro druh objektu byl stanoven kód, pomocí kterého se určuje, zda jde o objekt cihelný, vysokopodlažní, železobetonové konstrukce atd.

Na základě výše uvedených údajů v masivu informací, zpracovaných předem, a zadaných parametrů jaderných výbuchů probíhá výpočet.

Výstupní informace výpočtů se tisknou na výstupní sestavu, která obsahuje:

- hlavičku
- údaje o městech napadených jadernými údery
- přehled ztrát obyvatelstva po krajích a republikách.

Hlavička obsahuje nadpisy k jednotlivým sloupcům výstupní sestavy.

Údaje o městech obsahují:

- řádek s údaji o názvu, počtu osob, ztrátách a ničení plochy města,
- řádky s údaji o názvu, počtu zaměstnanců, ztrátách a ničení závodů,
- řádek o ráži, druhu jaderného výbuchu, evakuaci a ukrytí obyvatelstva.

Vzor

MESTO	POCET	ZTRATY ZDR.	ZTRATY
NEN.	NICENI	ZAST. PL.	
ZAVOD	OSOB	OSOB PROC.	OSOBY
PROC.	TĚŽ.	STŘ.	LEH.
	PROC.	PROC.	PROC.

Tyto údaje opakují pro všechna města, napadená jadernými výbuchy. Města budou ve výstupní sestavě vytištěna v pořadí podle abecedního pořádku.

Přehled ztrát po krajích a republikách obsahuje

- hlavičku
- ztráty osob po krajích
- ztráty osob po republikách
- ztráty osob po ČSSR.

Vzor

PŘEHLED ZTRAT OBYV. PO KRAJÍCH A REPUBLIKÁCH

KRAJ	ZTRATY ZDR.	ZTRATY NEN.
REPUBLIKA	OSOBY	OSOBY

TANKY KONTRA VRTULNÍKY

Některé názory a přijatá opatření velením NATO na použití bitevních vrtulníků

Víme, že nejslabším místem armád NATO byla a z části ještě je protitanková obrana. Řešení tohoto problému věnuje velení NATO a zvláště bundeswehr (BW) značnou pozornost. Jednou z cest je urychlený vývoj, výzkum a zavádění bitevních vrtulníků, vyzbrojených PTZ a zvláště pak PTRS.

Zkušenosti francouzské armády z alžírské války a z izraelsko-egyptského konfliktu v červnu 1967, ale hlavně armády USA z války ve Vietnamu a konfliktu na Středním východě v r. 1973 ukazují, že význam a bojová úloha bitevních vrtulníků dále poroste a to nejen ve válkách lokálních. Jejich použití má specifický význam jednak tam, kde nelze vůbec, nebo jen v omezené míře použít masově letouny, tanky, a jiné palebné prostředky — bažiny, džungle, prales, horský a zalesněný terén (Středoevropské válečnické), jednak ale i tam, kde bude naopak velké nahromadění nejmodernější techniky, tanků, protitankových zbraní, dělostřelectva atd.

Výhodnost použití bitevních vrtulníků i v podmínkách Středoevropského válečnického potvrzují mimo jiné výsledky specifických zkoušek s vrtulníky v NSR v letech 1974 až 1975 a zkušenosti z cvičení REFORGER. Konstatuje se, že doposud uváděná bojová účinnost vrtulníků a PTRS (na 1500 m 1:3,4 na 2000 m, 1:5,9 na 2500 m, 1:8,9 a na 3000 m 1:x v neprospěch tanků) je minimální.

Názory představitelů armád NATO nezůstávají na papíře, ale usilovně se pracuje na jejich realizaci, jejíž výsledkem jsou zavedené, modernizované a nově vyvíjené a zkoušené typy vrtulníků a PTRS — viz tabulku 1.

Problematika bitevních vrtulníků — jejich konstrukce, výzbroj, vybavení zaměřovacími a naváděcími systémy, taktika použití... a řada dalších kritérií, je ve vojenském odborném tisku socialistických i kapitalistických států poměrně dosti publikována, ale téměř výhradně z pozice „vrtulníku“ a jeho výhod v boji s obrannými cíli.

Zkušenosti z války v Laosu ukázaly na nutnost řešení příčin poměrně značných ztrát vrtulníků. Proto současné názory začínají brát v úvahu možnosti ničení vrtulníků nejen prostředky PVO ve větších výškách, ale i tankovými a ručními zbraněmi v přízemních výškách. Proto se začíná zkoumat pasivní ochrana osádky — pancéřování trupu pod osádkou, neprůstřelné vesty..., ale i aktivní obrana spočívající hlavně:

- ve využívání přízemních výšek letů,
- v zaujímání odpovídajících bojových sestav (rozestupy, vzdálenosti a převýšení mezi vrtulníky i skupinami vrtulníků),
- v letech za omezené viditelnosti,
- ve využívání konfigurace a pokrytosti terénu,
- ve výbrojování kanóny a kulometry k přímé obraně.

V souvislosti s těmito opatřeními se vrtulníky ukazují jako velmi účinný prostředek v boji s tanky a ve srovnání s tanky ukazují řadu výhod, z nichž hlavní jsou:

- značně převyšují tanky v manévrovacích schopnostech,
- mají nesrovnatelně lepší pozorovací možnosti,
- mohou pozorovat a vést palbu nejen ve visu, ale i za letu,

Tabulka 1

Takticko-technické údaje hlavních bitevních vrtulníků

Označení	Údaj	Rok zavedení Stát	Technické údaje					Hlavní výzbroj		
			Max. rychlost (km/h)	Délka trupu (m)	Výška trupu (m)	Šířka trupu (m)	Stoupa- vost (m/s)	Rakety počet - ráž	Granáto- metry	PTŘS počet - název
UH-1D IROQUOIS		1963 USA, NSR	225	12,7	2,50	—	—	48—70 38—70	1—40	6-SS 11
SE-3160 ALOUETTE III		1955 F, NSR	210	10	2,50	—	—	—	—	6-SS 11
SA-341 GAZELLE		1972 F	270	9,5	2,20	—	—	72—50,2	—	4-SS 11 (HOT)
AH-1G HUEY COBRA		1967 USA	350	13,5	2,70	—	—	76—70	1—40	4-TOW
OH-6A CAYUSE		1967 USA	260	6,5	3,20	—	—	14—70 19—70	1—40	4-TOW
BO 105		1977 ? NSR	250	8,55	2,95	1,60	7,5	—	—	6-HOT
AH-63		1980 ? USA	270—360	—	—	—	2,5	76—70	—	až 16-TOW
AH-64		1980 ? USA	315	17,4	—	—	5,3	76—70	—	až 16-TOW
BO 115		1985 ? NSR	280	—	—	—	—	14—?	—	až 8-HOT
PAH 2		1985 ? NSR	—	—	—	—	—	—	—	16 až 20-HOT

Tabulka 2

Taktika činnosti bitevního vrtulníku (varianta)

Pořadí činnosti	Obsah činnosti	Čas
1.	Vzestup vrtulníku na 20–100 m	2–10 s
2.	Vyhledání cíle vrtulníkem	6–10 s
3.	Zamíření, odpálení a navádění PTRS na vzdálenost 2–3 km	15–20 s
4.	Sestup vrtulníku	10–15 s
1.–4.	Celkem na činnost vrtulníku pro 1 PTRS	35–55 s
2.–3.	Celkem na ničení vrtulníku	23–30 s

Tabulka 3

Počty vrtulníků v armádě USA

Útvar, svazek, svaz	Celkem	Z toho		
		více- účelových	bitevních	
			počet	%
md, od	61	16	9	15
pd	88	37	15	17
lehký obrněný pluk	49	22	9	18
skupina vojskového letectva „as“	234	105	42	17
sborové jednotky a útvary (bez lop)	66	22	—	—
„as“ (pd-1, md-2, od-1)	620	248	93	15

— jejich PTRS mohou být účinně naváděny na obrněné cíle na dálky 3000 m i více,

— k objektům napadení se mohou přiblížit skrytě a napadnout je z boku či týlu a s překvapením,

— možnost rychlého odpoutání z boje na jednom a objevení se na druhém úseku fronty,

— mohou vést na tanky účinnou palbu na dálky větší, než je účinná palba prostředků PVO, jimiž jsou tanky vybaveny.

Vzhledem k tomu, že tanky a tankové jednotky nebudou na bojišti „osamoceny“,

pak ani tento, bezesporu progresivní, bojový protitankový prostředek nebude mít pro svou činnost potřebný „palebný klid“. Teto také limituje nejčastější použití bitevních vrtulníků na ty druhy, fáze či prostory bojové činnosti, kdy se vrtulníky mohou setkat hlavně s prostředky PVO, jimiž jsou tanky vybaveny. Může to být:

— v obranném boji jako PT záloha k ničení tanků, které pronikají do hloubky obrany,

— v útočném boji při odrážení protiútoků a protiúderů,

— při pronásledování,

— při zabezpečení činnosti PO apod.

Tabulka 4

Počty vrtulníků v armádě NSR

Útvar, svazek, svaz	Celkem	Z toho		
		více- účelových	bitevních	
			počet	%
mod, md, td	12	12	—	—
velitelství vojskového letectva „as“	98	60	—	—
„as“ (mod-1, pd-1, td-1)	134	96	—	—

Tabulka 5

Počty vrtulníků armády Francie

Útvar, svazek, svaz	Celkem	Z toho		
		více- účelových	bitevních	
			počet	%
skupina vojskového letectva divize	38	30	10	25
skupina vojskového letectva „as“	46	31	15	32
„as“ (divize -3)	160	91	45	27

Poznámka: Počty vrtulníků uvádím podle Zprav-51-1, 1976

Jednou z hlavních předností vrtulníků je **možnost napadení s překvapením**. Tomu je také podřízena taktika jeho činnosti. Možnou variantu uvádím v **tabulce 2**.

Z této varianty vyplývá důležitý závěr, že pro **komplexní řešení střelecké úlohy** při ničení vrtulníku máme k dispozici **v průměru 25s**, při čemž prvotní podmínku úspěchu musíme vidět **ve včasném zjištění útočícího vrtulníku**. Z toho je zřejmá nutnost **nepřetržitého a kruhového pozorování** nejen pozemního, ale i **vzdušného nepřitele**.

Jak jsem již uvedl, velení NATO věnuje tomuto problému značnou pozornost. Jedním z důkazů tohoto tvrzení jsou i počty,

druh a výzbroj bitevních vrtulníků u útvarů a svazků hlavních armád NATO. (viz **tabulku 3, 4 a 5**).

Z těchto údajů můžeme vyvodit tyto hlavní závěry:

— v armádě USA a Francie jsou bitevní vrtulníky již organizačně začleněny a to v rozsahu 12–32 % celkového počtu vrtulníků,

— v armádě NSR zatím organizačně začleněny nejsou, ale **musíme s nimi počítat v nejbližší době**,

— u všech bitevních vrtulníků chápát jako hlavní výzbroj některou PTRS,

— víceúčelové vrtulníky lze v celku v krátkém čase upravit na bitevní.

Výcvik v ničení vrtulníků v ČSLA

Problematika ničení bitevních vrtulníků nepřítel se dostává do popředí i v armádách států Varšavské smlouvy. U nás též problém možnosti efektivního ničení nepřátelských bitevních vrtulníků a problém potřebné vycvičenosti vojsk nabývá na významu, protože **tvárnost a zalesnění** našeho pravděpodobného válčiště do značné míry

ztěžuje použití těžké bojové techniky a naopak **vytváří výhodné podmínky pro použití** bitevních vrtulníků jako efektivních ET prostředků.

Jednou ze základních podmínek **efektivnosti** jakéhokoli výcviku je stav jeho **učební a výcvikové základny**, která musí zabezpečit vycvičenost vojsk pro vedení slo-

žité bojové činnosti. Proto se dále zaměřím na základní zásady bojové činnosti bitevních vrtulníků a varianty technického řešení terčových manévru.

K bojové činnosti

Terčový manévru znázorňující taktickou situaci by měl simulovat **tuto bojovou činnost**:

a) objevení se vrtulníků v různém časovém období vedení palby a boje a tedy i v různých místech střelnice,

b) překvapivé objevení se vrtulníků buď přiletem nebo sastoupáním do visu a to v závislosti na ohrožených prostorech střelnice nejen čelně, ale i z boků (objevení se z boku lze však zabezpečit vytvořením taktické situace — vytočením čela bojové sestavy, např. při odrážení protizteče a vlastní ničení vrtulníků pak organizovat „do boku“ v hlavním směru střelby, v němž jsou ohrožené prostory nejhlubší),

c) „Bojová sestava“ vrtulníků by se měla přibližovat jejich skutečné sestavě, např. různé rozestupy (50–150 m), různé výšky letu či visu (0–100 m),

d) zásady bojové činnosti, vyúsťující v možný čas k ničení:

— rychlý přilet nebo nastoupení do visu,

— vyhledání cíle, odpálení a navedení PTRS,

— rychlý odlet nebo sestup,
— výrazné znázornění zásahu (rozpadnutí cíle, dým...).

Technické řešení terčového manévru

Řešení naznačím ve čtyřech variantách:
1. varianta — obr. 1 (Schéma technického řešení simulace „úderu“ vrtulníku)

a) od palebné čáry do 3000 m znázornit čelní nálet 3–5 vrtulníků AH 1 G HUEY COBRA na šířce asi 300–400 m. Vzdálenost podle použití zbraně tanku,

b) terč znázorňující kabinu vrtulníku umístit ve visu na zvláštní konstrukci ve výši 15–20 m,

c) terč o rozměrech $\delta \approx 2,30$ m $v \approx 3$ m vytvarovat z kulatiny o ϕ asi 15 mm a vyplnit drátěným pletivem vhodné natřeným jako vrtulník s „ochranným nátěrem“,

d) terče zavěsit na lanka o ϕ asi 5 mm tak, aby 2 krajní udržovala polohu a střední lanko terč vyťahovalo a spouštělo.

e) zvedat a spouštět zvláštním ručním navijákem z bunkru nebo zvláštním navijákem zařízením, ovládaným např. z řídicí věže (možnost „nastoupání do visu“ až dle situace),

f) vlastní stožár svařit z několika ocelových trubek postupně zmenšujících se ϕ a zapustit do země.

Výhody:

a) materiál vhodný ke zhotovení stožáru a terčů ocelové roury a trubky různých ϕ , ocelová kulatina o ϕ asi 15 mm, drátěné pletivo z drátů o síle asi 0,5–1 mm a velikosti ok 3–5 mm, lanka o ϕ 3 až 5 mm, kladky a některé další drobnosti mohou zabezpečit pro každou tankovou střelnici samy VVP,

b) vzhledem k poměrné jednoduchosti celé konstrukce je každý VVP schopen tyto konstrukce zhotovit a zabudovat (hlavním orgánem je zde svařec a pojízdný jeřáb),

c) možnost znázornění libovolné polohy jednotlivých vrtulníků od „sedu“ na terénu až po „vis“ do výšky konstrukce dle taktické situace včetně „stoupání“ a „kle sání“,

d) možnost připravit terčovou situaci i na několik dnů předem a nezasažené terče ponechat ve „visu“ pro příští střelbu.

Nevýhody:

a) vzhledem k zapuštění do země, jde o limitování místa objevení vrtulníků, což je nepřijatelné, zvláště při bojových střelbách a taktických cvičeních s ostrou střelbou (BS a TC s OS),

b) nutnost trvalé a dosti složité údržby a oprav vzhledem k možnosti přímého zásahu vlastního stožáru nebo jenom úchytu vodičů lanka, vodičů nebo zvedacího lanka, kladky apod. Potom se musí celý stožár položit na zem, opravit (dle možnosti) a znovu postavit,

c) potřeba samostatného navijáku zařízením pro každý stožár (aspoň pro součinnost střelnice), zabudovaného v bunkru a ovládaného přímo značkářem nebo elektromotorem ovládaným např. z řídicí věže apod.,

d) nevýrazné znázornění zásahu (pouze průstřel) a tím ztížení hodnocení osádkou přímo při střelbě a ztížení manévru palbou,

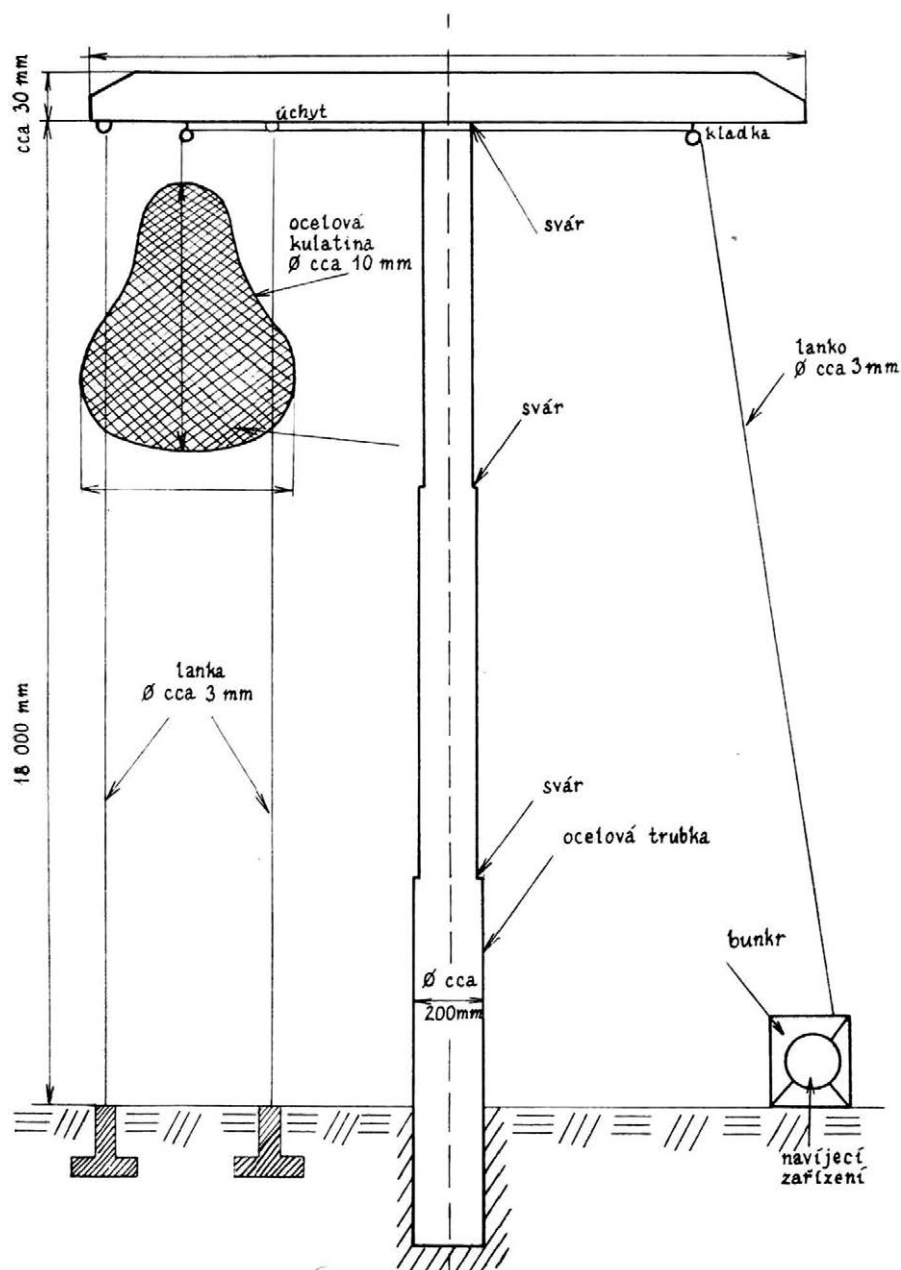
e) znázornění vrtulníků pouze ve „visu“, bočně nepohyblivých,

f) při zasažení zvedacího lana, terč spadne na zem,

g) pozorování neodpovídá skutečnosti.

Možné řešení nevýhod:

ad a) odstranění jednoznačného limitování místa objevení se vrtulníku řešit vybudováním 2–3 variant situace aspoň

obr. 1

pro BS a TC s OS i za cenu zvýšení nákladů. Toto řešení bude ovlivněno hlavně velikostí a směrem ohrožených prostorů.

ad b, c, d, g) řešením terčové situace na kvalitativně jiném principu naznačeném viz 3. a hlavně 4. variantě.

ad e, f) při této konstrukci stožárů jiné řešení není možné. Možné řešení naznačím ve 2. variantě.

2. varianta (obr. 2) (Schéma technického řešení simulace „úderů“ vrtulníků)

a) ve vhodné vzdálenosti od palebné čáry vybudovat dva stožáry vysoké kolem 20 m s rozestupem asi 100–300 m,

b) na každý stožár upevnit posunovatelný držák pro tři nosná lanka,

c) mezi posunovatelné držáky upevnit nosná lanka o $\varnothing$ cca 10 mm,

d) na všechna tři lanka upevnit 4 terče kabin vrtulníků (každý terč nesou všechny tři lanka; terč jak v 1. variantě),

e) k posunovatelným držákům připevnit tažné lano s navijecím zařízením, které vytažením držáků zabezpečí „stoupání“, „vis“ i „klesání“ vrtulníků,

f) ke všem terčům připevnit společné stranové tažné lano, které by umožnilo stranový pohyb všech vrtulníků.

Výhody:

a, b, c, d) jako v 1. variantě,

e) při přestřelování i dvou nosných lan terč zůstane viset na zbývajícím lanu,

f) po připojení stranové tažné lanka možnost bočního pohybu terčů,

g) po sestřelení nosných lan a spuštění držáků na zem snadná výměna lan,

h) možnost zasažení stožárů je minimální, téměř vyloučena (značný rozestup),

ch) snazší údržba a opravy.

Nevýhody:

a) vzhledem k zabudování stožárů do země jde o limitování místa objevení vrtulníků, což je nevhodné pro BS a TC s OS,

b) potřeba samostatného navijecího zařízení, ovládaného ručně z bunkru nebo elektromotorem apod. z řídicí věže,

c) vzhledem k 1. variantě vyšší náklady při budování, které se však v penězích, materiálu i lidské práci vrátí při provozu,

d) nevýrazné znázornění zásahu (pouze průstřel) a tím i ztížení hodnocení osádkou přímo při střelbě a ztížení manévru palbou,

e) pozorování neodpovídá skutečnosti

Možné řešení uvedených nevýhod:

a) viz ad a) 1. varianty

b) odstranění nevýhod ad b, c, d, e) vidím v možném řešení terčové situací na kvalitativně jiném principu naznačeném ve 3. a hlavně 4. variantě.

3. varianta

a) jako terčů kabin vrtulníků použít gumových 3-rozměrných komorových, nafukovacích maket (vyzkoušet i bezkomorové),

b) nafukování řešit jedním ventilkem a připojení jednotlivých komor pomocí zpětných ventilů,

c) makety plnit nehořlavým nosným plynem lehčím než vzduch dodávaným např. v tlakových lahvích (obdobně jako pro sváření plamenem) nebo

d) k maketám připevnit malý raketový motorek s dobou hoření 30–40 s, který by upoutanou maketu vynesl a držel ve „visu“ po dobu hoření. Po ukončení hoření by maketa sama „zmizela“. Mohla by být plněna vzduchem, což zabezpečí každé vojenské nákladní vozidlo pomocí vlastního kompresoru,

e) k maketám upevnit poutací ocelové lanko, nebo silonovou šňůru s malým navijecím zařízením, ovládaným elektricky např. z řídicí věže,

f) ke znázornění čelního či bočního pohybu připevnit navijecí zařízení k jednoduchým saním, taženým po terénu zařízením např. „VLASEC“,

g) makety vyrábět centrálně a zásobovat jimi všechny VVP.

Výhody:

a) značně jednoduché konstrukční řešení,

b) využívání relativně laciného a výrobne dostupného materiálu (využit závodu, který vyrábí meteo-sondy),

c) taktická simulace úderu bitevních vrtulníků prakticky v kterémkoli čase a prostoru, odstranění limitování místa objevení,

d) výrazně vzroste prvek překvapení (vrtulníky ve skrytu za lesem, horizontem...), což odpovídá hlavní zásadě jejich bojové činnosti,

e) možnost znázornění libovolné polohy jednotlivých vrtulníků od „sedu“ po „vis“ či „let“ nad horizontem, lesem, v průseku, lesní cestě apod.,

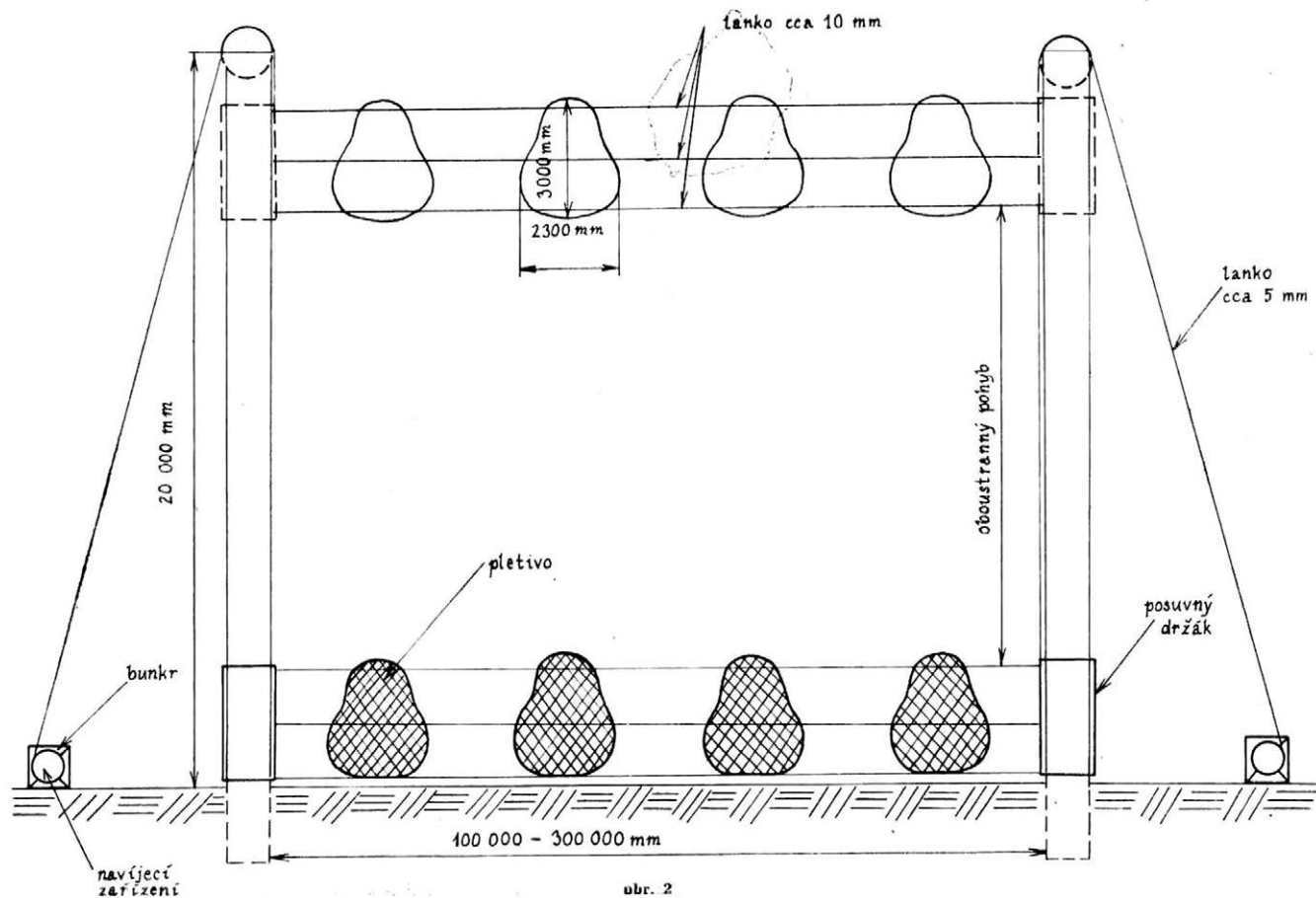
f) vzhledem k 3 rozměrnosti maket se pozorování výrazně přiblíží ke skutečnosti,

g) výrazným znázorněním zásahu splasknutím a spadnutím makety dosáhnout vyššího psychologického vlivu, pocitu hrdosti na svou zbraň a radosti z výsledku střelby,

h) odstranění trvalé potřeby oprav a údržby nutné u 1. a 2. varianty,

ch) zjednodušení a zkrácení doby přípravy,

i) zefektivnění výcviku nejen co do vyčlenění, ale i ekonomičnosti.

obr. 2

Nevýhody:

a) vzhledem k povětrnostním vlivům a lidským faktorům připravit terčovou situaci bezprostředně před střelbou a nezasažené makety po střelbě sejmut (při delší mezeře mezi střelbami),

b) určitým problémem při výrobě a zásobování maketami, nehořlavým plynem či raketovými motorky,

c) do určité míry zvýšení specifčnosti práce při plnění maket plynem či montáži a odpalování raketových motorků.

U všech tří variant je uvažováno ničení vrtulníků ostrou střelbou. Výhodou je zocokonalování činnosti u zbraně, ale současně nevýhodou je další potřeba střeliva. Vzhledem k počtu ostrých střelb na pozemní cíle zvážit možnost, výhody a nevýhody „**střelby bez střeliva**“.

4. varianta (spočívá ve „**střelbě bez střeliva**“):

a) taktickou situaci simulovat technickým řešením dle varianty 1–3. Většina výhod, dle mého názoru, hovoří pro 3. variantu (nafukovací gumové makety),

b) na terč — maketu umístit detektory a simulátory zásahu (dýmovníčky),

c) na tanky umístit laserové vysílače a střelbu simulovat dle všeobecně známých zásad.

Výhody:

a) v podstatě shodné s výhodami formulovanými ve variantách 1–3. Dále pak,

b) z taktického hlediska možnost maximálního překvapení a úderu vrtulníků ze všech stran a stejně tak i ze střeleckého hlediska jejich ničení (i dozadu),

c) vzhledem ke střelbě „bez střeliva“ možnost umístit navíjecí zařízení na terénní vozidlo (např. GAZ) a znázornit objevení se a pohyb vrtulníku v podstatě nejen v kterémkoliv prostoru střelnice či VVP, ale dle potřeby i v prostorech mimo VVP s využitím silnic, polních či lesních cest apod.,

d) přinucení osádky ke skutečné kruhovému pozorování i vzdušného prostoru,

e) proti terčovému manévru pomoci

konstrukcí odpadá potřeba údržby a oprav poškození, způsobených ostrou střelbou,

f) při „odpálení“ se musí proběhnout komplexní činnost jako při obsluze zbraně.

Nevýhody:

a) vysoká pořizovací cena simulátoru. Avšak jen relativně.

Na důkaz spočítejme cenovou relaci výroby a následné exploatace simulátoru a střeliva v korunách.

Podklady:

— 1 dolar pro podnik má kurs 19,99 Kčs (Kursovní lístek k 1. 4. 1975, Státní banka Československa, Praha 1975),

— britský simulátor SIMFIRE stojí 7500 dolarů, tj. asi 150 000 Kčs,

— životnost se počítá 10 let, tj. 750 dolarů — asi 15 000 Kčs na rok,

— ceny nábojů pro tankový kanón (Ceník munice, MNO 1969)

● tříštivotrhavý	1 200 Kčs
● protipancéřový	606 Kčs
● průpalný	1 230 Kčs
● cvičný (autodestrukční)	990 Kčs
● podkaliberní (uvažuje se o jeho zavádění do výzbroje)	5 000 Kčs

Z výpočtu je zřejmé, že roční cenu celé soupravy simulátoru uhradí **15–16 ran plné ráže nábojem cvičným a autodestrukčním**, což nepochybně cvičící tank vystřílí za rok při BS, TC s OS, střelbách na velké dálky a dalších zaměstnáních.

Tato souprava je určena pro 3 tanky. Z toho je zřejmé, že **cena simulátoru na 1 tank a 1 rok je cca 1/3 hodnoty vystřeleného kanónového střeliva**,

b) určitou nevýhodou je nemožnost přímého působení na psychiku osádky jako při střelbě plnou ráží. Vzhledem k celkovému počtu předchozích ostrých střelb je však tato nevýhoda zanedbatelná.

První varianta byla použita na ukázkové organizované velitelem ZVO v dubnu 1975 ve VVP BOLETICE. Cílem tohoto zaměstnání bylo ukázat možnost ničení vrtulníků ve visu různými zbraněmi malých i velkých ráží a PTRS.

(Pokračování přístě)

SÚČINNOSŤ RVD S LETECTVOM A SPRAVODAJSKÝMI ORGÁNMI

Raketové vojsko a delostrelectvo je povinné zabezpečiť zodpovedajúcu palebnú podporu bojujúcim motostreleckým a tankovým jednotkám. Hlavnou úlohou RVD je paľba a údery. Pre realizáciu tejto úlohy vytvára predpoklad správne organizovaná a vykonávaná činnosť delostreleckého prieskumu s dôrazom na prieskum cieľov pre efektívne vedenie palieb a úderov a získavanie správ pre použitie protitankových prostriedkov. Delostrelectvo získava správy od vlastných prostriedkov delostreleckého prieskumu úzkou súčinnosťou so spravodajskými orgánmi, odposlúchávaním správ vzdušného prieskumu a niekedy i súčinnosťou medzi prieskumom druhov vojsk.

Súčinnosťou sa dosahuje získanie najpresnejších údajov o nepriateľovi. Vyžaduje účasť delostreleckých prieskumných orgánov na získaní, formulovaní a overovaní všetkých údajov o nepriateľovi, týkajúcich sa buď hodnotenia nepriateľských možností alebo podkladov pre začatie palby.

Rozhodujúci význam má súčinnosť medzi delostreleckými prieskumnými orgánmi a vševojskovými spravodajskými orgánmi. Spravodajské orgány sú centrom, z ktorého vychádzajú všetky úlohy prieskumu a v ktorom sa sústreďujú všetky prieskumové hlásenia s údajmi o nepriateľovi. Sú jedinými orgánmi, ktoré komplexne spracúvajú výsledky všetkých druhov prieskumu pre potrebu vlastného štábu, nadriadeného, podriadených a susedov.

Súčinnosť so spravodajským orgánom sa uskutočňuje:

- vzájomnou výmenou informácií o možnostiach delostreleckého a ostatných druhov prieskumu;

- odovzdaním údajov získaných delostreleckým prieskumom, spravodajskému orgánu a prevzatím údajov získanými prostriedkami ostatných druhov prieskumu;

- akceptovaním vyhodnotených možností o zámysle nepriateľa podľa informácií spravodajského náčelníka.

Pri plánovaní bojovej činnosti RVD divízie je prvým predpokladom, aby náčelník delostreleckého prieskumu dostal urýchlene od spravodajského náčelníka divízie vyhodnotený záver o vševojskovej zostave nepriateľa, možnostiach, ktoré divízia má v čase a priestore, predvídaný priebeh boja a operácie, kvality nepriateľa atď. Podklady tohto druhu využíva RVD ako východiskové podklady pre činnosť RVD. Čím presnejšie a úplnejšie budú, tým sa vytvoria priaznivejšie podklady pre paľbu a údery. Patria sem:

- predný okraj nepriateľa a priebeh ďalších postavení v hĺbke v prípade obrany (predný okraj a možné východisko pre útok v prípade útoku);

- uskupenie druhých sledov a záloh s predvídaním ich možností v priebehu boja a operácie;

- možné použitie tankových útvarov a zväzkov;

- stupeň ženíjného budovania;

— zloženie nepriateľa, početný stav ľudí a bojovej techniky, číslovanie nepriateľa, morálny stav a vycvičenosť;

— smer hlavného úderu alebo priestor hlavného odporu (v obrane druh obrany, v útoku spôsob vedenia útoku);

— časové možnosti nepriateľa.

Dôležitou súčasťou je ocenenie možnosti v použití ZHN:

— predvídaná zostava a rozdelenie týchto prostriedkov;

— možnosť použitia jadrových granátov u delostrelectva;

— hlavné uskupenie prostriedkov jadrového napadnutia;

— nové údaje o bojovom použití ZHN (plochy PBR, vzdialenosť od predného okraja, lehoty pre prípravu úderov atď.).

Pri použití tankových útvarov a zväzkov ešte typy tankov, použitie stíhačov tankov a OT v útoku alebo protisečiach, šírky pôsobnosti jednotlivých útvarov a jednotiek.

Ďalej v súlade s cieľom prieskumu musí NPz ORVD a spravodajský náčelník upresniť a zladíť hlavné otázky účelného použitia síl a prostriedkov prieskumu:

— zabezpečenie hlavných úloh;

— pásma a hĺbky prieskumu;

— priestory zvláštnej pozornosti;

— lehoty podávania prieskumových hlásení;

— obsah a spôsob uskutočňovania vzájomných informácií.

V počiatočnom období vojny pri prechode na použitie prostriedkov jadrového napadnutia treba s predstihom plánovať zabezpečenie 1. jadrového úderu. V rámci súčinnosti treba stanoviť úlohu aj konkrétnej činnosti jednotlivých síl a prostriedkov, spôsobov odovzdávania správ, ktorý by umožnil včasné vedenie úderov.

Pre zjednodušenie súčinnosti a obmedzenie časových strát treba, aby NPz ORVD mal vopred pripravenú pomôcku pre súčinnosť so spravodajským oddelením (zloženie jednotiek, zámysel a počty nepriateľa, východiskové miesta PzS vlastného vševojenského prieskumu, priestory zvláštnej pozornosti, druhy a súradnice zistených cieľov atď.). Vzor je uvedený na str. 77—78 v pomôcke „Metodika práce, dokumentácia a vnútorné vybavenie vyhodnocovacej ústrednej BZP (pomôcka), čj. 05020, ktorú vydala MNO SRVD v r. 1973. Náčelník prieskumu ORVD vyplňuje údaje podľa záverov spravodajského náčelníka. Túto pomôcku je vhodné vyhotoviť na astralón v 2 výtlačkoch. Pre rýchle prenášanie cieľov slúži oleáta „Záznam o zistení a odovzdaní cieľa“ (číslo, charakter, deň, čas a spôsob zistenia cieľa, súradnice cieľa, keby

bol cieľ dopreverený, kto odovzdal, kto prevzal a doba prevzatia). Vzor je v spomínanej pomôcke na str. 79.

Náčelník delostreleckého prieskumu zhromažďuje správy zistené jeho prieskumom a po ich vyhodnotení ich odovzdáva vševojenskému spravodajskému náčelníkovi, ktorý jediný má možnosť ich komplexne vyhodnotiť v súvislosti s inými správami, získanými z iných prameňov.

Závery spravodajského náčelníka ako i vlastné poznatky o nepriateľovi a znalosť situácie vlastných prieskumných síl a prostriedkov slúžia náčelníkovi delostreleckého prieskumu k príprave návrhu náčelníkovi RVD. Tieto poznatky doplnené cieľom prieskumu (stanoví NRVD), úlohami prieskumu stanovenými NRVD divízie a NRVD armády a znalosťou úloh RVD a vševojenského (stanoví NRVD) sú základom pre zostavenie „Plánu delostreleckého prieskumu“.

V priebehu boja treba súčinnosťou riešiť stupeň zničenia živej sily a bojovej techniky nepriateľa a požiadavky na ďalšie správy (pre zabezpečenie prechodu vodného toku atď.).

Pre úspešnú realizáciu týchto úloh treba vybudovať priame telefónne spojenie medzi pracoviskom NPz ORVD a spravodajským náčelníkom divízie.

Náčelník RVD disponuje delostrelectvom i raketovými prostriedkami. Získanie podkladov pre paľbu delostrelectva je vecou delostreleckého prieskumu a získanie podkladov pre údery raketovými prostriedkami je záležitosť spravodajská. Náčelník delostreleckého prieskumu musí správne rozdeliť organické i pridelené prieskumné prostriedky, správne zvoliť ich zostavu a usmerniť ich činnosť.

Delostrelecký optický prieskum, popri páde rádiolokátor SNAR a fotografický prieskum je schopný zistiť cieľe, ktoré sú v dohľade pozemného pozorovania (ženijné prvky obrany obsadené živou silou a technikou všetkého druhu, nekrytá živá sila a niekedy aj presuny). Jedná sa v podstate o rajón obrany práporov 1. sledu.

Delostrelecký prieskum má obmedzené možnosti pri zisťovaní cieľov, ktoré sú v skryte pred pozemným pozorovaním a prejavujú sa paľbou (sú to batérie všetkého druhu). Na ich zistenie možno použiť univerzálne len zvukomerný prieskum a mínomety rádiolokátor ARSOM.

Ďalej nie je v silách pozemného delostreleckého prieskumu zistiť raketové prostriedky nepriateľa, vzhľadom na ich veľkú hĺbku od predného okraja a starostlivé maskovanie. Podobne je to so sústred-

niami vojsk, veliteľskými stanovišťami a tylovými objektmi. Delostrelecký zvukomer-
ný prieskum je schopný zistiť mínometné
baterie, batérie 105 mm H, 203,2 mm H
a v niektorých prípadoch i batérie
175 mm K. Rádiolokátor ARSOM je schop-
ný zistiť nepriateľské mínometné batérie
všetkých kalibrov. Rozvinuje sa blízko pa-
lebných jednotiek, ktorých úlohou je boj
s nepriateľským delostrelectvom.

NPZ ORVD divízie musí riešiť so spravodajským náčelníkom otázky organizácie delostreleckého a vševojskového priesku-
mu, počet vyslaných prieskumných skupín
a skupín hlbkového prieskumu, spôsob a
osi premiesňovania, priestory činnosti,
kedy tam dojdú, materiálne vybavenie, za
akú dobu sú schopné dodať podklady, spô-
sob doplnkového prieskumu za účelom ove-
rovania a upresňovania týchto podkladov.
NPZ ORVD musí zdôrazniť, že tieto skupiny
musia mať mapu mierky 1 : 50 000 z hľa-
diska presnosti podkladov. Prieskumné
skupiny plukov sa vysielajú do hĺbky
50 km, divízie do 80 km a skupiny hlbko-
vého prieskumu divízie do 100 km. Poža-
dovaná presnosť (stredná kruhová chyba)
určenia cieľov na ničenie sa rovná: pre
delostrelectvo 30 m, pre taktické rakety
100—150 m. Pokiaľ tieto skupiny zisťujú
cieľ v bezprostrednej blízkosti dopustia sa
chyby 50 m, keď zisťujú cieľ z väčšej
vzdialenosti, dopustia sa chyby 75 m.
Z toho vidíme, že pokiaľ tieto skupiny po-
užívajú mapu mierky 1 : 50 000, môžu nám
dodať dostatočne presné podklady pre úde-
ry taktických rakiet.

Treba si ale uvedomiť, že spravodajský
orgán nemá špecifické povinnosti k potre-
bám delostreleckej paľby. Údaje ním doda-
né slúžia k vševojskovým rozhodnutiam.
Napriek tomu bude treba, aby spravodaj-
ské orgány sa zaoberali stanovením súrad-
níc cieľa — x, y, h, keby aj boli vzhľa-
dom na kvalitu správ nepresné. Ináč do-
chádza k sťažovaniu doplnkového pries-
kumu a tým aj k zbytočným časovým strá-
tám.

Hlavnou úlohou súčinnosti teda bude
doplňovať údaje dodané spravodajskými
orgánmi konkrétnou činnosťou prostried-
kov prieskumu.

Najdôležitejšou úlohou delostreleckého
prieskumu je včas zistiť PJN nepriateľa a
delostrelecké batérie. Keď si uvedomíme,
že okrem zborového a divízneho delostre-
lectva aj brigádne delostrelectvo pravde-
podobného nepriateľa (155 mm H M-109)
môže strieľať s jadrovou municiou a že až
15 % výstrelov môžu byť jadrové údery
malého kalibru, musíme tieto prostriedky
zistiť ešte pred ich výstrelom.

Pre získanie podkladov pre paľbu na
tieto batérie musí štáb RVD zväzku včas
predložiť požiadavku na vzdušné fotogra-
fovanie prieskumným letectvom na štáb
RVD armády.

V prípade, že vševojskové skupiny hlb-
kového prieskumu ešte pred odchodom na
prieskum dostanú zvislé letecké snímky
záujmových priestorov (objektov), potom
pri použití mapy mierky 1 : 50 000 sa do-
pustia chyby maximálne 30 m. To znamená,
že môžu nám poskytovať dostatočne presné
podklady i pre paľbu delostrelectva.

Podľa situácie môže náčelník delostre-
lectva vševojskového zväzku so súhlasom
náčelníka delostrelectva armády vyslať
samostatné prieskumné skupiny (alebo za-
členiť ich do zostavy vševojskových PzS
alebo SHPz) na prieskum nepriateľských
PJN a iných zvlášť dôležitých cieľov a na
vyžadovanie a opravovanie delostreleckej
paľby na ne. Ich vyslanie, príprava a pre-
chod fronty sa uskutočňuje v úzkej súčín-
nosti so vševojskovými jednotkami a podľa
rozhodnutia vševojskových veliteľov. Po-
dobne môže urobiť veliteľ delostreleckej
skupiny určenej pre podporu pluku na
samostatnom smere, alebo veliteľ oddielu
určeného pre podporu práporu na samo-
statnom smere. Pritom veliteľ skupiny a
oddielu využíva aj podklady dodané prie-
skumnými skupinami pluku a bojovými
prieskumnými hliadkami práporov, ktoré
sa môžu vyslať do hĺbky 10 km.

Samostatné delostrelecké prieskumné
skupiny vybavené delostreleckými pohyb-
livými pozorovateľmi s príslušnou pries-
kumnou a spojovacou technikou musia byť
usmernené v priebehu ich činnosti do
priestorov, kde vševojskový prieskum zis-
til určité ciele alebo objekty a ich polohu
dostatočne upresnil, aby podklady vyhovo-
vali pre paľbu delostrelectva i údery ra-
kiet. Dôležitú úlohu tu zohrá otázka spoje-
nia medzi prieskumnými skupinami a
spravodajským náčelníkom, súčinnosti
medzi spravodajským náčelníkom a náčel-
níkom delostreleckého prieskumu a spoje-
nia medzi delostreleckými prieskumnými
skupinami a náčelníkom delostreleckého
prieskumu.

Prieskumné skupiny pred vykonaním
vlastného jadrového úderu musia na stano-
vený signál s udaním čiar hranice bezpeč-
nostnej vzdialenosti vyjsť na túto čiaru.

Pri hodnotení prieskumných možností
spravodajských orgánov u zväzku nezabú-
dajme aj na prostriedky technického pries-
kumu, ktoré majú k dispozícii. Dôležitým
prieskumným prostriedkom na stupni zvä-
zok je rota rádiového a rádiotechnického
prieskumu. Hlavným zdrojom jej poznat-

kov je rádiové, rádioreléové a troposférické spojenie ozbrojených síl nepriateľa na všetkých stupňoch. Spravodajské poznatky tohto prieskumu sú získavané odpočúvaním správ odovzdávaných rádiovými, rádioreléovými a troposférickými spojovacími prostriedkami (správy môžu odpočúvať do vzdialenosti 60—80 km) a zisťovanie rádiových staníc ich zamierením (do 30 km). Klodom tohto prieskumu je jeho nepretržitosť (môže pracovať v rozličných druhoch bojovej činnosti, vo dne, v noci a za každého počasia). Okrem toho získava údaje o výsledkoch vlastných JÚ. Rádiový prieskum nám dáva podklady so strednou kruhovou chybou 2—4 % Dp. Rádiotechnický prieskum nám dáva podklady so strednou kruhovou chybou 0,3—0,6 % Dp.

Z uvedených údajov je zrejmé, že rádiový prieskum nám dáva všeobecné údaje o ciele. Pre ich doplnenie treba usmerniť prieskumné skupiny a vzdušný prieskum. Rádiotechnický prieskum nám môže dodať dostatočne presné podklady pre úder na nepriateľské taktické PJN HONEST JOHN, operačne taktické PJN LANCE a v niektorých prípadoch i PLUTON.

Tento prieskumný prostriedok nám zohrá dôležitú úlohu pri získavaní podkladov pre JÚ pri prikrýť štátnej hranice, pred začatím vojnového konfliktu.

Pri zisťovaní pohybujúcich sa cieľov pri rádiolokačnej viditeľnosti môžu prieskumné skupiny plukov a divízie používať rádiolokátor PSNR-1, ktorý je zabudovaný v OT. Tento rádiolokátor má dosah až 10 km za optimálnych podmienok. Meria d'afku, azimut a polohový uhol cieľa. Presnosť určovania súradníc pohyblivých cieľov je v diaľke do 25 m, v azimute do 15 dielcov.

Týmto rádiolokátorom možno určiť:

- a) či sa jedná o pohyb jednotlivého vozidla, alebo skupiny vozidiel;
- b) počet vozidiel v prúde, keď je vzdialenosť medzi vozidlami najmenej 50 m a keď sa prúd pohybuje pod uhlom do 45°;
- c) na vzdialenosť 9—10 km možno zistiť len skupiny vozidiel a jednotlivé vozidlá pohybujúce sa väčšou rýchlosťou ako 4 km/h.

Tento rádiolokátor nám poskytuje podklady pre paľbu na vzdialenosti 2 km a pre úder do vzdialenosti 10 km od vlastného stanovišťa.

Najefektívnejším prostriedkom pre preverenie, upresnenie a doplnenie podkladov spravodajských orgánov pre úder je vzdušný prieskum. Prieskumné letectvo vedie prieskum pre zabezpečenie bojovej činnosti raketového vojska. V prospech delostrelectva plní úlohy len v boji s tak-

tickými PJN v prípade, že boli vyčerpané všetky možnosti ostatných druhov prieskumu.

Prieskumné letectvo vedie v rámci vzdušného prieskumu v prospech RVD:

— priamy vzdušný prieskum s cieľom upresniť dosiaľ získané údaje činnosti nepriateľských objektov (cieľov), pred vlastným úderom raketového vojska;

— vzdušný prieskum s cieľom zistiť najmä výsledky vlastných úderov (stupeň zničenia alebo umlčania).

Podklady pre úder raketových prostriedkov budú získávať všetky možné zdroje prieskumu a ich konečnú spôsobilosť stať sa cieľom pre úder stanoví v prípade potreby výsledok vzletu prieskumného letectva, pretože raketové vojsko nemá žiadny prostriedok, ktorý by mohol upresniť také ciele.

Jednotky (osádky) prieskumného letectva určené pre zabezpečenie bojovej činnosti RVD vedú prieskum a riadia (opravujú) jeho paľbu len výnimočne, a to len na cieľ (objekt) jadrového napadnutia taktického dosahu. Používajú sa po vyčerpaní všetkých možností ostatných prostriedkov prieskumu (v tých prípadoch, keď nemôžu pôsobiť úspešne prostriedky pozemného delostreleckého prieskumu a vojskového letectva).

Z hľadiska zabezpečenia paľby delostrelectva budeme využívať vojskové letectvo. U leteckej armády je jednotka vrtuľníkov delostreleckého prieskumu, ktorá má vrtuľníky Mi-1. Náčelníkovi RVD armády môžu byť pridelené 1—2 roje týchto vrtuľníkov, ktorými disponuje. Vrtuľníky môžu pôsobiť centralizovane (napr. pri zisťovaní podkladov pre JÚ), alebo byť pridelené vzletové hodiny prvosledovým divíziám.

V súčasnosti, keď hĺbka prieskumu delostrelectva divízie môže byť až 30 km, vrtuľník je jediným prostriedkom, ktorý môže zistiť a určiť polohu cieľov za zvlášť výhodných podmienok do hĺbky 20 i viac km za čiarou dotyku.

Využívať vrtuľníky pre zisťovanie cieľov, ktoré predpokladáme podľa pravdepodobnej bojovej zostavy nepriateľa budeme výnimočne. Ďaleko častejšie budeme ich využívať z hľadiska účinnosti na cieľ, ktoré priestorove poznáme (zistili ich vojskové prieskumné skupiny, SHPz alebo rádiotechnický prieskum).

Je výhodné, keď oddelenie RVD časť využije na preverenie a upresnenie cieľov 1. poradia, pretože má potrebné údaje od spravodajského náčelníka o cieľoch pre paľby a úder y a z hľadiska bezpečnosti

vrtníka taktiež o rozmiestnení systému nepriateľskej PVO a PL prostriedkov. Pri deloví vzlety podriadeným delostreleckým skupinám a oddielom bude v priebehu bojovej činnosti s možnosťou okamžitého palebného využitia zisteného cieľa.

Jediným spojovacím prostriedkom medzi štábom RVD a jednotkami vzdušného prieskumu (ich VS) a zvlášť so spolupracujúcimi osádkami vo vzduchu je rádiové spojenie.

To možno realizovať úspešne vzhľadom na nutnosť plniť bojové úlohy letom v malých a prízemných výškach v dôsledku činnosti nepriateľskej PVO a vybavením lietadiel a vrtníkov VKV rádiovými stanicami využitím retranslačných vrtníkov alebo s určitým oneskorením odovzdaním správy pri lete nad priestorom štábu RVD. Pritom prvý spôsob vyžaduje splňovať časovú činnosť retranslačných vrtníkov tak, aby zaistovali spojenie v požadovanom čase s prihliadnutím na rozmiestnenie spolupracujúcich štábov. V druhom prípade je účelné zabezpečiť vyrozumie osádok o presnom rozmiestnení a volacích znakoch VS štábu RVD, umožňu-

júce osádke zvoliť takú trať, ktorá poskytuje nezlyhavajúcu počuteľnosť (geometricku viditeľnosť) po čas odovzdania správ vylúčovaním vplyvu elektromagnetických tieňov).

Pri premiestňovaní VS, na starom VS ponechať i styčného dôstojníka s prenosnou rádiovou stanicou typu R 809 (má vo výbave v rádiovom voze) pre zabezpečenie spojenia s osádkou vo vzduchu. Pre spojenie s letiskom využijeme KV rádiovú stanicu (R 118) a na nové VS sa presunie druhý styčný dôstojník s rádiovým vozom, ktorý má tak VKV, ako i KV leteckú rádiovú stanicu pre zabezpečenie oboch druhov spojenia.

Pre uľahčenie spolupráce s prostriedkami vzdušného prieskumu spravidla používame tieto pomôcky:

- súbor čistých máp (zviazaná kniha) mierky 1 : 100 000,
- tabuľky bojového velenia (pre spoluprácu s prieskumným letcom a pre spoluprácu s prieskumným vrtníkom),
- varianty kódovania máp.

Tieto pomôcky sú uvedené už v spomínanej pomôcke č. 05020 na str. 74—76.

Z á v e r :

Rozhodujúcu úlohu pri získavaní podkladov pre údery má spravodajský orgán. Štáb RVD musí veľmi presne zhodnotiť hľadiska strážnecko-technického, či vyhovuje alebo vyhovuje pre úder. Za to spravodajský orgán nezodpovedá. V prípade, že podklad nevyhovuje pre úder, musí doložiť veliteľovi, koľko času treba na preverenie cieľa vzdušným prieskumom. O preverení rozhodne veliteľ. Zásadne treba navrhovať na jadrové údery len preverené ciele. Vykonanie jadrového úderu na nepreverený cieľ by bolo z hľadiska efektívnosti plytvanie jadrovými hlavicami.

Pri získavaní podkladov pre paľbu delostrelectva má rozhodujúcu úlohu delostrelecký prieskum. K tomu plne využíva všeobecné a presné údaje o cieľoch získaných od spravodajských orgánov a vojskového letectva, hlavne z priestorov, ktoré sú v skryte pred pozemným pozorovaním a v hĺbke bojovej zostavy nepriateľa. V ďalšej súčinnosti delostrelecký prieskum obecné údaje upresňuje, preveruje a dopĺňa.

Hlavnou úlohou súčinnosti RVD s letectvom a spravodajskými orgánmi teda bude, aby z množstva čiastkových a nepresných údajov o cieľi, prichádzajúcich v rôznych časových obdobiach z rôznych prameňov znikol včas presný údaj pre paľbu alebo úder.

ŽENIJNÍ ZABEZPEČENÍ PŘECHODU VOJSK ARMÁDY 1. SLEDU DO OBRANY

V článku pojednám o ženijním zabezpečení přechodu části sil vševojskové armády 1. sledu do dočasné obrany. V průběhu války nebudeme jen útočit, ale na některých směrech, zpravidla druhořadých, se budeme i dočasně bránit, abychom vytvořili potřebnou převahu živé síly a bojové techniky na hlavním směru úderu. Vedení dočasné obranné operace armády má proto své důležité místo v rámci útočné operace frontu.

Cílem obrany je odrazit útok nepřítele, oslabit a vyčerpat jeho síly, způsobit mu maximální ztráty a zastavit či zpomalit jeho postup. Vlastním vojskům získat čas pro soustředění nových sil a prostředků s cílem vytvořit příznivé podmínky pro přechod do rozhodného útoku.

Obrana umožňuje šetřit síly a prostředky na jedné směrech, pro přechod do útoku na jiných směrech, udržet zaujaté prostory a zabezpečit boky útočících uskupení.

Vojska mohou přecházet do dočasné obrany v přímém dotyku s nepřítelem, zpravidla při přechodu do obrany z útočné operace, nebo mimo dotyk. V průběhu útočné operace budou do obrany přecházet zpravidla v těchto případech:

- po splnění cílů a úkolů útočné operace,
- nemají-li dostatečnou převahu sil a prostředků pro další pokračování útočné operace,
- nedosáhla-li úspěchu ve střetném sražení nebo se jim nepodařilo odrazit nepřátelský protiúder z chodu,
- k zabezpečení boků hlavního úderného uskupení frontu nebo při dosažení hranice s neutrálním státem.

Přechod do dočasné obrany v průběhu útočné operace může být též vynucen i rozsáhlým použitím jaderných zbraní nepřítele, sladěných s aktivní činností pozemních vojsk a letectva, s cílem vyrovnat nebo podstatně snížit převahu našich útočících vojsk.

Při analýze ženijního zabezpečení přechodu vojsk do obrany vycházím z toho, že obrana je jev dočasný, zpravidla vynucený, ke kterému může dojít kdykoliv v průběhu útočné operace. Přechod do obrany v rámci celé armády 1. sledu nebude současný. Jednotlivé svazky budou do obrany přecházet postupně, na jednotlivých směrech za složité situace a pod tlakem nepřítele.

Podle konkrétní situace na jednotlivých směrech bude řešeno i ženijní zabezpečení k budování obrany. Úprava terénu, druh a rozsah zemních prací bude vycházet z optimálního využití všech výhodných vlastností terénu pro obranu, z možností účinného vedení palby sladěných se systémem ženijních zátarasů a požadavky ukrytí živé síly a bojové techniky před všemi prostředky ničení, zvláště před účinky ZHN.

Organizační začlenění ženijní techniky na stupni pluk a divize umožňuje okamžité nasazení ženijních strojů u jednotek druhých sledů, bez nutnosti dalšího manévru v této složité situaci.

V souladu s těmito požadavky a možnostmi danými organizační strukturou ženijního vojska, můžeme hlavní opatření ženijního zabezpečení přechodu do dočasné obrany stanovit takto:

1. Zřizování výbušných zátarasů a překážek jak na předním okraji, tak i v hloubce obrany, na bocích a styku bojových sestav k přehrazení hlavních směrů předpokládaného útoku nepřítel.

2. Ženijní úprava terénu.

3. Úprava a udržování cest pro manévr a přechod do další útočné činnosti.

ad 1. Zřizování výbušných zátarasů a překážek

Při rychlém přechodu do obrany půjde především o ničení a přípravu k ničení komunikačních směrů, zřizování uzlů zátarasů a zatarasování všeho druhu. Protitanková minová pole a další výbušné zátarasy budou mít hlavní úlohu jako masový prostředek přehrazení výhodných směrů k zastavení pronikání nepřátelských tankových útvarů a svazků.

V hloubce obrany zřizují minová pole zpravidla mechanickým způsobem ženijní jednotky, za účinné pomoci tankových, motostřeleckých a dělostřeleckých jednotek, které kladou ochranná protitanková minová pole před svými postaveními. Před předním okrajem obrany budou ženijní jednotky klást minová pole ručně. Zabezpečení obranného boje předpokládá zvýšené zásoby zvláště protitankových min pro manévr zátarasy, které na stupni divize mohou dosáhnout až 15 000 a na stupni armády až 25 000 PT min.

K manévru zátarasy na jednotlivých stupních organizujeme pohyblivé odděly zatarasovací (POZ):

- na stupni pluk — POZ se 4 univerzálními minovými ukladači (UMU), který manévruje zátarasy před 2. sledem praporu 1. sledu a dále do hloubky obrany úseku pluku, podle vývoje bojové činnosti a postupu nepřítel,

- na stupni divize POZ zpravidla se 4 minovými ukladači poloautomatickými (MUP) zatarasuje před 2. obranným postavením, mezi 2. a 3. obranným postavením a v hloubce 2. sledu divize,

- na stupni armáda — POZ se 24 UMU (zatarasovací prapor armády) připravuje manévr zátarasy ve prospěch 2. sledů divizí před 3. obranné postavení na 1 pásmu obrany, v prostoru mezi 1. a 2. pásmem obrany, popř. mezi 2. a 3. pásmem, bude-li toto vybudováno, a v hloubce těchto pásem,

- ptp armády má organickou ženijní zatarasovací rotu se 12 MUP, která

manévruje zátarasý v součinnosti s ptp v hloubce a prostorech jako POZ armády.

Vzhledem ke krátkým časovým lhůtám a značným vzdálenostem bude účelné využívat na operačním stupni pro manévř zátarasý i vrtulníkový POZ.

Manévř zátarasý organizujeme v úzké součinnosti s PTZ na příslušných stupních.

Pohyblivým odřadům zatarasovacím určujeme k přehrazení 1—2 směry a na každém směru 2—3 čáry zasazení. Z hlediska prostorového rozdělení činnosti ženijních jednotek a útvarů při zatarasování a ničení můžeme stanovit tuto obecnou platnost:

- ženijní jednotky prvosledových pluků budou zřizovat zátarasý před prvním a v hloubce prvního a druhého obranného postavení, k překrytí mezer a boků obranné sestavy. Dále budou připravovat k ničení objekty na komunikačních do celé hloubky obranných úseků pluků,

- ženijní jednotky druhosledových pluků na prvním pásmu obrany a pluků divizí na 2. a 5. pásmu obrany budou připravovat k ničení komunikačních směrů a zřizovat uzly zátarasů v obranných úsecích svých pluků,

- organické, popř. i posilové ženijní útvary a jednotky svazků budou zřizovat zátarasý především mezi 2. a 3. obranným postavením, v hloubce 3. obranného postavení a při připravované obraně mimo dotyk i v zabezpečovacím pásmu, či předsunutém postavení. Důraz v zatarasování položíme na zřizování uzlů zátarasů v členitém, těžce průchodném terénu a na přípravu k ničení vybraných komunikačních směrů.

Uzlem zátarasů nazýváme prostor, v kterém jsou zřízeny v návaznosti na přirozené překážky různé typy ženijních zátarasů, palebná postavení zbraní i další obranná zařízení jednotky (útvary), která uzel zátarasů brání.

Uzly zátarasů zřizujeme zvláště v důležitých osadách, komunikačních centrech, na horských přechodech a průsmycích. Svým umístěním v terénu musí přehrazovat výhodné směry postupu nepřítele a vytvořit tak optimální podmínky pro zpomalení a zastavení jeho postupu.

Základem systému zátarasů jsou výbušné zátarasý, zvláště protitanková minová pole, která se kladou zpočátku na 2. stupeň bojové pohotovosti a později (podle situace) se převádí na 1. stupeň bojové pohotovosti.

Kromě zřizování protitankových minových polí se v uzlu zátarasů připravují k ničení důležité budovy, silniční a další přirozené i umělé terénní objekty. Celý systém výbušných zátarasů dále doplňují různé nevýbušné zátarasý, které zvyšují neprůchodnost terénu zvláště pro tanky.

Zřizovaný uzel zátarasů zahrnujeme do plánu obranného boje a jeho jednotlivé zátarasý jsou sladěny s plánem paleb.

Podle síly jednotky, která uzel zátarasů brání, rozdělujeme uzly zátarasů na četové, rotní a praporeční. Velitelem uzlu zátarasů je vždy vševojskový velitel. Např. četový uzel zátarasů je v podstatě četový opěrný bod apod.

Armádní ženijní svazky, útvary a jednotky budou zatarasovat především mezi 1. a 2. pásmem obrany, popř. mezi 2. a 3. pásmem obrany, bude-li toto vytvořeno. Základ systému zátarasů na stupni armáda tvoří zatarasené prostory. V těchto prostorech zřizujeme všechny druhy zátarasů v návaznosti na terénní podmínky a plánovaný systém paleb.

Zatarasené prostory zřizujeme zpravidla v operační hloubce obrany armády, mezi divizemi 1. sledu, nejčastěji před armádním pásmem obrany. V zá-

Tabulka 1

Účel a místo předpokládaného použití	PT miny v ks	PP miny v ks	Trhavy v t
A) Příprava obranné operace			
– v zabezpečovacím pásmu	14 000—18 000	9 000—12 000	7—9
– před předním okrajem a v 1. postavení	14 000—18 000	14 000—18 000	—
– příprava ničení v hloubce obrany divize 1. sledu	—	—	15—18
– zatarasování v hloubce armádního pásma obrany (uzly zatarasů, příprava zóny zatarasů)	10 000—12 000	2 000—3 000	20—30
B) Při vedení obranné operace			
– manévr zatarasy u divizí 1. sledu a minování na směrech	11 000—13 000	—	3—4
– manévr zatarasy na stupni armáda	20 000—24 000	—	2—3
C) Záloha			
– u divizí 1. sledu	6 000—8 000	10 000—11 000	3—4
– u armády	7 000—13 000	14 000—15 000	10—12
Celková potřeba	85 000—110 000	50 000—60 000	60—80

vislosti na terénních podmínkách mohou přehrazovat tankový směr do šířky až dvou nepřátelských divizí, tj. 40 km a hloubky do 20 i více km. Hloubka zataraseného prostoru závisí na hustotě a charakteru komunikační sítě a průchodnosti terénu.

Cílem tohoto způsobu zatarasování je zpomalit nebo zcela zastavit postup nepřítele v operační hloubce před armádním pásmem obrany. Vytvořit tak výhodné podmínky k jeho ničení klasickými i jadernými prostředky, s následujícím přechodem do rozhodného protiúderu. Důraz v zataraseném prostoru klademe především na zřizování výbušných zatarasů, zvláště protitankových minových polí. K ničení připravujeme objekty minimálně taktického významu. Všechny tyto zatarasy musí být postřelovány palbou zvláště k tomu vyčleněných nebo odcházejících vojsk.

Zatarasené prostory zřizuje zpravidla velitel o stupeň vyšší k zabezpečení styků podřízených. Je-li plánovaný prostor v pásmu divize, je výhodnější útvar či jednotku pro tento úkol dočasně přidělit.

Závěrem k zřizování zatarasů chci připomenout, že hlavním a základním stupněm, který zpracovává **plán zatarasování**, informuje nadřízeného a pořizuje výpisy z plánu pro podřízené je vševojskový svazek. Rozsah zatarasování a ničení bude záviset na způsobu přechodu do obrany, na silách a prostředcích a na časových možnostech. Stupeň pluk a armáda plán nezpracovává.

Předpokládaná potřeba min a trhavin v obranné operaci armády ve složení 5—6 divizí — viz **tab. 1**.

ad 2. Ženíjní úprava terénu

Ženíjní úprava terénu probíhá současně v celé hloubce obrany podle situace a možností útvarů a svazků a je jedním ze základních opatření k ukrytí živé síly a techniky. Pracovat musíme s plným vypětím sil a s maximálním využitím mechanizačních prostředků. Promyšlená, včasná a dobře organizovaná úprava terénu zvyšuje ochranu a odolnost živé síly i techniky před účinky ZHN i klasických zbraní. Ženíjní úpravu terénu i systém zátarasů musíme bezprostředně sladit se systémem paleb, abychom dosáhli maximálního obranného efektu.

Čas na přípravu obrany prvosledových divizí je limitován dobou, kdy divize přechází do obrany pod tlakem nepřítele a dobou předpokládaného zahájení útoku nepřítele.

Předpokládáme-li průměrnou rychlost postupu nepřítele 4–5 km/h, budou mít jednotlivé sledy v dotyku s nepřítelem tyto časové možnosti:

- prapory 1. sledů přejdou do obrany v původní sestavě při současném manévru a vedení palby bez větších úprav s maximálním využitím terénu,
- prapory ve 2. sledu (vzdálenost 8–10 km) budou mít čas do 2 hodin,
- 2. sled divize (záloha divize) ve vzdálenosti do 20 km bude mít čas 4–5 hodin a může již za optimálních podmínek splnit ženíjní práce 1. pořadí,
- 2. sledy armády (záloha armády) ve vzdálenosti 60–80 km budou mít čas 12 a více hodin.

Ženíjní úprava terénu je úkolem útvarů a svazků všech druhů vojsk. Vojska 1. sledu budují okopy, zákopy a úkryty ve svých obranných postaveních a pásmech, vojska 2. sledu a záloh v prostorech rozmístění a na čarách rozvinutí.

Pořadí ženíjní úpravy terénu stanoví na návrh ženíjního náčelníka všeojskový velitel s přihlédnutím k podmínkám přechodu do obrany, času a možnostem sil a prostředků.

První pásmo obrany obsazují, budují a brání divize 1. sledu armády. Dosažuje zpravidla hloubky do 20 km a sestává ze 3–4 obranných postavení. Budují se v něm příčná postavení, výchozí čáry k protiztečím, prostory bojového rozmístění oddílů vojskových raket a dělostřelectva, palebné čáry tankových jednotek a protitankových záloh, prostory speciálních vojsk a záloh, záložní a klamná opatření.

Pro ženíjní budování obrany stanovíme pořadí prací, které sleduje cíl, v co nejkratší době zabezpečit vojskům vedení účinné palby a manévru s maximálně možnou ochranou živé síly a techniky před všemi prostředky ničení. V 1. pořadí ženíjních prací zpravidla budujeme:

- hlavní okopy pro palbu z ručních zbraní, které se postupně propojují v okopy pro družstva a opěrné body čet,
- hlavní okopy pro ostatní palebné prostředky, dělostřelectvo, tanky a bojová vozidla pěchoty s ochrannými okopy pro obsluhy a osádky,
- v hlavních prostorech bojového rozmístění raketového vojska jde o úpravu pláně a budování okopů pro bojovou techniku s ochrannými okopy pro živou sílu,
- ochranné okopy a nezbytná část úkrytů pro živou sílu a techniku na velitelských stanovištích a obvazištích,
- rekognoskujeme palebné čáry protitankových záloh a čáry rozvinutí k protiztečím,

— pro důležitou speciální a dopravní techniku, která nemá samozahlubovací zařízení využíváme přirozeného skrytu v terénu s případnými dílčími úpravami a maskováním.

V 1. pořadí prací klademe zvláštní důraz na vybudování maximálního počtu palebných okopů všeho druhu. Pro nebojovou techniku počítáme v tomto pořadí jen s jejím ukrytím v terénu.

Při plném využití všech druhů vojsk, ženijní techniky a trhavin můžeme rozsah prací 1. pořadí splnit ve středně kopné zemině do 6 hodin. Tato kalkulace vychází z předpokladu, že ženijní techniku pro zemní práce a trhaviny můžeme použít již od 2. obranného postavení a že na tyto práce vyčleníme 2/3 sil, kromě jednotek v dotyku na 1. obranném postavení. Ženijní práce 1. pořadí zahrnují z celkového objemu prací:

— u msd 13,3 % denních výkonů živé síly a 12 % motohodin ženijní techniky,

— u td 14,3 % denních výkonů živé síly a 18,4 % motohodin ženijní techniky.

V dalším pořadí ženijních prací budujeme:

— zdokonalený systém okopů pro družstva (nakryté části, výklenky apod.), opěrné body čet a spojovací zákopy,

— opěrné body rot a rajóny obrany praporů,

— záložní okopy pro tanky, záložní prostory bojového rozmístění raketového vojska, záložní okopy pro děla a ostatní palebné prostředky,

— dokončujeme vybudování velitelských stanovišť, obvažísť a prostorů rozmístění speciálních vojsk a záloh druhů vojsk,

— připravujeme palebné čáry PTZ a čáry rozvinutí k protiztečím 2. sledů,

— budujeme týlová velitelská stanoviště a prostory týlových jednotek a zařízení s maximálním využitím a přizpůsobením objektů v osadách, podzemních prostor apod.,

— zřizujeme vodní stanice.

Celkový objem základních ženijních opatření můžeme vybudovat u msd za 4 dny, u td za 3,5 dne.

Přitom jde pouze o základní nejnutnější opatření, která budeme při dostatku času dále zdokonalovat a rozšiřovat.

Druhé pásmo obrany budujeme ve stejném rozsahu jako 1. pásmo obrany a v podstatě se neliší ani svým způsobem budování. Toto je ovšem možné jen za předpokladu, že bude včas obsazeno svazky, které v něm povedou bojovou činnost. Jeho vybudování bude usnadněno většími možnostmi širokého využití zemních strojů a trhavin, jakož i větších časových možností. Vzhledem k těmto skutečnostem půjde o důkladnější práce a ve větším rozsahu.

V případě, že se s obsazením 2. PO počítá až v průběhu obranné operace a velitel armády rozhodl, aby bylo vybudováno předem, budou je ženijně budovat pouze ženijní strojní jednotky s maximálním využitím strojů pro zemní práce a trhavin. Pak musí velitel armády stanovit průběh jeho předního okraje, jednotlivých obranných postavení a základní systém paleb.

Perspektivně uvažujeme o systému budování obrany v hloubce způsobem jednotypových rajónů obrany. Tento způsob uplatníme právě v těch případech, kdy je 2. PO budováno bez obsazení svazky 2. sledu nebo záloh vševojskové armády.

Podstata tohoto způsobu záleží v určité typizaci a unifikaci postavení nebo opěrných bodů tankových a motostřeleckých čet, nebo rot a typizaci postavení dělostřelectva. Na základě rozsahu ženijních prací 1. pořadí můžeme učinit závěr, že můžeme uvedený rozsah v úseku obrany jednoho msp vybudovat za předpokladu nasazení 1 zákopového pluku, 3 buldozerů, 3 rypadel, 1 pojezdňého zemního vrtáku za 10—12 hodin. Při použití trhavin můžeme tyto práce urychlit až o 50 %, tzn. že typizovaný úsek obrany pluku mohou vybudovat pouze jednotky ženijních strojů v rozsahu prací 1. pořadí za 5—6 hodin. Pro trhavé práce bude však nutné strojní jednotky posílit množstvím trhavin a rozněcovadel.

Místa velení ženijně budují vyčleněné ženijní jednotky s technikou pro zemní práce, zesílené motostřeleckými jednotkami. K budování VS vševojskového svazku zpravidla vyčleňujeme jedno ženijní družstvo s 1 DOK, 1 autorypadlem a 1 pojezdňým zemním vrtákem, zesílené 1 msč pro pomocné práce. Ženijní jednotku s technikou předsunujeme již s rekognoskační skupinou, abychom zajistili maximum času pro zemní práce a zabezpečili nejnutnější pracovní podmínky po přesunu VS. Pro budování VS divize počítáme s časem 10—12 hodin, který je limitován vývojem bojové situace a tím i přesuny VS. Za tuto optimální dobu a příznivých podmínek můžeme vybudovat:

- 1—2 kryté pozorovatelné,
- 6—8 úkrytů lehkého typu,
- 6—8 úkrytů pro speciální techniku,
- nakryté ochranné okopy pro strážní zajištění,
- 500 m spojovacích zákopů.

VS armády buduje rota pro zabezpečení míst velení, která má 4 DOK, 3 rypadla, 2 pojezdňé zemní vrtáky, 1 kompresor a je vybavena dalším ženijním materiálem.

Rozsah budování VS armády závisí především na čase. Jeho budování a zdokonalování pokračuje i po zaujetí štábem armády. K ženijnímu zabezpečení míst velení patří:

- průzkum vybraného místa pro velitelská stanoviště,
- ukrytí živé síly a vytvoření podmínek pro práci štábu,
- ukrytí techniky,
- maskování v celém prostoru VS,
- úprava cest, vjezdů a výjezdů v prostoru VS,
- odtarasování a zatarasování výbušnými zátarasy,
- osvětlování pracovišť,
- zabezpečení zdrojů pitné vody.

Za předpokladu v průměru dvoudenního pracovního cyklu může rota zabezpečení míst velení vybudovat 2/3 sil VS A a 1/3 sil TVS A v potřebném rozsahu.

Po zabezpečení těchto míst velení a přesunu techniky zahájíme budování okopů a úkrytů na ZVS A.

ad 3. Úprava a udržování cest pro manévr a přechod do další útočné činnosti

Tento úkol v obraně nejdůležitější z celého komplexu opatření k zabezpečení pohybu síly i při přechodu z útoku do dočasné obrany ponechává svůj značný význam. Síly, prostředky i jejich určení se oproti útoku nemění, jen

jejich těžiště činnosti se přesunuje více do hloubky vlastní bojové a operační sestavy.

Počty komunikací směrem k frontě zůstávají rovněž beze změny. Pro zabezpečení přípravy a vedení obranné operace však potřebujeme další komunikace pro přísun a odsun materiálu, živé síly a techniky, pro rokádní manévr svazků a útvarů druhů vojsk, speciálních vojsk a pro zabezpečení protiztečí a protiúderů na všech stupních velení.

V obranném pásmu armády upravujeme a udržujeme tyto komunikace:

a) plukovní

— 1 přísunovou a odsunovou cestu na každý prapor 1. sledu od plukovní příčné cesty k přednímu okraji 1. obranného postavení,

— 1—2 přísunové a odsunové cesty na každý pluk 1. sledu od divizní příčné cesty po plukovní příčnou cestu,

— 1 plukovní příčnou cestu na úrovni 2. sledů pluků 1. sledu a hlavních dělostřeleckých postavení.

Všechny tyto cesty udržují ve sjízdném stavu ženijní jednotky pluků, kromě podélné cesty od divizní příčné cesty po plukovní příčnou cestu, kterou zpravidla udržují ženijní jednotky divizního praporu.

b) divizní

— 1—2 přísunové a odsunové cesty od divizní příčné cesty po plukovní příčnou cestu s využitím již dříve upravených plukovních cest,

— 1 příčnou cestu na úrovni druhých sledů a záloh divize,

— cesty pro vyvedení útvarů k čarám rozvinutí pro protizteč v počtu jednu cestu na prapor 1. sledu.

Divizní cesty udržují a opravují ženijní jednotky divizního ženijního praporu. Cesty pro vyvedení útvarů k čarám rozvinutí pro protizteč si upravují zpravidla útvary samy svými organickými ženijními jednotkami.

c) armádní

— 1—2 základní silnice ke každé divizi 1. sledu, od armádní příčné silnice po divizní příčnou cestu a do prostoru divizních skladů,

— 1 základní a 1 pomocnou silnici z prostoru PAZ po 1. armádní příčnou silnici,

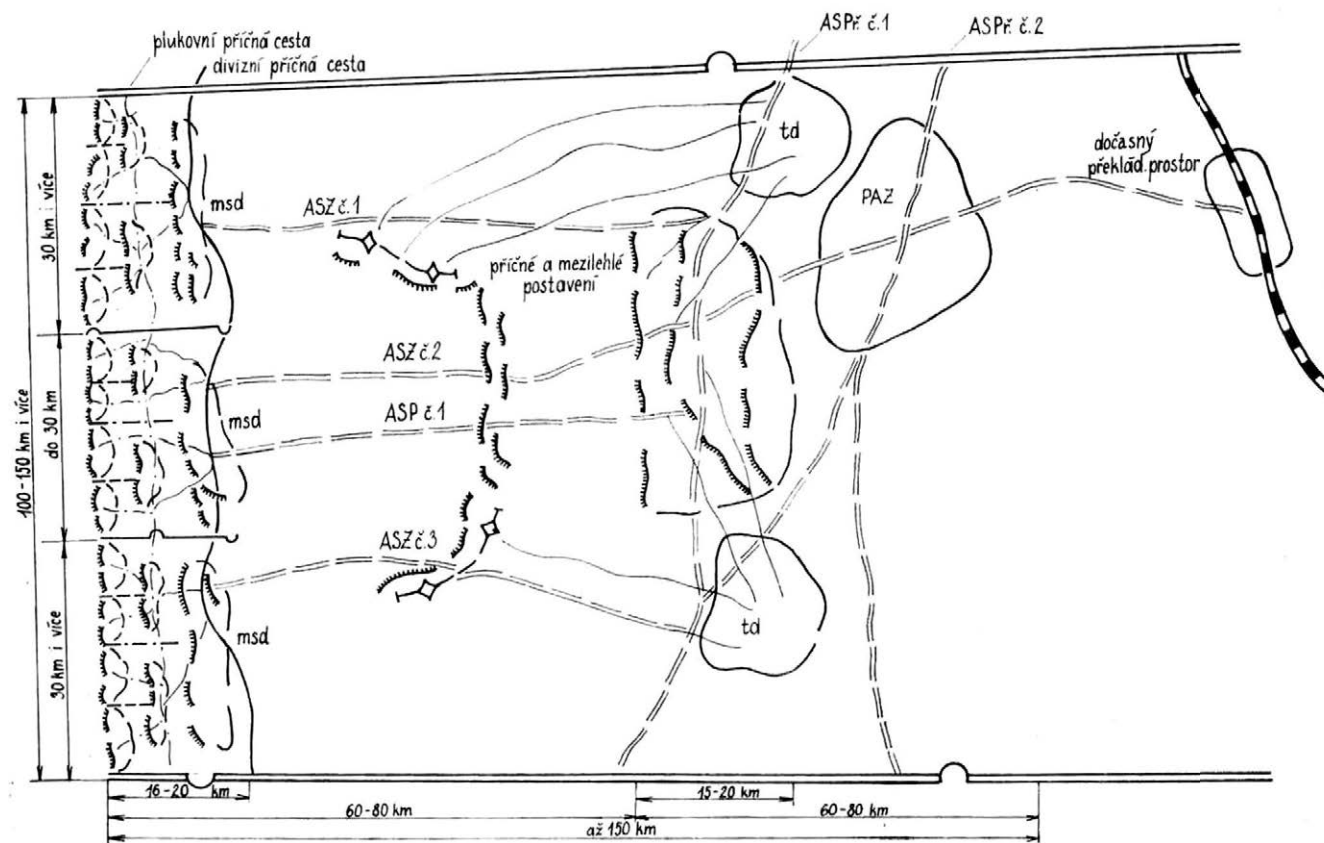
— první armádní příčnou silnici na úrovni divizí 2. sledu armády,

— druhou armádní příčnou silnici na úrovni PAZ,

— cesty pro přesun 2. sledů na čáru rozvinutí k protiúderu, v počtu 1—2 cesty na každý pluk 1. sledu.

Za předpokladu, že armáda má v obranné operační sestavě tři divize v 1. sledu a plánuje protiúder dvěma divizemi na dvou sbíhavých směrech — divize s dvěma pluky v 1. sledu, nebo jednou divizí obsazení 2. PO a jednou protiúder, bude potřeba komunikací na stupni armáda, na základě již uvedených požadavků v průměru asi 850 km podélných a příčných komunikací pro manévr, přísun a odsun. Dále bude nutné upravit dalších asi 700 km komunikací pro zabezpečení protiúderu. Schéma obranného pásma a komunikační sítě vševojskové armády (ve složení 5 divizí) — viz obr. 1.

Ženijní vojsko armády nemá síly ani prostředky pro udržování takové dělky komunikační sítě. Proto je třeba, aby se na úpravě silnic podílely i silniční jednotky armády a udržovaly silnice pro přísun a odsun od druhé armádní

Obr. 1

příčné silnice po první armádní příčné silnici a dále celou druhou armádní příčnou silnici o celkové délce všech komunikací asi 380 km.

Cesty pro přísun a odsun od první armádní příčné silnice po divizní příčnou cestu a první armádní příčnou silnici budou upravovat ženijní útvary o celkové délce asi 480 km. Na trvalou a plynulou údržbu této délky komunikační sítě však nemá armáda dostatek ženijních sil ani prostředků. Z tohoto důvodu bude udržovat a upravovat komunikace pouze zonálním způsobem přes nejtěžší úseky terénu.

Cesty pro přesun na čáru zasazení si budou upravovat organické ženijní jednotky zasazovaných pluků a svazků, přitom maximálně využijí již upravených a odsunových silnic ženijními jednotkami armády. Ve zvláště složitých terénních podmínkách budou armádní ženijní a pontonové útvary zabezpečovat úpravu komunikací a zřizování přepravišť zonálním způsobem.

Závěrem chci zdůraznit, že včasným a kvalitním splněním všech úkolů opatření ženijního zabezpečení vytvoříme optimální podmínky nejen pro zdárný průběh obranné operace armády, ale i pro přechod do útočné operace.

K PLÁNOVÁNÍ PŘÍSUNU MATERIÁLU U VŠEVOJSKOVÉ ARMÁDY

Jedním z rozhodujících a nejsložitějších úkolů, které plní štáb v soudobých operacích, je přísun materiálu. Základní a rozhodující podmínkou úplného a nepřetržitého přísunu je reálné plánování a stanovení reálných a splnitelných úkolů automobilním útvarům. V článku se zaměřím na plánování přísunu, na metodiku zpracování plánů přísunu a na některá doporučení k zlepšení činnosti orgánů zúčastněných v tomto procesu. Jelikož rozsah článku mi neumožňuje rozebrat současně jak perspektivní, tak i denní plánování, zaměřím se na analýzu všeobecných zásad plánování přísunu materiálu.

Plánování přísunu materiálu je nedílnou součástí celkového procesu plánování týlového zabezpečení vojsk. Specifika plánování přísunu u vševojskové armády spočívá v tom, že plán spolu se všemi kalkulacemi zpracovává náčelník vojenské dopravy v úzké součinnosti se štábem týlu armády a náčelníky druhů vojsk a služeb. Kromě toho náčelník vojenské dopravy odpovídá za komplexní využití všech druhů dopravy a komunikací v pásnu činnosti vševojskové armády.

Podle současné teorie a praxe u vojsk se v procesu plánování přísunu rozlišuje perspektivní, zahrnující období celé armádní operace, a denní plánování. Obě se liší svým významem, metodikou zpracování i svou obsahovou stránkou.

Plán přísunu materiálu na celou armádní operaci má perspektivní charakter. Obsahuje požadavky na přísun materiálu a způsob jejich realizace, tj. rozdělení přepravních výkonů mezi armádním a vojskově dopravní prostředky. Zahrnuje orientační údaje, zpracované na základě kvalifikovaných odhadů, a určuje perspektivní využití automobilní dopravy a činnost pohyblivé armádní základny v průběhu operace.

Perspektivní plán přísunu je nedílnou součástí plánu týlového zabezpečení vojsk. Zpracovává se do splnění bližšího úkolu vševojskové armády s podrobnějším rozpracováním na první dny operace a vcelku za období do splnění dalšího úkolu armády.

Při zpracování denního plánu přísunu vycházíme z globálních údajů perspektivního plánu. Obsahuje pořadí a objem přísunu materiálu podřízeným svazkům a útvarům na každý den. Na rozdíl od perspektivního, denní plán zahrnuje takové údaje, které nemohly být dříve známy. Je to například rozmístění divizních skladů a výdejních míst, upřesnění objemu přísunu, jakož i konkrétní čas předání materiálu.

Denní plán přísunu je základem pro zpracování plánu automobilních přeprav orgány vojenské dopravy, plánu činnosti pohyblivé armádní základny a spolu s vydaným rozkazem je podkladem pro plánování přepravních výkonů u automobilních

útvárů. Výpisy z denního plánu přísunu pro jednotlivé svazky a armádní útvary jsou závazné pro činnost zástupců velitelů pro týl svazků a útvarů. Zpravidla obsahují tyto údaje: množství přísunového materiálu podle jednotlivých druhů, odběry materiálu z pohyblivé armádní základny nebo jiných zdrojů, místa styku, časovou lhůtu k uvolnění dopravních prostředků, popř. způsob využití vracejících se automobilních proudů (odsun raněných a nemocných, nepotřebného, přebytečného a kořistního materiálu).

Výchozími podklady pro plánování přísunu jsou požadavky formované v žadancích zásobovacímí službami a náčelníky druhů vojsk a údaje o možnostech armádních a vojenských prostředků. Zpracovávají se po jednotlivých obdobích (příprava operace, plnění bližšího a dalšího úkolu) a po operačních směrech.

Náčelníci druhů vojsk a služeb při sestavování žadanců musí vycházet ze stupně materiálního zabezpečení vojsk, tj. z výše a skladby pohyblivých zásob, z množství a struktury zásob v armádních skladech, z nařízených zásob na začátku a konci operace, z potřeby materiálu po obdobích atd.

Požadavky na přísun materiálu se zpracovávají na předepsaných tiskopisech a to zvlášť pro perspektivní a denní plánování.

Žadanky do perspektivního plánu přísunu zahrnují především druh a množství materiálu pro svazky a armádní útvary a požadované množství materiálu, který je třeba přisunout do pohyblivé armádní základny.

Žadanky pro denní plán přísunu obsahují mnohem konkrétnější údaje a to: druh a množství materiálu, odkud a kam přepravit, připravenost materiálu k přepravě, případnou potřebu mechanizačních prostředků ložných prací, způsob naložení materiálu, využití vracejících se dopravních prostředků.

Včasné předložení žadanců na přísun materiálu je základním předpokladem pro sestavení plánů přísunu a úplné dokončení plánu týlového zabezpečení operace. Opožděně předložené žadanky ztěžují a znesnadňují zabezpečení vojsk materiálem, vyvolávají napětí a neumožňují harmonickou činnost těm, kdo se podílí na zpracování plánů přísunu. Tím se také znesnadňuje zpracování výpisů z plánů přísunu pro podřízené svazky a armádní útvary, jakož i odeslání předběžných nařízení. To proto, že se zpravidla k nim přiřkládají jako přílohy.

Stanovení dopravních možností armádních automobilních útvarů a dopravních

prostředků vojenského týlu se vypočte především z těchto výchozích podkladů: počet a přepravní kapacita dopravních prostředků pro přepravu suchého materiálu a pohonných hmot, doplňování dopravních prostředků v průběhu operace, koeficient technické pohotovosti, koeficient únosnosti dopravních prostředků (obloženost), norma průběhu automobilních jednotek, možnost přebudování automobilů určených pro všeobecnou přepravu materiálu na přepravu pohonných hmot, vzdálenosti přepravních míst, předpokládané ztráty a stanovená záloha dopravních prostředků s naloženým materiálem.

Dopravní možnosti automobilní dopravy vypočítávají orgány vojenské dopravy vševojskové armády po obdržení zámyslu organizace přísunu NT-ZV A. Vypočítávají se zvlášť pro plánovací období a operačních směrech činnosti vojsk na tiskopis, který by měl především obsahovat: druh dopravních prostředků (pro přepravu suchého materiálu nebo pohonných hmot), komu jsou podřízeny, úseky přísunu, na kterých se budou využívat, dopravní kapacitu po dnech.

Podstata plánování přísunu spočívá ve shrnutí a analýze předložených požadavků (žadanců) na přísun, ve výpočtu dopravních možností a v jejich vzájemném porovnání co do místa, prostoru a času a následným stanovením objemu přísunu materiálu na jednotlivé operační směry a jednotlivým svazkům (útvárům). Jinými slovy jde o bilanci, kterou můžeme uskutečnit několika způsoby (viz dále).

Jak ukazují zkušenosti ze cvičení plán přísunu zpracovává náčelník vojenské dopravy v úzké součinnosti se štábem týlu. V procesu vlastního plánování přísunu jsou ve stanovených lhůtách předkládány náčelníku vojenské dopravy žadanky na přísun. Náčelník vojenské dopravy se svými podřízenými zpracovává jak perspektivní, tak i denní plán přísunu po důkladném vyhodnocení předložených žadanců a všech podmínek, za kterých se bude přísun realizovat. Po schválení plánů přísunu NT-ZV A sděluje náčelníkům druhů vojsk a služeb, jak budou jejich požadavky realizovány.

Kromě toho náčelník vojenské dopravy stanoví přepravní úkoly armádním automobilním útvárům tím, že jednotlivým velitelům vydává s rozkazem i výpisy z plánů přepravy. Štáby automobilních útvarů podrobně rozpracovávají přepravní úkoly ve smyslu jednotlivých ustanovení předpisu Bojového řádu automobilního vojska (Dopr-1-2) zpravidla v úzké součinnosti s náčelníkem pohyblivé armádní základny.

Bilance požadavků na přísun a množství automobilové dopravy

Jak jsem uvedl, podstata reálného zpracování plánů přísunu spočívá ve srovnání požadavků s možnostmi automobilní dopravy. Vývojový diagram této bilance — viz schéma 1.

Bilanci můžeme zpracovat graficko-analyticky, matematicky, nebo pomocí samočinného počítače.

První způsob patří k nejrozšířenějším (nejpoužívanějším) v činnosti orgánů vojenské dopravy. V podstatě má dvě základní formy řešení. **První** spočívá v jednoduchém schematickém znázornění všech prvků dopravně zásobovacího systému. K nim zejména patří: přesunutí frontové základny a jejich oddělení, pohyblivá armádní základna, divizní sklady, místa zdrojů materiálu, automobilní jednotky (útvary). Vlastní činnost s realizováním přísunu materiálu se vyjadřuje pomocí čar, které mohou barevně odlišovat stupeň jejich podřízenosti.

Pomocí schématu můžeme automobilním jednotkám stanovit přepravní úkoly, např.: objem přisunovaného materiálu, místo a dobu nakládání, vlastní přepravu, místo a dobu vykládání, popř. další činnost. Schematické znázornění umožňuje také postihnout návaznost mezi koloběhy.

V schematickém znázornění je dobře zvýrazněna zejména prostorová stránka přepravního procesu. Je však třeba řešit i otázky časové a to tak, že se časové ohodnocení zaznamenává přímo k jednotlivým částem koloběhu.

Druhá graficko-analytická forma bilance spočívá ve využití grafikonu dopravy. Tuto formu používáme na dispečerských stanovištích všech stupňů. Slouží k řízení a sledování pochodových proudů buď v určitém prostoru, nebo na jedné komunikaci.

Výhodnost použití grafikonu dopravy spatřuji v hlubším pochopení operačně týlových hledisek s organizací přísunu materiálu. Umožňuje také komplexně řešit organizaci přísunu nejen ve vlastním, ale i v přilehlých úsecích přísunu.

S pomocí grafikonu dopravy můžeme též vyjádřit celkový záměr organizace přísunu. Umožní rychle posoudit a zdůvodnit návrh doplnění spotřebovaných zásob podřízeným svazkům (útvarům).

Zásady sestavení grafikonu dopravy jsou popsány v předpise Dopr 1-3 v příloze č. 3 „Organizace a provádění silniční poštovní služby v operačním týlu“.

Druhý základní způsob bilance spočívá ve využití matematických operací. I když se v současné době používají ve štábech a odděleních prostředky malé mechaniky,

proto je nezbytné volit k bilanci takové metody, které budou vyžadovat co nejjednodušších matematických výpočtů (požadavek na zkrácení času pro činnost v metodice práce štábu a oddělení).

Požadovanou dopravní kapacitu můžeme vypočítat takto:

$$D_p = \sum_{i=1}^n \frac{Q_i}{K_i}$$

Q_i = požadavek na přísun materiálu

K_i = koeficient využití únosnosti dopravních prostředků (obložnost) při naložení různých druhů materiálu.

Hodnotu celkového požadavku na přísun materiálu vypočítáme jako součet jednotlivých požadavků předložených náčelníky druhů vojsk a služeb.

$$\sum Q_i = Q_1 + Q_2 + \dots + Q_n$$

kde Q_1 = první druh materiálu, například munice

Q_2 = druhý druh materiálu, například PHM

Q_n = poslední druh materiálu.

Koeficient využití dopravních prostředků vychází z konkrétního druhu přisunovaného materiálu, např.:

K_1 = koeficient využití dopravních prostředků při naložení municí

K_2 = koeficient využití dopravních prostředků při naložení PHM atd.

Pak potřebná dopravní kapacita pro přísun bude

$$\sum_{i=1}^n \frac{Q_i}{K_i} = \frac{Q_1}{K_1} + \frac{Q_2}{K_2} + \dots + \frac{Q_n}{K_n}$$

Abychom určili skutečnou dopravní kapacitu a na jejím základě dopravní možnosti automobilní dopravy, sečteme dopravní kapacitu armádních a vojskových útvarů (jednotek), určených pro přísun. Přitom bereme v úvahu, že automobilní útvary (jednotky) realizují přísun v prostoru a v čase. Z tohoto důvodu se pak dopravní možnosti automobilní dopravy zvyšují násobkem počtů koloběhů a skutečné dopravní kapacity.

VÝVOJOVÝ DIAGRAM BILANCE POTŘEBNÉ DOPRAVNÍ KAPACITY A MOŽNOSTÍ AUTOMOBILNÍ DOPRAVY

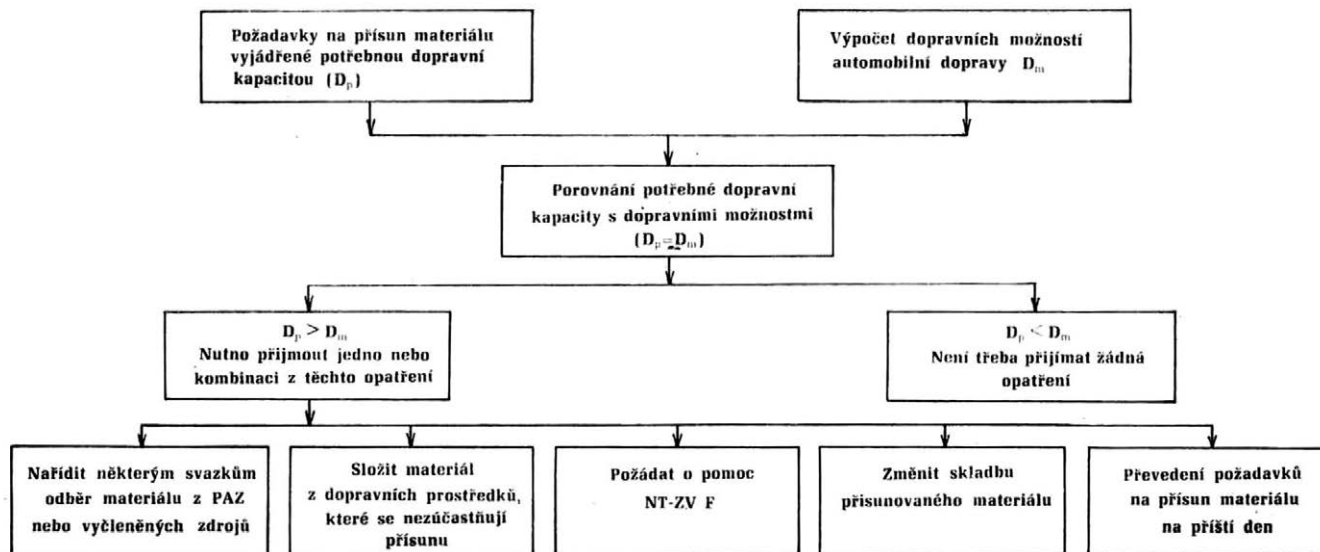

Schéma 1

Skutečnou dopravní kapacitu armádních automobilních útvarů můžeme určit takto:

$$D_m = \sum_{j=1}^m G_j,$$

kde G_j je dopravní kapacita automobilní jednotky.

Protože automobilní jednotky mohou za určenou dobu uskutečnit několik koloběhů pak jejich počet můžeme určit podle vzorce:

$$O = \frac{T}{T_k},$$

kde O = počet koloběhů

T = čas stanovený k přisunu

T_k = doba trvání jednoho koloběhu.

Výpočet podle dalších vzorců nám umožní vyhodnotit stupeň možností automobilní dopravy.

$$N_a = \frac{\sum_{i=1}^n Q_i}{\sum_{j=1}^m G_j}$$

kde N_a = koeficient přepravního výkonu

Q_i = požadavky na přisun materiálu (t)

G_j = dopravní kapacita automobilních jednotek (t)

$$P_j = \frac{N_a}{O}$$

V případě, že koeficient P_j je menší než 1 ($P_j < 1$), přisun materiálu uskutečňujeme v plném rozsahu a ještě nám zůstane určitá rezerva. Jestliže je koeficient roven 1, lze přisun materiálu plně realizovat. Není však už žádná rezerva v dopravních prostředcích. Jestli přesahuje hodnotu 1, nelze přisun materiálu realizovat podle předložených žadanek.

V tomto případě pak musí orgány vojenské dopravy v součinnosti se štábem týlu armády a s náčelníky druhů vojsk a služeb přijmout jedno z těchto opatření:

- zvýšit přepravní kapacitu určenou k přisunu a to buď z armádních automobilních prostředků, nebo vojskových;

- složit materiál z těch dopravních prostředků, které vezou materiál, jenž se nebude přesunovat;

- požádat o výpomoc NT - ZV F;

- snížit objem přisunu v případě, že se nepodaří realizovat jedno z předcházejících opatření a nesplněné požadavky převést na příští den.

Poslední způsob bilance předpokládá využít samočinné počítače. Využití samočinných počítačů k bilanci by bylo řešením jen dílčího úkolu. Samočinné počítače umožňují komplexně řešit celou problematiku plánování včetně vyhotovení plánů přisunu a potřebných výpisů z nich. To vyžaduje nejdříve podrobnou analýzu, sestavit algoritmus řešení, logicko-matematický model a program pro určitý druh samočinné ho počítače.

(Pokračování příště)

Součinnost frontového letectva s pozemními vojsky

Redakčně zpracovaný a zkrácený článek plukovníka I. D. Rodji, uveřejněný v sovětském časopise „VOJENNAJA MYSL“ čís. 7/1976.

V letech Velké vlastenecké války nebylo ani jedné operace, ve které by vojska frontů plnila své úkoly bez účasti letectva. Těsná součinnost s pozemními vojsky se stala jedním z hlavních principů operačního použití letectva. Vznik dostatečně účinného systému velení a součinnosti zabezpečoval vedení mohutných úderů letectvem přesně časově sladěných a na cíle do celé hloubky operací, soustředěným úsilím při plnění nejdůležitějších úkolů.

Nepřetržitě kvalitativní zdokonalování systému součinnosti s vojsky umožnilo přejít v průběhu války k nové formě použití frontového letectva v útočné operaci frontu — k leteckému útoku, který se uskutečňoval podle jednotného plánu s dělostřeleckým útokem.

Letecký útok zahrnoval předběžnou a přímou leteckou přípravu vojsk frontu do celé hloubky útočné operace. Letecká při-

prava probíhala podle plánu frontu a letecká podpora podle plánů velitelů vševojskových a tankových armád. To umožňovalo letectvu vést nepřetržitou soustředěnou činnost, dobře sladěnou s činností sil a prostředků použitých v útočných operacích frontů.

Ze zkušeností lokálních válek a cvičení v posledních letech vyplývá, že i v soudobých podmínkách se letectvo aktivně zúčastní plnění všech úkolů pozemních vojsk. Zvláště vzrůstá úloha letectva v boji o získání a udržení nadvlády ve vzduchu, bez níž není myslitelný úspěch jakékoli pozemní operace. Letectvo s použitím různých prostředků ničení je schopno v součinnosti s raketovými vojsky a dělostřelctvem rozhodujícím způsobem ničit nepřítel, v krátké době změnit poměr sil na zemi a ve vzduchu a vytvořit výhodné podmínky ke konečnému zničení nepřítel.

Prudké tempo rozvoje prostředků ozbrojeného zápasu v poválečných letech výrazně změnilo i způsoby a formy vedení bojové činnosti letectva a pozemních vojsk. Bojová činnost letectva je charakterizována ještě větší překvapivostí, větším dosahem, rychlým průběhem, nevídaným prostorovým rozmachem, různými taktickými způsoby činnosti, a co nejdůležitější, velmi vysokou účinností prostředků ničení.

V současné době můžeme vidět značné

zvětšení rozsahu úkolů, které plní letectvo ve prospěch pozemních vojsk. Vedle takových tradičních úkolů, jako je podpora a ochrana vojsk, vedení vzdušného průzkumu, nebo boj se zálohami, prvořadého významu nabývá zjišťování a okamžité ničení raketových jaderných prostředků, zjišťování hlavních úderných uskupení nepřítel a jejich ničení ještě do doby jejich zasažení do sražení, boj s jeho vojskovým letectvem a palebná podpora (doprovod)

vlastních vojsk na bojišti. Zvláště důležitý je boj o získání a udržení nadvlády ve vzduchu, zabezpečení průletu, vysazení a vedení bojové činnosti operačních a taktických vzdušných výsadků, rušení velení a práce týlu, umlčování radioelektronických prostředků nepřítele a boj s jeho vzdušnými výsadky.

Bez ohledu na podstatné změny ve významu těchto úkolů, ve způsobech činnosti, rozmístění (vzdálenosti) objektů úderu od vlastních vojsk a v používaných prostředcích ničení, účinnost splnění většiny úkolů je vždy přímo závislá na plnění otázek součinnosti s pozemními vojsky. To podmiňuje nutnost zdokonalovat známé a hledat nové formy a způsoby součinnosti, rozšiřovat okruh otázek a rozsah úkolů, plnění při její organizaci a uskutečňování.

Cílem součinnosti je zabezpečit úspěšné splnění bojových úkolů společným použitím soudobých prostředků boje letectva a pozemních vojsk. Spočívá ve sladění činnosti všech sil a prostředků, které se zúčastňují operace podle úkolů, objektů, doby, čar, směrů a způsobů bojové činnosti do celé hloubky operace s přihlédnutím k bojovým vlastnostem a možnostem prostředků ničení a prostředků jejich dopravy na cíle. Součinnost dále předpokládá určit způsob využití výsledků činnosti součinnostních sil a prostředků letectvem a vojsky frontu. Součinnost musí být trvalá a zabezpečovat včasné soustředění hlavního úsilí letectva a vojsk na plnění hlavních úkolů, vyloučení neúmyslného vedení úderů letectva na vlastní vojska a bezpečnost jeho průletu nad jejich bojovými sestavami.

V soudobých podmínkách se uskutečňuje taková součinnost na základě dvou hlavních směrů:

- úderné letectvo — vševojskové svazky a svazy;
- stíhací letectvo — vojsko PVO těchto svazků a svazů.

Součinnost frontového letectva s pozemními vojsky organizují obvykle vyšší vševojskoví a letectví velitelé (náčelníci) osobně nebo s využitím podřízených štábů. Základem součinnosti je rozhodnutí velitele vševojskového svazu pro operaci. Při přijetí rozhodnutí velitel určuje úkoly nejen vojskům a letectvu, rozděluje síly a prostředky k dosažení cílů operace, ale předvídá i všechna nutná opatření pro součinnost mezi nimi, zejména při společné činnosti ke splnění nejdůležitějších úkolů. Při určení, jaké uskupení a objekty nepřítele, kdy a v jaké posloupnosti musí zničit letectvo, raketové vojsko a dělostřelectvo, velitel rozděluje úsilí letectva podle úkolů operace a mezi vojska, určuje úkoly a způ-

sob společné činnosti při průzkumu a ničení prostředků jaderného napadení, nařizuje, která letiště nepřítele a k jaké době obsadit pro zabezpečení letištního manévru letectva průběhu operace. Zvláštní pozornost věnuje hledání možností aktivní pomoci letectva při vybojování a udržení nadvlády ve vzduchu, určení společných úkolů vojskům PVO a stíhacímu letectvu, umlčení sil a prostředků protivzdušné obrany nepřítele ve prospěch činnosti letectva, a dále stupni zabezpečení vzájemné bezpečnosti letectva a vojsk.

V souladu s rozhodnutím velitele štábů vševojskového svazu společně s leteckým štábem

- rozděluje úsilí letectva a dny operace podle druhů letectva a jejich úkolů,
- upřesňuje hlavní a záložní objekty ničení pro raketové vojsko, dělostřelectvo a letectvo,

— určuje úkoly, které splní pozemní vojska ve prospěch vybojování a udržení nadvlády ve vzduchu,

- stanoví způsob jejich splnění.

V plánu bojové činnosti obvykle na první den operace je podrobně rozpracován způsob vedení úderů letectva, vedení vzdušného průzkumu a doplňkového průzkumu hlavních objektů činnosti a získávání průzkumných údajů o nepříteli od letectva. Jsou určovány a předávány vojskům signály hlášené služby, signály pro vzájemné poznávání a ukazování cílů, způsob vzájemného předávání informací a spojení. Zvláštní pozornost je věnována sladění otázek k dosažení nepřetržité součinnosti a velení letectvu při podpoře (doprovodu) vojsk, určení opatření radioelektronického umlčení a operačního maskování, plánování umlčení prostředků PVO nepřítele (kde a v kterou dobu) k zabezpečení činnosti vlastního letectva.

Při organizaci součinnosti **vojsk PVO a stíhacího letectva** určujeme komplex opatření, která směřují k nejuplněnějšímu a nejučelnějšímu využití jejich bojových možností při společné činnosti k ochraně vojsk a objektů před úderem letectva nepřítele.

Vyšší letecký velitel v souladu s rozhodnutím a pokyny pro součinnost velitele vševojskového svazu rozděluje úsilí letectva mezi leteckými svazky a útvary, určuje jim bojové úkoly, upřesňuje způsob použití úderného letectva při jeho společné činnosti s raketovým vojskem a dělostřelectvem, dále otázky spojené s použitím stíhacího letectva k ochraně vojsk a objektů frontu. Dále určuje letiště, na která budou dopraveny materiální prostředky pro vojska, vyčleňuje k tomuto účelu a k evakuaci raněných útvary dopravního le-

lectva a určuje úkoly orgánům velení a součinnosti.

Letecký štáb předává pokyny pro součinnost vykonavatelům, určuje způsob výzvy letectva a k činnosti ve prospěch vojsk, organizuje součinnostní spojení a radiotechnické zabezpečení bojové činnosti letectva. Zvláštní význam má rozpracování pokynů velitelům leteckých svazků a útvarů z hlediska zabezpečení ochrany letectva a vojsk, ke kontrole dodržování určeného režimu letů, udržování stálého spojení se součinnostními štáby, předávání vzájemných informací a organizaci splnění úkolů vzdušného průzkumu ve prospěch pozemních vojsk.

Při organizaci součinnosti letectva s raketovým vojskem je velmi důležité pečlivě rozpracovat

- způsob činnosti při společných úderech na cíle, které jsou rozmístěny v jednom prostoru nebo v malé vzdálenosti jeden od druhého,

- vedení vzdušného průzkumu a doplnkového průzkumu,

- určení souřadnic objektů pro údery raket,

- opatření k zajištění bezpečnosti letectva a k ochraně raketových vojsk před úderem ze vzduchu.

Letectvu zpravidla určujeme cíle pohyblivé nebo cíle o malých rozměrech; raketovým útvarům převážně cíle pevné nebo cíle s malou pohyblivostí chráněné silnou PVO nepřítele. Velkou pozornost věnujeme sladění činnosti raketových vojsk ve prospěch letectva — vedení úderů na postavení protiletadlových raket, na letiště přepadových stíhacích letounů a stálá místa velení PVO nepřítele. Vedeme-li údery raketami dříve než zahájí činnost letectvo, pak pro letectvo vytváříme výhodnější podmínky, protože v tomto případě včas dezorganizujeme systém PVO nepřítele.

Při organizaci součinnosti s vojsky PVO stanovíme

- způsob uvědomování o vzdušném nepříteli,

- prostory působení protiletadlového raketového vojska a protiletadlového dělostřelectva,

- čáry zasazení stíhacího letectva do boje,

- způsob navedení stíhacích letounů na cíle a ukazování cílů protiletadlovým prostředkům,

- pořadí a dobu přemísťování prostředků PVO a stíhacího letectva,

- způsob a čáry (pásma) vzájemného předávání cílů,

- signály vzájemného rozpoznávání a ukazování cílů, zákazu a zahájení činnosti,

- opatření k ochraně proti rušení nepřitele.

V současných podmínkách má zvláštní význam součinnost k **radioelektronickému umlčení**. Cílem je dokonale a účinně použít prostředky radioelektronického boje. Přitom je nejdůležitější sladit

- radioelektronické umlčení s palebným ničením, s obsazením a ničením nejdůležitějších objektů (uzlů) systému velení nepřitele,

- způsob umlčení jeho radioelektronických prostředků protiletadlových řízených střel a protiletadlového dělostřelectva, rádiových sítí hlášené služby, prostředků velení a navedení letectva aktivním a pasivním rušením.

Hromadné, překvapivé a účinné použití sil a prostředků radioelektronického umlčení co do času čar, frekvence, objektů a prostorů ztěžuje nebo vylučuje nepříteli použít radioelektronické prostředky do celé hloubky činnosti letectva. Jestliže v nedávné minulosti bylo soustředěno hlavní úsilí sil a prostředků radioelektronického boje na umlčení jednotlivých nejdůležitějších radioelektronických prostředků nepřitele, pak v současné době, jak to dokazují zkušenosti z lokálních válek, jejich činnost směřuje zvláště na rušení práce systému velení vojskům a řízení palby, zejména na taktickém stupni, tj. bezprostředně na bojišti. Zvláště tam mají nejpodstatnější vliv a mohou změnit kvalitativní poměr sil na jedné nebo na druhé straně.

Rozvoj systému velení vojskům a řízení palby jde dnes cestou široké automatizace a zavádění optické elektronické techniky; na základě toho zkracování času na sběr a předávání informací. Vznikají automatizované systémy rušení, které jsou charakterizované velkým rozsahem frekvencí, mnohotvárností rušení a rychlou činností, dále malými rozměry rušičů, vyhazovaných do prostorů míst velení nepřitele k rušení spojení a prostředků radiotechnického zabezpečení bojové činnosti letectva. Nejdůležitější podmínkou k dosažení největší účinnosti elektronického umlčení je sladění otázek velení součinnostních sil a prostředků radioelektronického boje jak do zahájení, tak i v průběhu bojové činnosti.

Prudký růst rozsahu a složitosti úkolů, které musíme řešit při organizaci součinnosti, probíhá za neustálého zkracování času. Ve spojitosti s tím se zvyšuje význam předvídání a prognózování bojové činnosti letectva a pozemních vojsk, dokonalého rozpracování možných variant jejich činnosti v různých podmínkách situace na zemi i ve vzduchu a vypracování

konkrétních způsobů součinnosti na tomto základě.

Plánování a organizace splnění společných úkolů je nejjednodušší stránka součinnosti. Mnohem složitější je její uskutečnění. Vysoká dynamika a rychlý průběh bojové činnosti letectva a pozemních vojsk, pravděpodobnost častých a podstatných změn v situaci vyžadují od leteckých velitelů a štábů neustálou pohotovost nejen k přenesení úsilí letectva ke splnění nově vzniklých úkolů nebo k upřesnění dříve sladěných otázek součinnosti, ale i k rozpracování úplně nových úkolů v omezených časových lhůtách. To vyžaduje mít rozvinutý systém míst velení a součinnosti, spolehlivé spojení mezi vševojskovými a leteckými štáby, spolehlivé prostředky k rozpoznávání, uvědomování a vzájemné informaci. Dostatek takových míst velení a prostředků umožňuje zabezpečit dosažení jednoty názorů velení taktickému letectvu a pozemním vojskům na vedení operace, rychlé předávání bojových rozkazů, nepřetržité velení letounům ve vzduchu, včasnou výměnu informací mezi součinnostními štáby, silami a prostředky.

Mnozí zahraniční specialisté vidí řešení problému zabezpečení spolehlivé součinnosti ve vytvoření jednotného automatizovaného systému velení letectva a pozemním vojskům. Podle jejich názoru umožní automatizace značně zvýšit spolehlivost a pružnost všech procesů součinnosti. Toho může být dosaženo díky kvalitativně nové organizaci pracovních procesů při získávání informací o situaci a úkolech vojsk a letectva, při hodnocení vzdušné a pozemní situace, při plánování plnění společných úkolů a zrychlení jejich doručení jako pozemním vojskům, tak i leteckým svazkům a útvarům. Vybudování takového systému je však velmi složitou záležitostí, která vyžaduje značné množství času a vysoké výdaje; závisí také na úspěšném vyřešení celé řady vědeckých problémů. Proto do doby vybudování jednotného automatizovaného systému velení armád států paktu NATO, je hledána optimální varianta systému velení a součinnosti, která by nejvíce odpovídala soudobým požadavkům.

Pro řešení tohoto problému je charakteristická tendence organizace součinnosti na všech stupních velení, t. j. od útvarů, které působí v prvním sledu, až po vyšší letecké a vševojskové štáby, tendence vytvořit systém systemizovaných orgánů součinnosti a velení letectva nad bojištěm, který by měl těsné vzájemné spojení se systémem velení pozemním vojskům, a vlastní organické prostředky pro spojení a radiotechnické zabezpečení.

Velení vzdušných sil USA např. předpokládá, že plné využití bojových možností letectva při společné činnosti s pozemními vojsky je nemyslitelné bez široce rozvětveného, rychle působícího speciálního systému radioelektronického zabezpečení, úzce spojeného se systémem velení taktickému letectvu. V prostorech rozmístění letectva, zároveň s rozvíjenými velitelskými stanovišti letecké armády, křidel a letek, které nezabezpečují v plné míře velení letectvu v prostoru objektů činnosti v důsledku omezených možností dosavadních prostředků velení, začala vznikat speciální letecká místa velení a součinnosti na velitelských stanovištích pozemních vojsk a vojsk PVO. Specialisté USA počítají, že řízení činnosti těchto míst velení, nezávisle na tom, na kterých velitelských stanovištích (polní armády, sboru, divizi, brigád) budou rozmístěny, musí být uskutečňováno z jednoho centra, tj. z velitelského stanoviště letecké armády. Tento systém v největší míře zabezpečuje dosažení centralizace velení taktickému letectvu.

Zároveň s vytvořením míst velení a součinnosti má v soudobých podmínkách velký význam stanovení jejich účelnější organizační struktury, vybavení dokonalými technickými prostředky spojení a radioelektronického zabezpečení, mobilními prostředky pro přesun, zvýšení odolnosti orgánů systému velení součinnosti, jejich ochrany před údery zbraní hromadného ničení a prostředků elektronického umlčení nepřítele.

V soudobých podmínkách je zvláště náležitý **problém organizace a vedení nepřetržité a účinné součinnosti stíhacího letectva s PVO pozemních vojsk**. I když tento problém není nový, přesto jeho řešení je spojeno se značnými potížemi; to názorně dokazují zkušenosti z bojové činnosti ve Vietnamu a na Blízkém východě. Hlavní z nich jsou podmíněny těmito okolnostmi:

— technická nedokonalost dosavadních prostředků průzkumu vzdušného nepřítele a velení stíhacím letounům a protiletadlovým prostředkům PVO. Proto součinnostní velitelská stanoviště nemají dostatek času na rozpoznání vzdušných cílů, vypracování rozhodnutí k jejich ničení stíhacím letectvem, protiletadlovým raketovým vojskem a protiletadlovým dělostřelectvem; nemohou také v plné míře plnit úkoly zabezpečení bezpečnosti letů vlastních stíhacích letounů v prostorech ničení prostředků PVO;

— omezená samostatnost činnosti stíhacích letounů a jejich závislost na pozemních prostředcích průzkumu a navedení;

— nedostatečné rozpracování řady problémů součinnosti stíhacího letectva a protiletadlových prostředků, které by napomohly zabezpečení maximálně možné účinnosti systému PVO v celku.

Tyto těžkosti existují v armádách kapitalistických států dosud a jejich překonání má neustále větší význam ve spojitosti s vyzbrojením letounů účinnějšími prostředky ničení (zvláště raketami „vzduch—země“), ale také vzhledem k neustálému zvyšování intenzity vybavení pozemních vojsk soudobými protiletadlovými prostředky, schopnými vytvořit před a nad bojovou sestavou vlastních vojsk souvislé prostory ničení.

Rostoucí význam prostředků vzdušného napadení na jedné straně a prudký rozvoj soudobých prostředků PVO pozemních vojsk na druhé straně podnítily nutnost přesněji určit místo stíhacího letectva v celkovém systému PVO pozemních vojsk. Vyzbrojení stíhacích letounů raketami, které mohou být použity v kterémkoli směru, značně zvyšuje jejich možnosti ničení letounů nepřítelů:

— není zapotřebí používat manévru stíhacích letounů k vyjití do zadní poloviny sféry činnosti napadených nepřátelských letounů;

— rozšiřují se podmínky, ve kterých stíhací letouny mohou působit proti vzdušným cílům a útočit na ně samostatně nebo podle navedení ze země.

Rozhodující podmínkou účinnosti PVO je soulad způsobu součinnosti protiletadlových prostředků a stíhacích letounů, který odpovídá charakteru činnosti letectva nepřítelů. Při tom je jasně vidět tendence hromadného použití každého ze součinnostních prostředků proti nejvíce nebezpečnému uskupení letectva nepřítelů ve vzduchu.

Jak potvrzují zprávy zahraničního tisku a zkušenosti bojové činnosti v Indočíně a na Blízkém východě, v současné době je možná úspěšná součinnost protiletadlových prostředků pozemních vojsk a stíhacího letectva jen za podmínky, kdy jsou včas zjištěny a rozpoznány cíle, je dosaženo jednotného chápání vzdušné situace na součinnostních velitelských stanovištích a kdy velení stíhacím letounům a protiletadlovým prostředkům je přesné a nepřetržitě. Velký význam přitom má získání informací o nepříteli a vlastních letounech ze stejných pramenů. To napomáhá nejen jednotnému chápání vzdušné situace, včasnému ukázání cílů rozdělení vzdušných cílů mezi stíhací letouny, protiletadlové rakety a protiletadlové dělostřelectvo, ale i účinnějšímu využití bojových možností.

V současné době považujeme za nejúčelnější takové způsoby součinnosti, které předpokládají rozdělení úsilí stíhacích letounů a protiletadlových prostředků ne podle jednotlivých cílů (vzniká nebezpečí zničení vlastních stíhacích letounů), ale podle skupin cílů, které jsou v té nebo jiné oblasti vzdušného prostoru, určeného s ohledem na možný charakter činnosti letectva nepřítelů, bojové možnosti stíhacích letounů a protiletadlových prostředků. Přitom prvenství má ten, kdo v dané době má výhodnější podmínky a vyšší stupeň pohotovosti.

Na volbu a použití způsobů součinnosti má vliv využívání prostředků radioelektronického rušení nepřítelů. V podmínkách širokého používání těchto prostředků se značně ztěžuje hodnocení vzdušné situace a pochopitelně také volba způsobů bojové činnosti stíhacích letounů, jejich rozdělení podle směrů činnosti letectva nepřítelů a podle konkrétních vzdušných cílů.

Musíme věnovat pozornost ještě jedné zvláštnosti. V posledních letech často slyšíme, že součinnost stíhacích letounů a protiletadlových prostředků v malých výškách a ve spodní části rozsahu středních výšek je velmi složitá. Tyto výšky, jak o tom svědčí zkušenosti z lokálních válek, jsou překrývány palbou velkého množství takových vysoce účinných PVO, jako protiletadlové dělostřelectvo a protiletadlové raketové systémy, určené pro boj v malých výškách. Všechno to vyžaduje, nutnost uskutečňovat přesnou a trvalou součinnost stíhacího letectva se silami a prostředky vojskové PVO.

Bezprostřední otázky součinnosti stíhacího letectva se silami a prostředky PVO pozemních vojsk v řadě armád mají řešit letecké orgány velení, které jsou společné s místy velení protiletadlových útvarů na různých stupních velení pozemních vojsk. Např. v USA jsou vytvořeny speciální orgány součinnosti a velení: střediska a místa velení a hlásné služby, předem určená místa velení.

Letecké skupiny umístěné na VS pozemních vojsk včas informují velitelská stanoviště součinnostních stíhacích útvarů o cílech, na které vedou palbu protiletadlové prostředky.

VS stíhacího letectva předávají hlášení o cílech, na které jsou naváděny stíhací letouny v prostoru palby protiletadlových raketových a protiletadlových systémů, a neustále sledují činnost těchto stíhacích letounů a zabezpečují jejich bezpečnost přes letecké skupiny umístěné na VS pozemních vojsk. Takové spojení mezi místy velení vojsk PVO a stíhacího letectva

umožňuje cílevědoměji ovlivňovat dosažení těsné součinnosti mezi nimi a operativněji řídit bojovou činnost součinností sil a prostředků; nezabezpečuje však řešení problému v celku.

Dosavadní způsob součinnosti je dostatečně spolehlivý v podmínkách sladění práce všech míst velení a nepřetržitého spojení. Při intenzivním použití prostředků radioelektronického rušení a prostředků aktivního působení nepřítele proti orgánům součinnosti může mít celý tento systém poruchy. Současně s tím se značně snižuje spolehlivost odvrácení zničení letounů vlastními prostředky PVO.

Zahraniční tisk poznamenává, že jedním z nejperspektivnějších způsobů řešení tohoto problému je automatizace systému velení a součinnosti stíhacího letectva a PVO pozemních vojsk. To má umožnit organizovat rychlý vzájemný slyk orgánů součinnosti na různých úrovních, dosáhnout jednotného chápání situace, zvýšit optimálnost a zdůvodněnost přijímaných rozhodnutí a také účinné využití bojových možností prostředků PVO a stíhacího letectva, realizovat v praxi velitelské, adaptivní a reflexní druhy velení a součinnosti. Velká pozornost je věnována i takovému směru, jako je vybavení každého protiletadlového systému samostatnými přístroji k rozpoznávání cílů a každého letounu a vrtulníku potřebnými přístroji, které by reagovaly na vyslaný signál ze země.

Zahraniční vojenští specialisté zdůrazňují, že stejně důležitý význam má rozpracování nových a další zdokonalování dosavadních technických prostředků průzkumu vzdušného nepřítele a vytvoření takových systémů velení stíhacího letounům a protiletadlovým prostředkům, které by zabezpečily vyšší účinnost protivzdušné obrany. Důležité místo mají opatření k včasnému vyvíjení trvalého radiolokačního pole ve všech výškách, s maximálním předsunutím první čáry radiolokačního zjištění (zejména v malých výškách) k nepříteli a s využitím k tomu účelu radiolokačních stanic, umístěných na letounech a vrtulnících. Jsou přijímána také opatření k omezení negativního vlivu malých výšek a místních předmětů na bojovou účinnost protiletadlových raketových systémů a hlásek radiolokačního průzkumu.

Zároven se snahou mít těsnější, trvalé a rychlé součinnostní spojení velitelských stanovišť PVO a stíhacího letectva, se zdokonalováním jejich organizační struktury, je věnována zvláštní pozornost snižování závislosti stíhacích letounů na pozemních prostředcích průzkumu vzdušného nepříte-

le a navedení na vzdušné cíle a zvýšení samostatnosti v jejich činnosti na velké vzdálenosti od prostorů bojové činnosti (ničení) protiletadlových prostředků. To umožní zvětšit dobu aktivního působení proti vzdušnému nepříteli, vést s ním boj již na dalekých přístupech k vlastním vojskům a účinněji využívat bojových vlastností stíhacích letounů a protiletadlových prostředků.

S problémem nepřetržité a účinné součinnosti letectva se vševojskovými svazky a útvary na bojišti a stíhacích letounů s protiletadlovými prostředky pozemních vojsk úzce souvisí problém **odvrácení zničení vlastních letounů protiletadlovými prostředky a vyloučení vedení neúmyslných úderů letectva na vlastní vojska.** Tento problém, jak o tom píše zahraniční tisk, není řešen ve většině armád kapitalistických států. Bez systému zabezpečení bezpečnosti je omezena volnost manévru součinnostních sil a prostředků, kromě toho i možnosti letectva, raket a dělostřelectva při současném palebném ničení nepřítele.

Zahraniční specialisté počítají s tím, že v nejbližší perspektivě je možné řešit otázky bezpečnosti vlastních letounů a vrtulníků v prostorech palby protiletadlových prostředků zdokonalením dosavadního systému radiotechnického rozpoznávání, stanovením přísného režimu letů vlastních letounů a vrtulníků, včasným doručením signálů varování na velitelská stanoviště a palebným prostředkům PVO.

Kromě vybavení každého střelečického protiletadlového systému samostatným malým přístrojem k rozpoznávání cílů a každého letadla (vrtulníku) podobnými přístroji, které by reagovaly na vyslaný signál ze země, jeví se účelné vytvořit nové prostředky rozpoznávání na základě posledních výsledků vědy a techniky. Např., jak tvrdí zahraniční tisk, v nedaleké budoucnosti je možné očekávat objevení nového přístroje k rozpoznávání cílů, rozpracovaného na základě laserové techniky.

Celkově, jak se uvádí v zahraničním tisku, k označování a rozpoznávání letectva a pozemních vojsk je účelné mít speciální síly a prostředky, rozmístěné v bojových sestavách a na velitelských stanovištích rot, praporů, pluků (brigád), a dále speciální letecké přístroje. Vytvoření takových prostředků k zabezpečení bezpečnosti a jejich zařazení do celkového systému velení a součinnosti je aktuálním úkolem nejen pro letectvo a pozemní vojska, ale také pro všechny druhy ozbrojených sil.

různé

DĚJINY DRUHÉ SVĚTOVÉ VÁLKY 1939–1945

5. díl

Krach agresivních plánů fašistického bloku

V druhé polovině roku 1975 vyšel v Moskvě pátý díl dvanáctisvazkových „Dějiny druhé světové války 1939–1945“ pod názvem „Krach agresivních plánů fašistického bloku“.

Autorský kolektiv pátého dílu za řízení V. P. Morozova a A. V. Basova popisuje vojenskostrategické události, které probíhaly na válčistích světové války na jaře, v létě a na podzim roku 1942. Současně s vojenskostrategickým popisem ozbrojeného zápasu ve stejné míře a s potřebnou hloubkou zkoumá politické a ekonomické problémy války.

Práce objasňuje válečnou činnost na sovětsko-německé frontě a popisuje téměř všechny operace Sovětské armády na ohromné frontě od Barentsova po Černé moře, samostatnou činnost válečného námořnictva, vojsk PVO států a sil partyzánského hnutí. Ukazuje jejich strategickou vzájemnou spojitost, sladěnou v Hlavním štábu co do času a místa. Celkové vojenskopolitické výsledky bojů na sovětsko-německé frontě objasňuje jako důsledek této činnosti.

Kniha se skládá z úvodu, tří částí a závěru. Obsahuje kromě toho chronologický přehled hlavních událostí, abecední seznam jmen, geografických názvů a přehled map.

Pátý díl obsahuje tři hlavní části, rozdělené do osmnácti kapitol.

První část — „Upevnění antifašistické koalice“ má celkem čtyři kapitoly:

1. V předvečer nových zkoušek.
2. Rozvoj ekonomického potenciálu států antifašistické koalice.
3. Upevnění spolupráce mezi SSSR, Velkou Británií a USA v boji proti fašismu.
4. Fašistický blok v začátcích dlouho-trvající války.

Druhá část — „Zmaření plánů fašistické koalice sovětským lidem“ má osm kapitol:

5. Sražení na sovětsko-německé frontě na jaře roku 1942.
6. Obrana Stalingradu.
7. Obrana Kavkazu.
8. Obrana Leningradu. Útok sovětských vojsk v prostorech Rževa a Voroněže.

9. bojová činnost válečného námořnictva, letectva a vojsk PVO států.

10. Boj sovětských lidí v nepřátelském týlu.

11. Komunistická strana — organizátorka boje k dosažení zásadního přelomu ve válce.

12. Výsledky bojové činnosti sovětských ozbrojených sil a rozvoj sovětské vojenské strategie.

Třetí část — „Účast lidu USA, Velké Británie a jiných států v boji s agresorem“ má šest kapitol:

13. Bojová činnost na Atlantickém oceánu a v Západní Evropě.

14. Bojová činnost na Středozemním moři a v severní Africe.

15. Bojová činnost na Tichém oceánu a v Asii.

16. Rozvoj antifašistického a národně osvobozeneckého boje národů.

17. Komunistické a dělnické strany jako předvoj v boji národů s fašismem a japonským militarismem.

18. Výsledky bojové činnosti ozbrojených sil USA a Velké Británie.

První část rozebírá vojenskopolitickou situaci ve světě na jaře roku 1942, stav ozbrojených sil hlavních válečných států a strategickou situaci na válečných frontách, rozvoj ekonomického potenciálu v SSSR, USA a Velké Británii, upevnění spolupráce mezi těmito státy v boji proti fašismu; analyzuje stav fašistického bloku v podmínkách zvrhnuté dlouhotrvající války. Obsah této části umožňuje zkoumat všechny události a problémy globálně, tj. na pozadí celé druhé světové války, plně osvětlit ekonomické a vnitřní politické problémy každé válečné koalice.

Tato část přesvědčivě dokazuje, že rozhodující události druhé světové války na jaře, v létě a na podzim roku 1942 probíhaly na sovětsko-německé frontě a měly velmi úsilovný a dramatický charakter. Byla to doba, kdy zemi socialismu hrozilo smrtelné nebezpečí. Výsledky ozbrojeného zápasu na ostatních válečných frontách byly v mnoha směrech určovány výsledkem bojů na sovětsko-německé frontě. Sovětské ozbrojené síly aktivní strategickou obranou v létě a na podzim roku 1942 vyčerpaly německá fašistická vojska, zastavily je na vclžském a kavkazském směru, vytvořily podmínky pro přechod do protiútoků a k dosažení zásadního přelomu v průběhu války.

Z knihy vyplývá, že bez ohledu na složitost situace, ve které se ocitla Sovětská armáda po sraženích na jaře roku 1942, dočasně neúspěchy nemohly změnit proces narůstání sil Sovětského svazu. Další průběh války čím dál tím více určovaly stále působící faktory vítězství, které organizátorské úloze Komunistické strany a sovětské vlády neustále se rozvíjely a vytvářely potřebné předpoklady k dosažení přelomu ve válce ve prospěch SSSR, ve prospěch celé antifašistické koalice.

Krác německého fašistického útoku na sovětsko-německé frontě vytvářel výhodné podmínky pro zmaření strategických zá-

mýslů hitlerovského velení v severní Africe, na Středozemním moři, v jihovýchodní Asii, na Atlantickém a Tichém oceánu.

Autoři hluboce a všestranně analyzují ekonomické, sociálně politické a vojenské faktory, které určovaly průběh ozbrojeného zápasu na jaře, v létě a na podzim roku 1942. Z této analýzy zákonitě vyplývá závěr, že rozmístění vojenskopolitických sil ve světě na jaře roku 1942 bylo určováno předchozí porážkou německých fašistických vojsk u Moskvy, která měla vážné politické a strategické důsledky pro celkový průběh druhé světové války.

Sovětský svaz se stal zákonitě vedoucí silou antihitlerovské koalice, která se změnila v bojový svazek národů, které vystoupily proti německým fašistickým snahám o světovládu. Vznik antifašistické koalice změnil poměr sil ve prospěch svobodných národů a podstatně ovlivnil situaci fašistického Německa a jeho satelitů. Zkrachovaly plány Hitlera na politickou izolaci SSSR. Autorita fašistického Německa byla do značné míry narušena.

Kniha ukazuje, že státy antihitlerovské koalice značně převyšovaly hitlerovský blok počtem obyvatelstva, zásobami přírodního bohatství a výrobními možnostmi. Úroveň válečné výroby těchto států umožňovala zničit argešivní blok již v roce 1942. To vyžadovalo jen to, aby USA a Velká Británie aktivizovaly svou činnost ke zničení společného nepřítele — fašistického Německa a militaristického Japonska. Vlády USA a Velké Británie, i když uznávaly, že hlavním cílem války musí být zničení fašistického Německa a jeho spojenců, však nepodnikaly účinná opatření ke vpádu do západní Evropy a otevření druhé fronty. Skutečný smysl politiky vládnoucích kruhů USA a Anglie tkvěl v tom, aby bylo oslabeno fašistické Německo a současně s tím ovlivňovat i situaci Sovětského svazu.

V těchto podmínkách byl Sovětský svaz přinucen sám bojovat s hlavními silami německé fašistické armády a mobilizovat všechny své vnitřní zdroje.

Ve výjimečně těžkých podmínkách byl dokončen manévr výrobními silami, v historii nikdy před tím nevidaný. Do hlubokého týlu bylo přemístěno z ohrožených směrů velké množství průmyslových závodů a materiálních hodnot. Výroba výzbroje a bojové techniky v roce 1942 začala růst a stále se zvětšovala. Válečná průmyslová základna na východě států v této etapě války dala tolik produkce, kolik vyráběl veškerý průmysl SSSR do jeho přepadení fašistickým Německem.

Značnou pozornost věnovali autoři objasnění přestavby ekonomiky USA a Velké Británie pro válečné potřeby. Uvedené údaje svědčí o tom, že probíhala v podmínkách výhodných pro spojence.

Rostoucí vojenská a ekonomická síla byla využívána hlavně při vedení ozbrojeného zápasu na podružných válčističích — v severní Africe, Barmě, na námořních cestách v Tichém a Atlantickém oceáně. Pomoc Sovětskému svazu byla poměrně malá. Materiál, techniku a výzbroj dostával Sovětský svaz opožděně a v neúplném stavu. Ani v nejtěžším období urputných srážení u Stalingradu a na severním Kavkaze nemohla Sovětská armáda dostat výzbroj a bojovou techniku podle závazků, které převzaly USA. Např. hlavní část letounů nedošla do SSSR do zahájení bojové činnosti, ale po skončení Stalingradské bitvy.

Vedoucí představitelé USA a Velké Británie ve své politice museli přihlížet k průběhu bojů na sovětsko-německé frontě a k náladám progresivních sil svých států. Byli přinuceni vydávat prohlášení o snaze otevřít druhou frontu v Evropě. Podle so-

větsko-amerického a sovětsko-anglického komuniké z 12. června roku 1942 měla být druhá fronta otevřena v roce 1942. Představitelé USA a Anglie však své povinnosti nesplnili, zaměnili je plánem výsadku v severní Africe.

V sabotování spojeneckých povinností se velmi jasně projevil nedůsledný charakter politiky vlády USA a Anglie.

Bez ohledu na celkovou složitost mezinárodní situace Komunistická strana a sovětská vláda vedly boj za upevnění antihitlerovské koalice s cílem co nejrychleji zničit fašistické Německo a jeho spojence.

Porážky u Moskvy, ohromné ztráty výzbroje, bojové techniky a munice na sovětsko-německé frontě a přechod k dlouhotrvající válce přinutily fašistické vedení k neodkladnému úkolu: podstatně zvýšit válečnou produkci. V souladu s tím byla přijata opatření k posílení centralizace řízení válečné ekonomiky. Do Německa byly násilně přivlečeny milióny lidí z okupovaných území; ke konci roku 1942 pracovalo ve válečném průmyslu fašistického Německa přes 4 milióny zahraničních dělníků.

Značnou pozornost věnují autoři analýze stavu válečné ekonomiky hlavních spojenců Německa — Itálie a Japonska, dále zahraničně politické činnosti hitlerovského vedení, která směřovala k upevnění jednoty agresivního bloku a k zatažení Japonska a Turecka do války se Sovětským svazem.

Ze všech skutečností mohli autoři vyvodit zákonitý závěr, že i když na jaře a v létě roku 1942 představoval agresivní blok ještě monolitní a silný vojenskopolitický svazek, přece se v jeho nitru projevovala celá řada krizových jevů. Stupeň jejich dalšího prohloubení přímo závisel na nadcházejícím průběhu válečné činnosti na sovětsko-německé frontě.

Druhá část je věnována analýze plánů stran a krátkému objasnění válečné činnosti na sovětsko-německé frontě na jaře, v létě a na podzim roku 1942. Autoři se pokusili ukázat mnohostranný a neobyčejně složitý proces hodnocení vojenskopolitické a strategické situace, která vznikla na jaře roku 1942, a praktické uskutečnění strategického plánování bojové činnosti Sovětských ozbrojených sil.

Složitost hodnocení situace byla ztížena tím, že Hlavní stan hlavního velení a generální štáb při přípravě strategického plánu nebyly přesvědčeny o tom, že USA a Anglie včas otevrou druhou frontu v Evropě, která by mohla vázat nejméně 40—60

divizí nepřítelů a tím podstatně ovlivnit průběh operací.

V knize je ukázáno, že hlavním politickým cílem sovětského státu, se kterým se počítalo ze strategického hlediska v činnosti ozbrojených sil na jaře roku 1942, bylo zničení hlavních uskupení nepřítelů na území Sovětského svazu a úplné osvobození území od německých fašistických okupantů. Předpoklad byl splnit tento cíl ve dvou etapách.

První etapa obsahovala vedení aktivní strategické obrany, v jejíž průběhu bylo plánováno také vedení řady dílčích útočných operací s cílem upevnit úspěch zimního tažení, zlepšit postavení vlastních

vojsk v jednotlivých prostorech a předstihujícími údery zmařit přípravu nepřítele k letnímu útoku. Plnění těchto úkolů mělo probíhat ve třech měsících (duben—červen). V této době bylo nutné dokončit reorganizaci vojsk, vybavit je novou technikou a připravit potřebné zálohy.

Ve druhé etapě měly přejít Sovětské ozbrojené síly do rozhodného útoku na velké části sovětsko-německé fronty s cílem zničit hlavní síly nepřítele. Tato činnost byla plánována na léto a podzim roku 1942. Autoři dělají závěr o souladu strategického plánu Hlavního stanu na rok 1942 s vojenskopolitickými cíli Sovětského státu.

V tomto díle jsou také podrobně rozebrány vojenskopolitické cíle a strategický zámysl vedení fašistického Německa na léto roku 1942. Hlavním cílem podle směrnic Hlavního velení wehrmachtu bylo pokračovat v původních záměrech pochodu na východ, dokončit zničení zbývajících sil Sovětské armády a podle možnosti obsadit nejdůležitější ekonomická centra. Strategický zámysl směřoval k tomu, aby bylo udrženo postavení na středním úseku fronty, na severu obsadit Leningrad, spojit se s finskými vojsky, a na jižním křídle fronty prolomit obranu a dosáhnout Kavkazu. Hlavní úder byl plánovaný na jihu.

Ze směrnic Hitlera vyplývá, že v roce 1942 wehrmacht již nemohl rozvinout útok současně na všech strategických směrech, jak tomu bylo v létě roku 1941. Proto bylo plánováno plnit stanovené úkoly postupně. Na začátku byly hlavní síly soustředěny na jižním úseku fronty s cílem zničit sovětská vojska západně Donu, obsadit naftové prostory Kavkazu a průsmyky přes kavkazský hřbet. Činnosti na hlavním směru měly předcházet dílčí operace k obsazení Kerčského poloostrova a Sevastopolu a k likvidaci barvenkovského předmostí sovětských vojsk na Severním Donci. Obsazení Leningradu a vedení dílčích operací na severním a středním úseku byly plánovány uskutečnit podle toho, jak budou uvolňovány velké síly na hlavních směrech.

Když autoři díla hodnotí strategický zámysl nepřítele, správně zdůrazňují, že cílem vedení hlavního úderu na jihu Východního frontu bylo obsadit Donbas a získat kavkazskou naftu. Při tom vyjít německých vojsk do Zakavkazska mělo narušit spojení SSSR se spojenci přes Kavkaz a Iran a pobídnout Turecko ke vstupu do války proti SSSR.

Práce obsahuje zajímavé údaje o složení sil a prostředků armád fašistického bloku na sovětsko-německé frontě se stavem k 7. květnu 1942 a ukazuje poměr sil a

prostředků stran. Na základě těchto údajů můžeme udělat závěr, že fašistické velení dokázalo na začátku května vytvořit silné uskupení sil a prostředků, jejichž soustředění na hlavním směru vytvořilo velké nebezpečí pro sovětská vojska. Přesto úkol, stanovený hitlerovským velením — dosáhnout „prvních cílů pochodu na východ“, tj. vyhrát celou válku v roce 1942 byl méně reálný než v roce 1941.

V tomto díle jsou rozebrány nejdůležitější sražení v květnu až červnu roku 1942. Jsou to operace na Kerčském poloostrově a v prostoru Charkova, obrana Sevastopolu, operace Severozápadního frontu v prostoru Dněpjansk, Leningradského a Volchovského frontu u Leningradu a Západního frontu k zesílení skupiny generála P. A. Belova a k rozšíření prostoru, který zaujímala. Období této bojové činnosti správně charakterizují autoři jako boj o strategickou iniciativu.

V průběhu bojové činnosti na jihu obsadila hitlerovská vojska Kerčský poloostrov. V prvních dnech července roku 1942 po hrdinské obraně, která trvala 250 dnů, na rozkaz Hlavního stanu hlavního velení Sovětská vojska opustila Sevastopol. Charkovská útočná operace, zahájená na návrh vojenské rady Jihozápadního směru skončila neúspěchem. Nepřítel, který se snažil rozvíjet dosažené úspěchy, zanedlouho vedl úder ve směrech na Volčansk a Kupjansk a dosáhl řeky Oskol. Dílčí operace sovětských vojsk, vedené na jiných směrech, byly také málo úspěšné.

Z toho vyplývá, že výsledek boje o strategickou iniciativu v květnu—červnu roku 1942 nebyl pro Sovětskou armádu příznivý. Iniciativa na všech hlavních směrech byla v rukou nepřítele. V této situaci bylo donuceno sovětské Hlavní velení zřít se plánované velké útočné činnosti v létě a pokračovat ve vedení strategické obrany.

Generální letní útok hitlerovských vojsk začal koncem června roku 1942. V těžkých sraženích na voroněžském a vorošilovském směru sovětská vojska hrdinně odrazila útok nepřátelského uskupení, které mělo bezmála 80 divizí, působila nepříteli ohromné ztráty a bránila mu vyjít k Volze a na Kavkaz. Hned od začátku se útok nepřítele nerozvíjel, tak, jak to předpokládal plán. Sovětská vojska aktivní činností zmařila pokusy nepřítele, který dosáhl prostor Voroněže, rozšířit průlom k severu, podél řeky Don. V polovině června německá fašistická vojska, která využila velké převahy v silách a prostředcích na jihu, prolomila strategickou frontu a postoupila do hloubky 150—400 km. Sovětská vojska po těžkých bojích opustila Donbas a důležité

zemědělské prostory na Donu a Kubáni. Nepřítel dosáhl velkého ohbí řeky Donu, obsadil Rostov a překročil řeku Don na jeho jižním toku. Hrozilo bezprostřední nebezpečí Kavkazu a Stalingradu. Hitlerovská vojska dosáhla tak velkého úspěchu. Ten ovšem nepředurčil osud celkového tažení, a proto hlášení o dosažení vítězství, která podávali němečtí generálové hlavnímu stanu, byla předčasná.

17. července začalo obranné období Stalingradské bitvy, které trvalo čtyři měsíce. Státní výbor pro obranu a Hlavní stan hlavního velení přijaly rychlá opatření k zabránění průlomu nepříteli a dosažení řeky Volhy. V pásmu mezi Doncem a Volhou byla obnovena výstavba tří stalingradských obranných obvodů, započatá na podzim roku 1941. 15. července bylo přijato rozhodnutí o výstavbě městského obvodu. I úplně nedokončená postavení obrany usnadňovala bojovou činnost sovětských vojsk v rozvinutých sraženích.

V průběhu strategické obrany u Stalingradu způsobila sovětská vojska nepříteli ohromné ztráty, které představovaly asi 700 000 mrtvých a raněných, přes 2000 děl a minometů a více než 1400 bojových a dopravních letounů. V těchto krvavých sraženích bylo vyčerpáno hlavní úderné uskupení nepříteli a jeho útočná síla byla u konce.

Současně s bitvou na Stalingradu probíhala prudká sražení na severním Kavkaze. Tyto obranné operace rozebírají autoři díla v těsné vzájemné spojitosti. Strategická obrana sovětských vojsk na stalingradském směru, který se stal pro nepříteli ze vedlejšího směru hlavním směrem, výjimečně ovlivnila průběh bojů na Kavkaze. Válečná činnost na Kavkaze se podstatně projevila na výsledcích obranných bojů sovětských vojsk na stalingradském směru v létě a na podzim roku 1942.

Obranné období bitvy o Kavkaz trvalo pět měsíců. Za tuto dobu skupina armád „A“ ztratila více než 100 000 lidí. Její vojska byla přinucena přejít do obrany na všech směrech. Plán ovládnutí Kavkazu, který rozpracovalo německé hlavní velení, se zcela zhroutil. Vojska sovětské armády v součinnosti s Černomořským loďstvem v těžkých úporných bojích zastavila nepříteli v předhůří a na průsmycích hlavního Kavkazského hřebetu a po přechodu do útoku ho zničila a vyhnala z území sovětského Kavkazu.

Zvláštní pozornost zasluhuje kapitola o boji sovětských lidí v týlu nepříteli. Autorům se podařilo názorně a přesvědčivě dokázat, že boj sovětského lidu na dočasně okupovaném území Sovětského

svazu na podzim roku 1942 se stal všelidovým bojem. V této době vznikl dokonalý systém centralizovaného politického a vojenského řízení tohoto boje. Existovaly také partyzánské kraje, ze kterých byli okupanti vyhnáni. Svou činnost v horách a ve velkých městech značně aktivizovali ilegální pracovníci. Jejich průzkumná, diverzní a propagandistická práce byla řízena z centra a ve velké míře byla sladěna s činností partyzánských uskupení.

Při vyvozování závěrů z ozbrojeného zápasu autoři ukázali, že cílů obranného tažení v létě a na podzim roku 1942, tak jako v roce 1941, bylo dosahováno spojováním úporné obrany nejdůležitějších prostorů s odchodem na nová pásma obrany, s vedením protiúderů a dílčích útočných operací, s pevnou obranou nejdůležitějších vojenskopolitických center a ekonomických prostorů s obnovením prolomené fronty strategické obrany silami vojsk, která odcházela a zálohami Hlavního stanu hlavního velení. V důsledku této činnosti byla nepřátelská útočící uskupení vyčerpána a zastavena. Byly vytvořeny nezbytné podmínky pro přechod Sovětských ozbrojených sil do protiútku na rozhodujícím směru.

V knize uvádějí autoři důvody dočasných neúspěchů Sovětské armády. Mezi nejdůležitější patří tyto: nepřítel vytvořil na jižním směru ohromnou převahu sil a prostředků, měl výhodné podmínky k vedení válečné činnosti, které vyplynuly z toho, že v Evropě nebyla vytvořena druhá fronta. Sovětská armáda byla nucena zahájit odrazení mohutného útoku německých fašistických vojsk v nevýhodné situaci, kdy průmysl ještě nebyl úplně převeden na válečnou výrobu a nemohl v potřebné míře zabezpečit armádu vším potřebným. Ve vojskách probíhal proces reorganizace a přezbrojování. Hlavní stan hlavního velení neměl ještě dostatečné množství přípravných záloh.

Mezi subjektivní faktory, které ovlivnily průběh válečné činnosti v létě a na podzim roku 1942, autoři zařazují především určité omyly v hodnocení situace, některá nezdůvodněná strategická rozhodnutí a nedokonalé řízení vojsk na jednotlivých stupních velení.

Zajímavá je analýza charakteristických rysů sovětské vojenské strategie v obranném tažení roku 1942. Pro sovětskou vojenskou strategii bylo charakteristické soustředování velkého množství vojsk a materiálních prostředků na hlavní směr, vysoká aktivnost obrany, vedení útočných operací jak v rámci strategických obran-

ných operací, tak i samostatně na jiných směrech, vytvoření strategické obrany do velké hloubky, včasné soustředování strategických záloh na nebezpečných směrech, vytváření silných obranných uskupení vojsk, vysoká odolnost fronty a zdokonalování metod strategického řízení ozbrojeného zápasu.

Jedním z projevů vysokého umění sovětské strategické obrany bylo podstatné snížení tempa postupu nepřítele v průběhu obranného tažení. Jestliže v červnu do července roku 1942 činilo střední tempo útoku nepřítele 15–20 km za den, pak v dalším období, na přístupech ke Stalingradu se snížilo na 2–3 km.

Důkazem vysoké úrovně sovětského vojenského umění v obranném tažení roku 1942 bylo i to, že německému fašistickému velení se ani jednou nepodařilo obklíčit nejen strategická, ale ani operační uskupení sovětských vojsk.

Úspěchu v obranném tažení bylo dosaženo v těsné součinnosti všech druhů ozbrojených sil.

Dostatečně je rozebírána složitost podmínek, ve kterých probíhala práce týlu. Na podzim roku 1942 obsadili němečtí fašističtí okupanti sovětské území o ploše

1,795 000 km². Na tomto území žilo do války 80 miliónů lidí, nebo přibližně 42 % všeho obyvatelstva. Vyrábělo se tam bezmála 71 % surového železa, 60 % oceli a bylo tam 47 % osevních ploch. Kromě toho, v důsledku válečné činnosti došlo k velkým ztrátám, které vyvolaly nutnost doplnit ozbrojené síly osobami, výzbrojí, bojovou technikou, municí a proviantem. Kolosální vypětí měla doprava. Všechny tyto potíže byly úspěšně překonány. Opatření k rozvoji a zdokonalení týlu zabezpečila nepřetržitou práci týlu na všech jeho stupních.

Na rozsáhlém faktickém materiálu autoři ukazují, že rozhodujícím faktorem, který předurčil úspěšně dosažení cílů letního a podzimního tažení roku 1942 byla vedoucí úloha Komunistické strany. Pod jejím vedením byly řešeny úkoly ohromného historického významu. Bylo vybudováno dobře organizované a rychle rostoucí válečné hospodářství. Sovětská armáda odrazila útok hitlerovských vojsk a vybojovala změnu v poměru sil ve svůj prospěch. Byly vytvořeny nezbytné podmínky k získání strategické iniciativy a obratu celkového průběhu války ve prospěch antihitlerovské koalice.

Třetí část a materiály šesti kapitol knihy přesvědčivě ukazují, že na výsledcích a charakteru bojů na sovětsko-německé frontě závisel průběh událostí na ostatních válčistištích.

Při analýze plánů a činnosti spojenců v roce 1942 autoři správně ukázali, že strategie USA a Velké Británie byla určována politickými cíli imperialistických vládnoucích kruhů těchto států, a proto zpravidla neodpovídala celkovým zájmům protifašistické koalice. Anglická a americká vláda nejednou prohlásily, že hlavním válčistištěm jejich bojové činnosti je evropské válčistiště a hlavním nepřítelem — fašistické Německo. Fakticky však evropské válčistiště bylo pro spojence na dlouhou dobu druhorádě a aktivní bojovou činnost vedli proti Itálii a Japonsku na Středozemním moři a v Tichém oceáně. Tam se střetávaly zájmy celé řady států, především však Anglie a Itálie, USA a Japonska.

Hlavním obsahem ozbrojeného boje na těchto válčistištích v roce 1942 bylo rušení a ochrana námořních (oceánských) komunikací, blokádní činnost s cílem nedopustit další rozšíření agrese, udržet některé klíčové body na námořních válčistištích atd. USA a Anglie se snažily především upevnit svou převahu na světových námořních

komunikacích. To mělo za následek řadu velkých námořních sražení; ve většině z nich bylo vítězství na straně spojenců Sovětského svazu. Válečnému námořnictvu agresivní koalice se nepodařilo s úspěchem bojovat proti námořním komunikacím spojeneckých států a zabránit posilování pozemních sil a bojových prostředků v různých předem určených prostorech v Evropě, Africe a Austrálii.

Zvláštní význam knihy mají kapitoly o rozšíření národně osvobozeného boje v okupovaných státech a o úloze komunistických a dělnických stran v boji s fašismem a japonským militarismem. Nejdůležitější problémy národně osvobozeného hnutí se poprvé sledují v chronologickém rámci od jara do podzimu roku 1942. Při tom kniha rozebírá specifické zvláštnosti tohoto hnutí v dané etapě války vcelku a hlavní rysy v jednotlivých státech, ukazuje vliv válečných událostí na sovětsko-německé frontě na osvobozený a protifašistický boj národů Evropy, Asie, Afriky a Latinské Ameriky.

V knize je velké množství materiálů, které charakterizují boj národů okupovaných států Evropy proti fašistickým uchvatitelům, antifašistické hnutí ve státech agresivního bloku, osvobozený boj ná-

rodů Asie a Afriky, rozšiřování protifašistického boje v Latinské Americe.

V závěru je rozebráno zhodnocení hlavních událostí sledované etapy války, zformulovány nejdůležitější vojenské, politické a ekonomické problémy a ukázány hlavní způsoby a důsledky jejich řešení. Hlavní

výsledek boje dvou koalic spočíval v tom, že v jeho průběhu se zcela zhroutily dobovací plány pretendentů na světové panství. Pokusy zničit Sovětský svaz neskončily úspěchem. To potom nedalo možnost fašistickému Německu uvolnit síly k rozšíření agrese v jiných prostorech světa.

Práce je napsána na vysoké úrovni. Autoři využili archivní materiály a další důležité prameny, z nichž mnohé nebyly vědecky zpracované. Rozsáhlé množství pramenů umožnilo dát řadě dříve známých faktorů a událostí nové pochopení.

Autoři přesvědčivě kritizují koncepce a názory buržoazních falsifikátorů dějin, kteří podávají nepravdivý obraz událostí na jaře, v létě a na podzim roku 1942. Hlavním cílem této falsifikace je zveličít význam úsilí USA a Velké Británie v boji s agresorem, význam pomoci Sovětskému svazu, překroutit problémy otevření druhé fronty. Hrdinná obranná sražení Sovětské-

armády ukazují mnozí buržoazní spisovatelé a vojenští historikové dost často jako celou řadu neúspěchů; na druhé straně rozhodnutí hitlerovských generálů a činnost německých fašistických vojsk jako bezchybné. V dnešní době je taková falsifikace zvláště charakteristická pro ty autory, kteří vystupují proti uvolnění mezinárodní situace v současných podmínkách a vidí svou úlohu v ideologické přípravě nové světové války.

Pátý díl „Dějiny druhé světové války 1939—1945“ je významným příspěvkem vojenské historické vědě.

СОДЕРЖАНИЕ

Подполковник Франтишек Шкабрада

Общественные науки, научно-технический прогресс и обороноспособность страны	3
--	---

Автор разбирает основные требования необходимые для обеспечения исследовательской работы и влияние научно-технического прогресса на строительство и оборону общества. Он объясняет значение общественных наук в научно-техническом прогрессе.

Подполковник Карел Шаллер

XXV-ый съезд КПСС и актуальные вопросы научно-технического прогресса в военном деле	6
--	---

Автор, исходя из итогов XXV-го съезда касающихся военной политики КПСС в период научно-технического прогресса, объясняет его практическую реализацию в единстве военно-технической политики КПСС: для обеспечения высокого прогресса в области вооружения, научного управления войсками, способах управления операциями, организационной структуре, а также в подготовке кадров.

Подполковник Владимир Свитек

Роль человека, как фактора в современном военном деле	12
--	----

Автор рассматривает роль человека, как фактора в современной эпохе развития военного дела. Он разбирает проблематику населения и военной силы государства, взаимосвязь между размахом войны и потребностями людских ресурсов в ракетно-ядерной войне.

ВОЕННОЕ ИСКУССТВО

Полковник Зденек Бажант

Обеспечение стыков и открытых флангов в наступательной операции армии	17
--	----

Автор, на основе анализа ведения боевых действий и возможностей войск армии, указывает задачи и мероприятия направленные на обеспечение стыков между соседями и открытых флангов. Целью статьи является помочь молодым командирам и работникам штаба решать эти сложные вопросы в управлении войсками.

Подполковник Йосеф Шебеста

Взаимодействие полевых и территориальных штабов	27
--	----

Автор разбирает некоторые вопросы взаимных отношений между полевыми и территориальными штабами при решении сложной обстановки на территории своего государства.

Подполковник Ян Страка
подполковник Богумил Солар

Применение электронно-вычислительных машин в области территории . . .	32
--	----

Авторы статьи разбирают возможности использования электронно-вычислительных машин в проблематике управления на территории государства. Для наглядности авторы разобрали конкретную задачу-возможные потери населения после нанесения противником ядерных ударов по населенным пунктам.

Подполковник Франтишек Шчучка, кандидат военных наук	
Танки против вертолетам огневой поддержки	36

Автор, исходя из роли, места и значения вертолетов огневой поддержки армий НАТО, разбирает некоторый опыт из подготовки ведения боя с указанными средствами противника и возможности танков при уничтожении вертолетов огневой поддержки.

Майор Имрих Маянчик	
Взаимодействие ракетных войск и артиллерии с авиацией и с разведывательными органами	45

Автор, на основе опыта, разбирает некоторые вопросы взаимодействий между штабом ракетных войск и артиллерии с разведывательными органами, а также с армейской авиацией, главным образом при подготовке и нанесении ядерных ударов.

Подполковник Яромир Шмидл	
Инженерное обеспечение перехода войск армии 1-го эшелона в оборону . . .	50

Автор разбирает сложные мероприятия инженерного обеспечения при переходе части сил армии 1-го эшелона во временную оборону. Особое внимание он обращает на создание взрывных заграждений и препятствий, а также на инженерную подготовку местности и дорог.

Подполковник Зденек Страка, кандидат военных наук	
Планирование подвоза материальных средств в общевойсковой армии (первая часть)	60

Автор разбирает планирование подвоза материальных средств, методику разработки плана подвоза, требования на подвоз материала и возможности подвоза автомобильным транспортом.

ИЗ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИХ АРМИЙ

Взаимодействие фронтовой авиации с наземными войсками	65
--	----

ИНФОРМАЦИИ

История второй мировой войны 1939-1945 гг.	71
(Том пятый- Провал агрессивных планов фашистского блока.)	

Статья информирует читателей о пятом томе двенадцатитомного труда, в котором авторы освещают события на советско-германском фронтах в апреле-мае 1942 года.